

DE ONDERWIJSVISITATIE

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs - parallelle commissie 2

Een evaluatie van de kwaliteit van de professionele opleidingen Bachelor in het onderwijs:
Kleuteronderwijs aan Hogeschool PXL, Groep T-Internationale Hogeschool Leuven,
Karel de Grote-Hogeschool en Hogeschool West-Vlaanderen

www.vluhr.be/kwaliteitszorg Brussel - september 2014

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
KLEUTERONDERWIJS - PARALLELE COMMISSIE 2**

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg.

Ravensteingalerij 27
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
F +32(0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Wettelijk depot: D/2014/12.784/25

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITSZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Kleuteronderwijs. Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van de opleidingen professionele Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs aan Hogeschool PXL, Groep T-Internationale Hogeschool Leuven, Karel de Grote-Hogeschool en Hogeschool West-Vlaanderen. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleidingen. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen. Daarnaast willen de rapporten aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleidingen. Daarom zijn de visitatierapporten ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

De visitatierapporten geven een momentopname weer van de betrokken opleidingen en vertegenwoordigen daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kan de opleiding gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitaties waren ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleidingen betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaren de opleidingen dit rapport als een kritische weerspiegeling van de inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in hun opleiding te verbeteren.

Nik Heerens

Voorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN DE VISITATIECOMMISSIE (PARALLELE COMMISSIE 2)

Voor u ligt het rapport van de visitaties “professionele Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs” van commissie 2. Een visitatie is een arbeidsintensieve aangelegenheid, voor de opleiding in de eerste plaats natuurlijk, maar ook voor de commissie. Hoewel we de “anderhalve dag visitatie” breed interpreteren, was de tijd om de documenten ter plaatse door te nemen toch nog vrij beperkt.

Op grond van een studie van het zelfevaluatierapport, het doornemen van de talrijke documenten, de vele gesprekken sprak de commissie een oordeel uit. Uiteraard komen in een dergelijk rapport positieve punten maar evengoed aandachtspunten voor. We hopen dat redactie van het zelfevaluatierapport en de bespreking u hielp om de verbetering van de opleiding als permanente bekommernis in te bouwen.

De voorzitters van de vier visitatiecommissies formuleerden een aantal observaties over de verschillende opleidingen heen. Het is evident dat die ook slaan op de vier gevisitieerde opleiding van commissie 2.

Hoe dan ook wordt elke opleiding geconfronteerd met tal van **veranderingen** die ook opportuniteiten kunnen zijn.

- **Fusies** die net achter de rug zijn of die voorbereid worden, waarvan het niet altijd duidelijk is wat de gevolgen zijn voor de opleiding
- **Curriculumwijzigingen** die moeten opgevolgd worden.
- De instroom van de lerarenopleidingen die steeds **diverser** wordt. Elke opleiding zet hierop in door het ontwikkelen van een onthaalbeleid, het inrichten van studiebegeleiding en remediëring, het aansluiten op de talenten van de studenten,..
- De **inzet** van personeelsleden die qua begeleiding voorbeeldig is. Studenten noemden telkens weer als één van de sterke punten van de opleidingen de geringe drempel die er is tussen hen en de docenten: zij kregen nooit het gevoel als een nummer behandeld te worden, werden voor vol aanzien.
- Het **professionaliseringsbeleid** dat in gunstige zin evolueert, onder meer door middel van teamgerichte bijscholingen naast een breed gamma van individuele bijscholingen.

In naam van de commissie wil ik u bedanken voor de **gastvrijheid** die u ons geboden heeft en voor de blijken van openheid die we mochten ervaren: ge-

dreven docenten die staan voor hun zaak, zich bewust van het feit nog altijd op weg te zijn. We hebben twee dagen gesprekken achter de rug die “body” konden geven aan onze voorafgaande analyse van het zelfevaluatierapport en haar bijlagen. We danken u ook voor de openheid om zonder **window-dressing** niet alleen aandacht te besteden aan sterke punten, maar ook de aandachtspunten te schetsen. Dat geeft er vertrouwen in dat eventuele aandachtspunten die niet geformuleerd werden ook de nodige aandacht zullen krijgen.

Kleuteronderwijs heeft altijd een speciale plaats ingenomen in het onderwijs. Er wordt wel eens gesteld dat het prestige van het lerarenberoep omgekeerd evenredig is met het niveau het belang van dat onderwijs. Ik herinner me nog sterk de hiërarchie binnen het onderwijs zoals dat tot voor enkele decennia tot uiting kwam. Laagst op de ladder de kleuteronderwijzer, dan lager onderwijs, dan lager secundair en zo verder. Dat bleek ook tijdens teamsamenkomsten in het basisonderwijs: onderwijzers hadden in elke discussie het overwicht. Dat is de laatste decennia sterk veranderd wat ook te maken heeft met de kwaliteit van de opleiding zoals die tot uiting kwam tijdens de visitaties.

Met het oog op het creëren van een doorgaande lijn doorheen het onderwijs, leerplichtonderwijs in het bijzonder, constateert de commissie binnen elke opleiding ook een steeds sterkere samenwerking tussen de kleuterschool en de lagere school, maar ook met de kinderopvang en het secundair onderwijs, elk vanuit een eigen visie.

Opleidingen tot kleuteronderwijzer hebben altijd mensen afgeleverd die met kinderen konden werken, ook in soms overvolle klassen. De opleidingen leveren dus startbekwame kleuteronderwijzers af. Bovendien wordt ook steeds meer aandacht besteed aan de ontwikkeling van onderzoekscompetenties gezien het steeds groter belang dat gehecht wordt aan de wederzijdse bevruchting van praktijk en onderzoek. Hierdoor zal de kleuteronderwijzer steeds nieuwe wegen kunnen zoeken om gepast te reageren op de steeds de grote diversiteit van de instroom in de Vlaamse scholen.

De Meyer

voorzitter van parallele commissie 2

Voorwoord van de voorzitter van het Bestuurscomité	
Kwaliteitszorg	3
Voorwoord van de voorzitter van de visitatiecommissie	4

DEEL 1 ALGEMEEN DEEL

Hoofdstuk I	De onderwijsvisitatie Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – commissie 2	13
Hoofdstuk II	Algemene beschouwingen bij het visitatierapport Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	19
Hoofdstuk III	De opleidingen in vergelijkend perspectief	33
Hoofdstuk IV	Tabel met scores	39

DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN EN SAMENVATTINGEN

Hoofdstuk I	Hogeschool PXL Professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	45
Hoofdstuk II	Groep T-Internationale Hogeschool Leuven Professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	77
Hoofdstuk III	Karel de Grote-Hogeschool Professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	105
Hoofdstuk IV	Hogeschool West-Vlaanderen Professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs	137

BIJLAGEN

Bijlage I	Personalia van de leden van de visitatiecommissie	166
Bijlage II	Reactie vanwege de Hogeschool PXL	171
Bijlage III	Reactie vanwege de Karel de Grote-Hogeschool	177

VERIFIEERBARE FEITEN¹

Algemeen

Bezoekschema's

Per instelling

Hoofdstuk I

Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – Hogeschool PXL

- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

¹ De verifieerbare feiten voor de visitatie Kleuteronderwijs zijn terug te vinden op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

- Hoofdstuk II** Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – Groep T–Internationale Hogeschool Leuven
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
 - Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
 - Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
 - Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
 - De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
 - Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

- Hoofdstuk III** Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – Karel de Grote-Hogeschool
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
 - Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
 - Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
 - Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
 - De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;

- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

Hoofdstuk IV

Bijlagen bij het opleidingsrapport professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – Hogeschool West-Vlaanderen

- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
- Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
- Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
- Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
- De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs – parallelle commissie 2

1 INLEIDING

De opleiding Professioneel gerichte Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs wordt in Vlaanderen door 16 instellingen aangeboden. Bij de visitatie van deze opleidingen werden vier parallelle commissies betrokken. In dit visitatierapport brengt de visitatiecommissie Kleuteronderwijs – parallelle commissie 2 – verslag uit van haar bevindingen over de Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs die zij in het najaar 2013, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), heeft bezocht.

Dit initiatief kadert, conform de decretale opdracht, in de werkzaamheden van de VLUHR met betrekking tot de organisatie en uitvoering van de externe beoordelingen van het onderwijs aan de Vlaamse universiteiten, hogescholen en andere ambtshalve geregistreerde instellingen.

2 DE BETROKKEN OPLEIDINGEN

Ingevolge haar opdracht heeft de parallelle commissie 2 de volgende instellingen bezocht:

- van 3 t.e.m. 4 oktober 2013: Hogeschool PXL
 - Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs
- van 17 t.e.m. 18 oktober 2013: Groep T-Internationale Hogeschool Leuven
 - Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

- van 5 t.e.m. 6 november 2013: Karel de Grote-Hogeschool
 - Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs
- van 14 t.e.m. 15 november 2013: Hogeschool West-Vlaanderen
 - Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

3 DE VISITATIECOMMISSIE

3.1 Vier parallelle commissies Kleuteronderwijs

De 16 opleidingen Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs die in Vlaanderen worden aangeboden werden door vier parallelle commissies Kleuteronderwijs (commissie 1, commissie 2, commissie 3 en commissie 4) gevisiteerd. De hogescholen zijn hierbij zodanig ingedeeld in één van de vier onderscheiden commissies, dat de onafhankelijkheid van de commissie ten aanzien van de te beoordelen instellingen gewaarborgd wordt.

3.2 Samenstelling

De samenstelling van de visitatiecommissie Kleuteronderwijs werd bekrachtigd door de het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van 1 februari 2013, 28 februari 2013, 10 april 2013 en 23 april 2013. De samenstelling van de visitatiecommissie kreeg op 10 juni 2013 een positief advies van de NVAO. De commissie werd vervolgens door het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR ingesteld bij besluit van 1 oktober 2013.

De visitatiecommissie Kleuteronderwijs, parallelle commissie 2, heeft de volgende samenstelling:

Tot voorzitter

- **Dhr. Armand De Meyer**, adviseur en adviseur-diensthoofd van de Stedelijke Pedagogische Begeleidingsdienst van de Stad Gent – Stad Gent, departement Onderwijs en Opvoeding

Domeindeskundige leden

- **Dhr. Kees van de Meent**, gewezen pedagoog LOI Hogeschool, extern beoordelaar en onafhankelijk adviseur
- **Mevr. Brigitte Wolff**, directeur Freinetscholen De Sterre-Spits, Het Eiland en De Boekenmolen

Onderwijskundig lid

- **Dhr. Ludo Heylen**, directeur, Centrum Ervaringsgericht Onderwijs

Student-lid

- **Mevr. Lynn Dekeyser**, studente Kleuteronderwijs aan de Katholieke Hogeschool Limburg (voor de bezoeken aan de Groep T–Internationale Hogeschool Leuven, de Karel de Grote-Hogeschool en de Hogeschool West-Vlaanderen)
- **Mevr. Gaya Van Dijck**, studente Kleuteronderwijs aan de Katholieke Hogeschool Leuven (voor het bezoek aan de hogeschool PXL)

Mevrouw Anne-Sophie Seghers, stafmedewerker kwaliteitszorg verbonden aan de Cel Kwaliteitszorg van Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad, trad op als projectbegeleider en secretaris van deze parallelle visitatiecommissie.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.3 Taakomschrijving

Van de visitatiecommissie wordt verwacht dat zij

- gemotiveerde en onderbouwde oordelen geeft over de opleiding aan de hand van het beoordelingskader.
- aanbevelingen formuleert om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, en
- wanneer van toepassing haar bevindingen over de verschillende opleidingen binnen eenzelfde cluster vergelijkenderwijs weergeeft.
- de bredere samenleving informeert over haar bevindingen.

3.4 Werkwijze

3.4.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instelling gevraagd een zelfevaluatierapport op te stellen. De Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR heeft hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelfevaluatierapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelfevaluatierapport volgt de opbouw van het accreditatiekader.

De commissie ontving het zelfevaluatierapport enkele weken voor het eigenlijke bezoek, waardoor zij de gelegenheid kreeg dit document vooraf zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden. De commissieleden werden bovendien verzocht om elk een tweetal afstudeerwerken grondig door te nemen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar installatievergadering op 9 september 2013. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op de af te leggen bezoeken. Bijzondere aandacht is besteed aan een eenduidige toepassing van het beoordelingskader en het visitatieprotocol. Verder werd het programma van het bezoek opgesteld (zie *bijlage 2*) en werd een eerste bespreking gewijd aan het zelfevaluatie-rapport.

3.4.2 Bezoek aan de instelling

Tijdens het in situ bezoek aan de instellingen heeft de commissie gesprekken kunnen voeren met de verschillende betrokkenen bij de opleidingen. Het bezoekschema voorzag gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de docenten, de alumni, het werkveld en de opleidingsgebonden ondersteuners. De gesprekken die de commissie heeft gevoerd, waren openhartig en verhelderend en vormden een goede aanvulling bij de lectuur van het zelfevaluatie-rapport.

Daarnaast werd steeds een bezoek aan de faciliteiten (inclusief bibliotheek, leslokalen en computerfaciliteiten) ingepland. Ten slotte was er een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

Ook werd aan de instellingen gevraagd – als een derde bron van informatie – om een aantal documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens de bezoeken is voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: verslagen van overleg in relevante commissies/organen, een representatieve selectie van handboeken/studiemateriaal, indicaties van de competenties van het personeel, de toets- en evaluatieopgaven waarvan de commissie heeft aangegeven dat zij die tijdens het bezoek wenst in te kijken en de afstudeerwerken die niet vooraf werden opgevraagd. Daar waar de commissie het noodzakelijk achtte heeft zij bijkomende informatie opgevraagd tijdens het bezoek om haar oordeel goed te kunnen onderbouwen.

Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleiding(en) meegedeeld.

3.4.3 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de visitatiecommissie per generieke kwaliteitswaarborg haar bevindingen, overwegingen, het oordeel en verbeteringsuggesties geformuleerd. Een overzicht van de verbeteringsuggesties die de commissie doet ten aanzien van de opleiding is achteraan bij het rapport opgenomen.

De opleidingsverantwoordelijken van de betrokken opleidingen werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren alvorens de tekst ervan definitief werd vastgelegd.

De Karel de Grote-Hogeschool en de Hogeschool PXL hebben gebruik gemaakt van de in het visitatieprotocol voorziene mogelijkheid om een reactie als bijlage bij hun opleidingsrapport in het visitatierapport te laten opnemen.

Verder heeft de Hogeschool PXL beroep aangetekend tegen het opleidingsrapport tweede terugmelding van haar opleiding Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs en heeft zij een klacht ingediend bij de interne beroepscommissie visitatierapporten. De interne beroepscommissie heeft na onderzoek van de bezwaren het beroep ongegrond verklaard.

In een vergelijkend perspectief geeft de commissie een overzicht van haar bevindingen over de door haar geëvalueerde opleidingen. Zij besteedt daarbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen en die zij belangrijk acht en aan opvallende overeenkomsten, dan wel verschillen tussen de door haar geëvalueerde opleidingen.

3.4.4 Overleg tussen de parallelle commissies

In alle fasen van de samenstelling en de uitvoering van hun opdracht hebben de voorzitters van de parallelle commissies overleg gepleegd over de aard en wijze van uitvoering van de evaluaties. Daarbij zijn besprekingen gevoerd ten einde voor elke parallelle commissie onafhankelijke deskundige experts samen te brengen in de drie parallelle commissies. Tijdens de fase van de voorbereiding van de bezoeken, alsook tijdens de bezoeken en redactiefase zijn op ankermomenten in het proces overlegvergaderingen gehouden tussen de vier voorzitters en de projectbegeleiders, teneinde de consistentie en gelijkaardige beoordeling van de opleidingen binnen de vier parallelle commissies te bespreken en op elkaar af te stemmen. Dit neemt niet weg dat finaal, de parallelle commissies, onder aansturing van hun respectievelijke voorzitter een eigenstandig oordeel hebben uitgespro-

ken over de kwaliteit van de door hen beoordeelde opleidingen, omdat ook slechts de betreffende parallelle commissie zich een volledig beeld heeft gevormd over alle aspecten die meegenomen worden bij de beoordeling van de individuele opleiding.

HOOFDSTUK II

Algemene beschouwingen bij het visitatierapport Kleuteronderwijs

1 INLEIDING

De commissies zijn er zich van bewust dat een visitatie aanleiding geeft tot veel werk en hoopt dat dit uiteindelijk een bijdrage levert aan de verdere verhoging van de kwaliteit, niet alleen van de Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs, maar evenzeer van het kleuteronderwijs zelf. Niet alleen visitaties houden opleidingen in beweging, ook fusies tussen hogescholen, nieuwe beleidsmaatregelen en maatschappelijke ontwikkelingen genereren heel wat dynamiek. De mate waarin opleidingen dergelijke veranderingen al dan niet als een opportuniteit kunnen aangrijpen, is verschillend en afhankelijk van tal van factoren. We gaan hier verder op in.

2 OPVOLGING VORIGE VISITATIES

We kunnen stellen dat bij elke opleiding kwaliteitszorg aanwezig is, evenals de wil om voorstellen tot verbetering te implementeren. Zo blijken aanbevelingen van vorige visitaties (goed) opgevolgd te worden en heeft elke opleiding op grond van de informatie uit resonansgroepen, participatieraden, opleidingsraden en studentenbevragingen aanzetten gegeven tot een (kritische) reflectie op het eigen handelen en de ontwikkeling van verbeterprojecten. In het bijzonder constateerden de commissies dat de relaties met (een aantal) stagescholen intenser worden, wat onder meer tot uiting komt in de bereidheid om suggesties uit het werkveld ernstig te nemen. In de meeste opleidingen worden ook aanzetten gegeven tot het uitwerken van een toetsbeleid met aandacht voor de kwaliteitsbewaking

van de betrouwbaarheid en validiteit van de (eind)evaluatie. De commissie vraagt hierbij bijzondere aandacht voor de kwaliteitsbewaking van de eindbeoordeling op kwalificatieniveau 6.

3 VISIE

Alle opleidingen hanteren het domeinspecifieke leerresultatenkader, de functionele gehelen en bijhorende basiscompetenties en de dublindescriptoren op niveau 6 van de Vlaamse kwalificatiestructuur als referentiekader voor de einddoelstellingen van de opleiding. De meeste opleidingen weten deze referentiekaders te integreren in een leerresultatenkader met eigen accenten.

Alle opleidingen hebben ingezet op de ontwikkeling van hun visie. Naarmate deze visie coherenter en consistenter is en een groter draagvlak kent binnen de opleiding, is ze ook meer sturend voor het leerresultatenkader, voor de samenhang binnen het programma en voor de eindevaluatie.

Enkele opleidingen hebben een visie op de opleiding van leraren kleuteronderwijs die veel kernbegrippen bevat, maar die niet kernachtig geformuleerd is, zodat de essentie van die visie en de specificiteit niet duidelijk is. Dat maakt dat ze een probleem hebben met profilering, vooral naar externen. Een bondig geformuleerde visie helpt de samenhang van het programma en de synergie tussen de verschillende opleidingsonderdelen te versterken. Het is duidelijk dat het verder inzetten op de concretisering van een gedeelde en gedragen visie binnen een opleiding een belangrijk middel is om te komen tot een coherente opleidingspraktijk, een transparante en doelgerichte evaluatie van die praktijk en een vlotte samenwerking met de stagescholen. Het ontbreken van een heldere opleidingsvisie maakt opleidingen ook meer kwetsbaar voor externe ontwikkelingen (o.a. nieuwe beleidsontwikkelingen, fusies, ...). Ofwel geeft dit telkens aanleiding tot grootschalige vernieuwingen, waardoor deze opleidingen van de ene fundamentele curriculumherziening in de andere rollen, ofwel worden de nieuwe concepten bovenop de bestaande gestapeld, zonder echt geïntegreerd te worden en maakt dit de spraakverwarring binnen de opleiding en met externen (o.a. visitatie) alleen maar groter.

In de meeste opleidingen wordt aandacht besteed aan verschillende onderwijsvisies, de achterliggende theoretische gedachten en opvattingen en de daaruit voortkomende verschillen in didactische en pedagogische aanpak. Op grond daarvan kunnen de studenten beter een beargumenteerde keuze maken om een eigen visie te ontwikkelen.

4 ONDERZOEKSCOMPETENTIES EN BACHELORPROEF

In elke opleiding wordt er op ingezet dat de professionele bachelor met- een aan de slag kan, wat beaamd wordt door de alumni en het werkveld. Hoewel er belangrijke verschillen zijn tussen de opleidingen m.b.t. de onderzoekscompetentie van de afgestudeerden, krijgt in elke opleiding de reflectie op het eigen handelen veel aandacht. De commissies vinden het positief dat de studenten hiervoor een systematiek aangereikt krijgen, maar merken op dat het eigenlijke reflecteren vaak niet verder gaat dan het reflecteren over het momentane gebeuren en op het eigen handelen als leraar in de klas. Het leren en de ontwikkeling van kleuters staan veel minder in de focus, net zoals andere functionele gehelen. Bovendien gebeurt er zelden een koppeling met theoretische referentiekaders of ontbreken verbanden met inhoud uit andere opleidingsonderdelen. Op die manier blijft het reflecteren vaak oppervlakkig.

De onderzoekscompetenties, zoals beschreven in de decretale basiscompetenties, gaan echter verder dan leren reflecteren. Het is voor de commissies vaak onduidelijk wat er van een Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs wordt verwacht op het niveau van onderzoek. Elke opleiding lijkt dit in te vullen vanuit haar eigen referentiekader. Vaak blijkt er verwarring over het gebruik van de term 'onderzoek', die in ieder geval evidentie (data-onderzoek) vooronderstelt. Het verdient aanbeveling dat de opleidingen reflecteren over de onderzoekende houding en de onderzoekscompetenties die een student dient te verwerven en wat dat precies inhoudt. De commissies vinden het belangrijk dat deze onderzoekscompetentie in de drie opleidingsfasen terug te vinden is. Het is de manier bij uitstek om de banden tussen wetenschappelijk onderzoek en de onderwijspraxis aan te halen. Ook voor werkstudenten is dat een blijvend aandachtspunt. Een bachelorproef in een andere opleiding leert de betrokkene weinig over wetenschappelijk onderzoek in relatie tot de onderwijspraktijk in kleuterscholen. Deze bachelorproeven variëren overigens sterk tussen opleidingen in omvang, gaande van een vrijblijvende optie, over 3 studiepunten tot bachelorproeven XL voor 30 studiepunten. Ook de kwaliteit van de opgeleverde bachelorproeven verschilt aanzienlijk tussen opleidingen Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs, gaande van (reflecties op basis van) observaties bij de implementatie van ontwikkelde materialen tot experimenteel onderzoek volgens de normen van de onderwijswetenschap. Hetzelfde vertaalt zich naar het bronnengebruik, van Google als 'database' en websites als primaire bron tot zorgvuldig geselecteerde Engelstalige onderzoeksartikels. Een betere afstemming tussen opleidingen

is wenselijk. Het zou leiden tot een duidelijke begripsinvulling inzake onderzoekscompetenties. Toch zijn de commissies positief gestemd over de evolutie die op dit gebied sinds vorige visitaties gemaakt werd en wensen ze de opleidingen te stimuleren om gebruik te maken van het groeipotentieel dat er is.

5 DIVERSITEIT VAN DE INSTROOM

De diversiteit op basis van vooropleiding van de instroom is groot binnen de opleidingen kleuteronderwijs. Een overgrote groep van studenten komt uit het technisch onderwijs en het beroepsonderwijs; een geringer aantal uit het algemeen secundair onderwijs en kunstsecundair onderwijs. In alle opleidingen wordt ingezet op die diversiteit door middel van onthaalmomenten voor kandidaat-studenten en diverse vormen van studiebegeleiding, om de kansen voor alle studenten te verhogen. Voorbeelden zijn: goede voorlichting (zoals meeleeftdagen), onthaalmomenten bij de start, proeven mondelinge taalvaardigheid en oriëntatieproeven generieke kennis en vaardigheden, advies voor remediëring, heroriëntering of een wijziging van het inschrijvingscontract, de eerste trajectschijf spreiden over twee jaar, individuele trajecten voor zij-instromers en rekening houden met EVK en EVC. Uit de visitaties bleek echter dat de gewenste resultaten (nog) niet bereikt worden. Opleidingen hebben ook weinig zicht op de effectiviteit van al die inspanningen. De vraag dient gesteld te worden of meer gerichte aanpakken zoals vak- en/of taalgerichte remediëringstrajecten, eventueel in combinatie met studieduurverlenging kunnen helpen om gemotiveerde kandidaat-leraren alle kansen te bieden uit te groeien tot kwaliteitsvolle kleuterleraren. De vraag is ook of verregaande remediëringstrajecten nog wel een opdracht zijn voor de lerarenopleiding/hoger onderwijs en zo ja, of dit met de bestaande middelen en de aanwezige competenties kan gerealiseerd worden? Het roept ook de vraag op naar de onvoorwaardelijke toegang tot het hoger onderwijs, i.c. de lerarenopleiding, een vraag die deze visitatie overstijgt, maar die beleidsmatig dringend een antwoord vereist.

6 MATERIËLE VOORZIENINGEN EN KLEUTERMATERIALEN

In alle opleidingen voldoet de materiële infrastructuur om kwaliteitsvolle opleidingen kleuteronderwijs te realiseren. Er worden ook talrijke schikkingen getroffen opdat studenten kennis kunnen maken met didactisch materiaal voor de kleuterschool. Indien kleuters naar de hogeschool komen, bv. in het kader van demonstratielessen, lijkt het evident dat er één of meer lokalen als 'kleuterklas' of 'kleuteratelier' ingericht zijn. Aspirant-

Bachelors in het onderwijs: kleuteronderwijs worden best ondergedompeld in deze sfeer. Voor bewegingsopvoeding gebeurt dit meestal goed, en in de meeste mediatheken hebben de commissies ook een (hoek met een) duidelijke kleutergerichte sfeer aangetroffen. Ook indien micro-teaching oefeningen en vaardigheidstraining ingericht worden, is het belangrijk voldoende authentieke leermaterialen voor kleuters voorhanden te hebben binnen de lerarenopleiding. Dit kan bijdragen tot een sfeer die past bij de opleiding en waarin studenten creatief aan de slag kunnen. De commissies laten het aan het oordeel en de creativiteit van de opleiding over hoe polyvalent zo'n lokaal zou moeten zijn, maar het is belangrijk dat de opleiding nadenkt over het inrichten van lokalen, een belangrijke vaardigheid immers voor de toekomstige Bachelors in het onderwijs: kleuteronderwijs. Het is een van de vele manieren waarop de aanwezigheid van de opleiding kleuteronderwijs binnen de hogeschool kan getoond worden.

7 TAALVAARDIGHEID

Opleidingen zetten sterk in op de ontwikkeling van de taalvaardigheid van de studenten, onder meer omwille van de diversiteit van de instroom en het belang van taal in interacties met kleuters. In alle opleidingen wordt in begeleiding voorzien voor studenten die tekorten vertonen voor mondelinge en/of schriftelijke taalvaardigheid, zij het door de opleiding zelf of via externe remediëringshulp. Taal komt ook geïntegreerd aan bod in verschillende opleidingsonderdelen en maakt deel uit van de beoordeling ervan.

Er wordt ook ingezet op taalvaardigheidsontwikkeling van de kleuters, vooral in scholen die opereren in een grootstedelijke context. Bachelors in het onderwijs: Kleuteronderwijs hebben een degelijke theoretische en didactische voorbereiding nodig om alle activiteiten in de kleuterklas talig te maken, bv. het talig maken en het verrijken van hoeken. De link tussen theoretische kaders van taalvaardigheidsonderwijs bij kleuters en de didactische praktijk mag dan ook duidelijk(er) worden gemaakt.

8 INZET VAN HET PERSONEEL EN WERKDruk

De commissies stelden vast dat alle opleidingen kampen met een hoge werkdruk. Ze erkennen dat hogescholen in de voorbije tien jaar meer nadruk hebben gelegd op onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. Daartegenover stond geen extra personeel.

De inzet van personeelsleden is qua begeleiding voorbeeldig. Studenten in alle opleidingen benoemden dit als één van de sterke punten van de oplei-

ding. De lage drempel tussen hen en de docenten wordt geapprecieerd. Lerarenopleiders zijn aanspreekbaar voor studenten, zowel voor een persoonlijk gesprek als per mail. Zij maken m.a.w. tijd om deze begeleiding op maat te bieden. Daarenboven kennen ook online en alternatieve vormen van opleiding en begeleiding een exponentiële groei in vergelijking met voorgaande visitaties, bv. trajecten voor afstandsonderwijs, blended learning, trajecten op maat van individuen. Dit zijn taken die in de kern van de onderwijsopdracht van de opleiding zitten. Daarnaast zijn ook onderzoek en maatschappelijke dienstverlening tot die kerntaken gaan behoren, hetgeen eveneens tijd en energie vergt van diezelfde lerarenopleiders. Tevens zijn er opleidings- en hogeschoolgebonden initiatieven en maatschappelijke tendenzen die een verhoogde inzet van betrokkenen vergen, zoals interne en externe processen van kwaliteitsmonitoring en -verbetering, de invoering van instellingsreviews, een toenemende juridisering van (evaluaties binnen) onderwijs... De commissies waarderen deze evoluties, maar waarschuwen ervoor dat de werkdruk te hoog dreigt te worden, wat aanleiding kan geven tot steeds meer deeltijds werken en ongewenste uitstroom van lerarenopleiders.

Alle opleidingen voorzien in een professionaliseringsbeleid. Naast bijscholingen op initiatief van individuele lerarenopleiders wordt er vaker voorzien in teamgerichte bijscholingen, waarbij enerzijds meer collega's samen gaan om dit uit te dragen naar het hele team en anderzijds bijscholingen op maat van het team van de lerarenopleiding worden georganiseerd. De commissies vinden dit een gunstige evolutie en zien deze laatste graag verder toenemen in functie van de visie en beleidsprioriteiten van opleidingen en in functie van de kwaliteitszorg binnen hogescholen. De commissies waarderen een professionaliseringsbeleid dat aandacht heeft voor een vergroting van de pedagogisch-(vak)didactische expertise van de docenten in de praktijk van de kleuterklas. Verder appreciëren de commissies de mogelijkheden die gecreëerd worden om nieuwe medewerkers geleidelijk te laten ingroeien, bv. door een systeem van peter-/meterschap, gedeeltelijke vrijstellingen voor jonge collega's om 'inlooptijd' toe te laten (zoals collega's die samen stagebezoeken doen, co-teaching met meer ervaren collega's), enz. Zij zijn ervan overtuigd dat deze vormen van partnerschap geen eenrichtingsverkeer zijn. Beide partijen krijgen immers impulsen om het eigen functioneren te expliciteren en te legitimeren, hetgeen ook in het principe van congruent opleiden centraal staat.

Professionalisering komt echter onder druk te staan door een te hoge werkdruk. Het is dus belangrijk de werkdruk beheersbaar te houden. In het bijzonder in kleinere opleidingen vormt dit een belangrijk aandachtspunt.

9 CONTACTEN MET HET WERKVELD EN STAGE

De praktijkcomponent kreeg in het decreet op de lerarenopleiding een prominente plaats. Dit impliceert dat kwaliteitsvolle stageplekken van cruciaal belang zijn, niet alleen voor het leren van elke individuele student maar ook voor de opleiding als geheel. Opleidingen zoeken dan ook terecht naar methodes en middelen om de relatie met het werkveld uit te breiden en te versterken. Hiervoor worden diverse acties ondernomen, zoals opleiding van mentoren, resonansgroepen, aanwerving van praktijklectoren met ervaring in de kleuterschool, bijdrage bij de pedagogische studiedagen van de scholen, explicitering van stages en stagebeoordeling. Hierdoor ontstaat een potentiële win-win situatie: de studenten zijn goed voorbereid op de stages die ze zullen lopen, mentoren krijgen een volwaardige rol als lerarenopleiders, scholen leveren een bijdrage tot de kwalitatieve werking van de opleiding. Een gedeelde verantwoordelijkheid leidt niet enkel tot een grotere betrokkenheid van het werkveld, maar verhoogt ook de kwaliteit van de toetsing en de validiteit van de beoordeling. Uit de visitaties kwam echter naar voren dat niet elke opleiding erin slaagt deze samenwerking tot een 'win-win' situatie voor beide partijen te maken, waarbij niet enkel de opleiding wint, maar ook de stageschool versterkt wordt.

De commissies zien hiervoor een reeks factoren. Zo blijven sommige opleidingen zich nog te veel als 'gast' zien in de stageschool, waarbij ze zich inschikkelijk opstellen t.a.v. de voorwaarden die de stageschool oplegt. In die gevallen blijft de opleiding vaak veeleer praktijkvolgend i.p.v. praktijk-innoverend. Het impliceert ook dat de opleiding geen vat heeft op de mate waarin alle functionele gehelen en basiscompetenties effectief tijdens de stage aan bod kunnen komen. Als stagescholen stagiairs zelfs niet toelaten in de leraarskamer, stagiairs niet mogen deelnemen aan personeelsvergaderingen of oudercontacten, is de vraag hoe studenten in de reële praktijk aan de slag kunnen met functionele gehelen zoals de leraar als lid van het schoolteam of als partner van externen. In de praktijk leidt dit er vaak toe dat het leerproces dat studenten kunnen doorlopen binnen deze functionele gehelen, afhankelijk is van de goodwill van de stageschool. Daartegenover staan voorbeelden van goede praktijk, waarbij stagiaires gedurende een langere tijd stage lopen en effectief volwaardig kunnen deelnemen aan alle activiteiten en vergaderingen zoals elk ander personeelslid van de school en hierin begeleid worden.

De commissies stelden vast dat zich op dit terrein verschillen aftekenen tussen de opleidingen. Sommige opleidingen behandelen van meet af aan

alle functionele gehelen (FG) als evenwaardig en stellen dat de student voor elk FG een leerweg moet afleggen en een zeker beheersingsniveau moet realiseren. Andere opleidingen brengen een hiërarchie aan tussen de FG, waarbij vaak aan de eerste 3 tot 5 FG een groter belang gehecht wordt dan aan de laatste 5.

De commissies zijn van mening dat hier nog een taak weggelegd is voor de overheid: alle functionele gehelen zijn volgens de commissies evenwaardig en moeten dan ook in elke lerarenopleiding de nodige aandacht en oefenkansen krijgen. Dit impliceert dat ook de stagescholen hiertoe de nodige oefengelegenheid moeten creëren. Hoewel aanvangsbegeleiding zeker noodzakelijk blijft na de initiële opleiding, kan het niet zijn dat een deel van de initiële opleiding naar de aanvangsbegeleiding zou doorgeschoven worden. Uit gesprekken met studenten en alumni blijkt vooral het werken en communiceren met ouders een heikel punt. Er is immers een spanningsveld tussen enerzijds de noodzaak aan ervaring opdoen tijdens de stages en anderzijds de vertrouwelijkheid in de relatie ouder - student Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs. Toch is het belangrijk dat studenten leren formeel en informeel met ouders te communiceren over het leren en ontwikkelen in de kleuterklas. Interesses, zorgen en behoeftes van kinderen en hun ouders kunnen inspireren tot (aanpassing van) het didactisch handelen.

10 AANVANGSBEGELEIDING EN MENTOREN

De commissies hebben vastgesteld dat er veel eisen gesteld worden aan de opleidingen kleuteronderwijs. Waar minder aandacht naar gaat, is aanvangsbegeleiding van de net afstuderende Bachelors in het onderwijs: Kleuteronderwijs, terwijl de wetgever uitgaat van een gedeelde verantwoordelijkheid tussen opleiding en school. Hoge uitstroomcijfers van startende leraren suggereren dat zij vaak nood hebben aan verdere begeleiding. Opleidingen werken aan een intense relatie met het werkveld. Dit gebeurt uiteraard in het kader van de opvolging van de stages van de studenten, maar komt in nog intensere mate aan bod in scholen die hun mentoren sturen naar de mentoropleidingen van de opleiding. Sommige opleidingen leggen een intens netwerk aan met een aantal (partner) scholen. Het zou interessant zijn dat scholen ook op de lerarenopleiding kunnen steunen in het kader van de aanvangsbegeleiding die ze willen realiseren. Hieruit ontstaat een meerwaarde voor de school: mentoren die intens samenwerken met de opleiding zullen immers ook deze expertise kunnen inzetten bij de aanvangsbegeleiding van nieuwe personeelsleden. De commissies adviseren in dit verband de overheid om het systeem van

intensieve trajecten van mentorenopleiding en de mentorvergoeding opnieuw in overweging te nemen.

11 DOORGAANDE LIJN

Het leerproces van een kind start en stopt niet bij de kleuterklassen. Opleidingen hechten terecht steeds meer belang aan de doorgaande lijn van kinderopvang, naar kleuteronderwijs, naar lager onderwijs, wat tot uiting komt in diverse initiatieven, zoals:

- samenwerking tussen de diverse lerarenopleidingen, in het bijzonder tussen de kleuter- en de lagere school. Er zijn bv. gemeenschappelijke opleidingsonderdelen en/of ervaringsuitwisseling tussen beide groepen van studenten en/of docenten. Het belang van de eigen identiteit per onderwijsniveau wordt daarbij niet uit het oog verloren. Integendeel, beide opleidingen versterken elkaar door deze samenwerking en uitwisseling;
- stages worden ook ingericht zowel in de kleuterafdeling als in de eerste graad van de lagere school. Ook de peuterklassen krijgen specifieke aandacht;
- contacten met de kinderopvang vanuit een groeiende gevoeligheid voor het belang van een goede opvang van de 2,5-jarige peuters in de kleuterschool en de oprichting van de nieuwe bacheloropleidingen als ‘Pedagogie van het Jonge Kind’ in samenwerking met de opleiding kleuteronderwijs en/of lager onderwijs.

De commissies stelden vast dat dit vandaag beperkt blijft tot initiatieven op het niveau van afzonderlijke opleidingen. Zij willen deze initiatieven aanmoedigen en hopen op een meer structurele verankering van dit proces. De commissies zien hierin tal van voordelen. Naast het belang van een goede doorlopende pedagogische-didactische lijn voor leerlingen zien de commissies ook mogelijkheden op het vlak van beheersing van de taaklast, het delen van expertise (o.a. bij het ontwikkelen van het afstandsleren, ...), het vergroten van de transparantie en betrouwbaarheid bij de evaluatie van studenten doordat meer docenten vanuit een verschillende invalshoek bij de evaluatie betrokken kunnen worden, het verdiepen van de professionalisering van docenten en een versterking van de interne kwaliteitszorg.

12 PLURALISME BINNEN DE OPLEIDINGEN

Opleidingen besteden ook steeds meer aandacht aan het pluralistisch karakter van de samenleving. Niet alleen komen tijdens de opleiding diverse overtuigingen aan bod, maar er wordt ook gezorgd voor een dialoog. In principe bieden de opleidingen voldoende materiaal aan opdat afgestudeerden

in alle scholen van alle netten zouden kunnen functioneren, hetgeen de brede inzetbaarheid van de alumni beter garandeert. Daartoe wordt binnen verschillende opleidingen ook actief werk gemaakt van het bestuderen van de diverse leerplannen, waarbij gelijkenissen minstens even belangrijk zijn als verschillen. De commissies raden de opleidingen aan om alle leerplannen vlot, eventueel digitaal, ter beschikking te stellen. De digitale mogelijkheden zoals bv. doelenzoekers, die gecreëerd werden om gemakkelijker de weg te vinden in de talrijke leerplandoelen zijn een meerwaarde als ze verantwoord gebruikt worden. Ze hebben bv. hun nut bij snel en gericht opzoeken en dragen op die manier bij tot het beperken van de planlast.

Verschillende opleidingen laten ook toe dat studenten in andere netten stage lopen of moedigen het expliciet aan. De commissies appreciëren deze openheid.

13 INTERNATIONALISERING

In vergelijking met vorige visitatie is internationalisering een aspect dat overall aandacht krijgt en waarin enerzijds een grote ontwikkeling werd vastgesteld, anderzijds zijn de verschillen tussen de opleidingen op dit vlak nog steeds bijzonder groot.

Het valt op dat er tussen de opleidingen sterk uiteenlopende visies gehanteerd worden, dat er zelden sprake is van welke competenties men via internationalisering wil nastreven en welke meerwaarde die hebben in het licht van de basiscompetenties van de leraar kleuteronderwijs.

In sommige opleidingen wordt internationalisering veeleer aangestuurd door de hogeschool en blijft het beperkt tot een mogelijk aanbod voor studentenmobiliteit, in andere opleidingen is er een sterke ondersteuning door de hogeschool maar voert de opleiding zelf een beleid dat erop gericht is elke student een internationaliseringservaring te laten opdoen. Daartoe ontwikkelt ze een ruim aanbod van korte of langere internationaliseringservaringen, zelfs voor werkstudenten, gekoppeld aan een bepaald aantal studiepunten. In dergelijke opleidingen zijn internationaliseringscompetenties ook duidelijk opgenomen in de opleidingsvisie.

Deze (nog beperkte) voorbeelden van goede praktijk tonen de commissies alvast dat de lat beslist hoger kan gelegd wat dit aspect in de opleiding betreft. De commissies willen de opleidingen dan ook aanmoedigen hierin verder te investeren en te ontwikkelen.

14 SAMENVATTEND

De commissies hebben vastgesteld dat alle opleidingen er in slagen om Bachelors in het onderwijs: Kleuteronderwijs te vormen die startbekwaam zijn. In het kader van een opleiding tot professionele bachelor leggen ze een accent op de stages. Hierbij valt op dat deze in regel goed begeleid worden, en dat de beweging om deze op adequate wijze te toetsen (dit is op niveau 6 van de VKS) is ingezet, met zorgvuldig opgestelde en met het werkveld doorgesproken evaluatiecriteria. Daarnaast wint de bachelorproef aan belang, zeker in het kader van de realisatie van functioneel geheel 'de leraar als onderzoeker, innovator'. Eenduidigheid over de invulling van de daaraan gekoppelde competenties op kwalificatieniveau 6 vergt nog verdere operationalisering en overleg.

De instroom van de opleiding is zeer divers geworden: alle opleidingen hebben stappen gezet om met deze instroom zo optimaal mogelijk om te gaan. Dit komt ook tot uiting in talrijke begeleidings- en remediëringsactiviteiten en in de lage drempel tussen docenten en studenten, wat dan weer aanleiding geeft tot een verhoging van de werkdruk, waar verder aandacht aan besteed moet worden. Wat het bewaken van de instroom betreft, vindt de commissie dat hier ook een taak is weggelegd voor de overheid.

Het valt te verwachten dat ook de diversiteit en het maatschappelijk belang van onderwijs verder zal toenemen. Hiertoe is het noodzakelijk dat leraren naar oplossingen kunnen zoeken voor de problemen waarvoor ze gesteld worden. Daarom is het belangrijk dat opleidingen verder inzetten op de onderzoekscompetenties en op het kunnen gebruiken van de resultaten van relevante wetenschappelijke onderzoeken in de praktijk.

HOOFDSTUK III

De opleiding(en) Onderwijs: Kleuteronderwijs in vergelijkend perspectief – parallelle commissie 2

In dit hoofdstuk geeft de commissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de professionele Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs ingericht door Hogeschool PXL, Groep T–Internationale Hogeschool Leuven (verder Groep T genoemd), Karel de Grote-Hogeschool en Hogeschool West-Vlaanderen. Zij besteedt hierbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht, en aan opvallende overeenkomsten dan wel verschillen tussen de instellingen. Per generieke kwaliteitswaarborg geeft de visitatiecommissie haar bevindingen weer en verwijst hierbij naar de toestand binnen de verschillende opleidingen. De wijze van voorstellen geeft de opleidingen de mogelijkheid zich, althans voor wat betreft de aangehaalde punten, ten opzichte van elkaar te positioneren. Het is geenszins de bedoeling van de commissie om de individuele deelrapporten van de opleidingen aan de verschillende instellingen in detail te herhalen, al zullen bepaalde delen uit dit rapport wel terugkomen in de deelrapporten. Voor een volledige onderbouwing van de oordelen en de scores van de commissie, verwijst de commissie naar de deelrapporten.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 1 - BEOOGD EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau als voldoende voor de opleidingen Kleuteronderwijs van Hogeschool PXL, de Karel de Grote-Hogeschool en Hogeschool West-Vlaanderen. De commissie beoordeelt het beoogde eindniveau als excellent voor Groep T-Internationale Hogeschool Leuven.

De leerresultaten van alle opleidingen zijn in lijn met het domeinspecifieke leerresultatenkader en passen binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk. Voorafgaand aan het opstellen van het domeinspecifiek leerresultatenkader werd in de verschillende opleidingen gewerkt met de tien functionele gehelen en de bijhorende basiscompetenties voor de leraar kleuteronderwijs. De opleidingen hebben de vertaling van het domeinspecifiek referentiekader in een **opleidingsspecifiek referentiekader** adequaat aangepakt, waarbij alle opleidingen aandacht hebben besteed aan wat men als einddoel beoogt.

Hoewel alle opleidingen een **visie** hebben uitgewerkt, weet Groep T zich in het landschap sterk te onderscheiden door een visie die richtinggevend is voor het curriculum en de evaluatie, waarbij het beroep van leerkracht op verschillende manieren wordt belicht. Hiertoe wordt het 5E-concept dat de kern vormt van de hogeschool, gekoppeld aan de rollen die de leraar opneemt, zowel in de klas, op school als in de samenleving. De opleiding koos drie E's die karakteristiek zijn voor de professional die men vanuit de opleiding wil vormen, namelijk 'enterprising' (ondernemerschap), 'educating' (veranderingsbekwaamheid) en 'engineering' (creativiteit). Naast de 5E-s werden ook de vier pijlers van Unesco verder uitgewerkt, namelijk 'leren weten', 'leren doen', 'leren samenleven' en 'leren zijn'. Daarenboven kiest de opleiding voor een talentgerichte benadering met de bijhorende slogan 'It's the way you teach'. De opleiding wil immers leerkrachten opleiden die een eigen onderwijsstijl ontwikkelen die aansluit bij hun persoonlijkheid. De visie is door alle betrokkenen, zijnde studenten, docenten en werkveld, verinnerlijkt en wordt uitgedragen.

Door het hanteren van het domeinspecifieke leerresultatenkader en de functionele gehelen rijmen alle opleidingsdoelstellingen grotendeels met de actuele eisen (in internationaal perspectief) van hun **vakgebied**. De verschillende opleidingen overleggen ook systematisch met het **werkveld** en trachten rekening te houden met de evoluties bij het invullen van het curriculum. Groep T slaagt erin om de ontwikkelingen in het werkveld snel en verantwoord te in-

tegreren in de opleidingsdoelstellingen. Met de Professioneel Ontwikkellende LeerSchool (PoIS) werkt de Karel de Grote-Hogeschool aan een steeds sterkere betrokkenheid van het werkveld bij de opleiding en omgekeerd. Deze samenwerking is tot in het detail uitgewerkt. Hogeschool West-Vlaanderen is volgens het werkveld sterkt bezig zich te profileren van 'het werkveld volgend' naar 'het werkveld leidend'. Hogeschool PXL sluit nauw aan bij de wensen van het werkveld, maar als de opleiding de achterliggende visie concreter en meer navolgbaar zou maken, zou deze wellicht meer als toetssteen kunnen worden gehanteerd.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 2 - ONDERWIJSPROCES

De commissie beoordeelt het onderwijsproces als voldoende voor de opleidingen Kleuteronderwijs van Hogeschool PXL, de Karel de Grote-Hogeschool en Hogeschool West-Vlaanderen. De commissie beoordeelt het beoogde eindniveau als goed voor Groep T-Internationale Hogeschool Leuven.

In alle opleidingen wordt het curriculum gerealiseerd in drie opleidingsjaren (180 studiepunten). Karel de Grote-Hogeschool biedt ook een studietraject voor werkstudenten aan zoals geregistreerd in het Hogeronderwijsregister, namelijk de verkorte opleiding. Studenten met een professionele bachelor leraar lager onderwijs, een professionele bachelor leraar secundair onderwijs of een master pedagogische wetenschappen aangevuld met een specifieke lerarenopleiding kunnen de verkorte opleiding volgen in één jaar. De verkorte opleiding is ook toegankelijk voor houders van een ander (professionele of academische) bachelor- of masterdiploma. Deze laatste groep schrijft in voor een traject van anderhalf jaar.

Over het algemeen zijn de verschillende **opleidingsprogramma's** goede concretisering van de vooropgestelde doelstellingen van de opleidingen. Vooral Groep T slaagt erin een samenhangende leeromgeving te creëren die consistent aansluit bij hun visie. Bij Hogeschool PXL en Hogeschool West-Vlaanderen dienen de opleidingsprogramma's nog verder afgestemd te worden op de visie van de opleiding.

Alle opleidingen streven naar een praktijkgericht curriculum en leveren inspanningen om hun opleidingsprogramma's blijvend te **actualiseren**. Karel de Grote-Hogeschool plant vanaf academiejaar 2014-2015 de implementatie van een nieuw curriculum dat niet langer integratief zal opgebouwd zijn, maar een vakgerichte opdeling zal kennen. De opleiding tracht

hiermee tegemoet te komen aan de toenemende flexibilisering binnen het hoger onderwijs. Hogeschool West-Vlaanderen heeft in 2012-2013 de eerste trajectschijf van een nieuw opleidingsprogramma geïmplementeerd. De aanpassingen hebben onder andere te maken met een grotere integratie tussen de kennismodules met oefentaken en de onderwijspraktijk met werkveldtaken.

Alle opleidingen bieden de studenten **keuzevakken** waardoor studenten de mogelijkheid krijgen een programma samen te stellen dat zo dicht mogelijk aansluit bij hun eigen interessegebied. Karel de Grote-Hogeschool biedt de meeste keuzemogelijkheden aan wat studenten de kans geeft om niet alleen aansluiting te vinden tussen hun talenten en het aanbod, maar ook om uit te diepen wat ze nog niet helemaal beheersen. Ook binnen Hogeschool PXL worden keuzemodules verbredend en verdiepend ingezet. De keuzevakken die door de Hogeschool West-Vlaanderen worden aangeboden dienen te worden herbekeken en aangepast tot een meerwaarde voor studenten van de opleiding Kleuteronderwijs.

Om de praktijkvaardigheden onder de knie te krijgen, zetten alle opleidingen sterk in op **stages** aangevuld met voorbereidend werk, overlegmomenten met de stagebegeleider en de stagementor, reflectiesessies met medestudenten en persoonlijke reflectie. Alle opleidingen voldoen aan de begroting van 45 studiepunten die door het decreet lerarenopleiding voorop wordt gesteld en kiezen ervoor studenten vanaf het eerste opleidingsjaar stage te laten lopen, waarbij het aandeel stages toeneemt naarmate de opleiding vordert. Bij de Karel de Grote-Hogeschool kunnen studenten een facultatieve jumpstage lopen bij aanvang van het derde opleidingsjaar om de start van het schooljaar en de bijkomende voorbereiding mee te maken in de praktijk. In Groep T is het laatste semester een praktijksemester dat volledig door de student dient te worden vormgegeven na verantwoording aan een stagecommissie. Studenten maken gebruik van de keuzevrijheid en kiezen effectief voor niet vanzelfsprekende stageplaatsen.

Vanuit de hogescholen gebeurt de opvolging van de stages op een adequate manier. Een stagehandleiding die de verwachtingen beschrijft en een duidelijke houvast biedt voor de studenten, mentoren en de lectoren wordt door alle opleidingen aangeboden. Hogeschool West-Vlaanderen biedt Voorbereiding op Stage (VOS) aan waarbij studenten uitsluitend aan hun stagevoorbereiding werken. Ze leggen hun stagemap voor aan het teamlid dat hen is toegewezen waarbij kan worden beslist om de stagevoorbereiding verder uit te werken vooraleer de student op stage kan vertrekken.

De aandacht voor de stagebegeleiding uit zich ook in de frequente stagebezoeken vanuit de opleidingen. Hogeschool PXL kiest ervoor een vaste pedagoog de student te laten opvolgen in functie van hun groeiproces. Bij de Karel de Grote-Hogeschool krijgt elke student een leertrajectbegeleider toegewezen die fungeert als coach bij individuele en groepssessies. Verslagen van bezoeken worden bij Groep T op het uiterst gebruiksvriendelijk Elektronisch Platform ter Ondersteuning van de Stages (EPOS) geplaatst. Deze tool biedt als meerwaarde dat studenten en stagebegeleiders het stageverloop kunnen volgen en dat begeleiders flexibel hun stagebezoek kunnen plannen. Ook Hogeschool West-Vlaanderen en Karel de Grote-Hogeschool maken gebruik van een digitaal platform dat ten dienste staat van de stagebeoordeling.

Op Groep T na, bieden alle hogescholen **mentorenvormingen** aan. Lovenswaardig is de mentorenopleiding van de Karel de Grote-Hogeschool waar op het tijdstip van de visitatie al 1017 mentoren werden opgeleid. Daarnaast pakt Karel de Grote-Hogeschool uit met het concept Partners in opleiding en Professioneel ontwikkelende leerscholen waar de opleiding op inzet in het kader van integratie en betrokkenheid van het werkveld in de opleiding. De mentorcoach die optreedt als coach op de werkvloer vormt een duidelijke meerwaarde voor de studenten, mentoren en begeleiders vanuit de hogeschool. De opleiding slaagt er op deze manier in een duidelijke win-winsituatie te creëren. Zowel Hogeschool PXL als Hogeschool West-Vlaanderen dienen hun samenwerking nog meer uit te bouwen tot een echte win-winsituatie voor beide partijen. Groep T kiest ervoor geen exclusiviteitscontracten aan te gaan met het werkveld. Studenten zijn vanaf het eerste opleidingsjaar vrij in de keuze van hun stageplaats, wat de studenten volgens de commissie sterker maakt.

Het **internationaliseringsaanbod** is het sterkst uitgewerkt bij Groep T en Karel de Grote-Hogeschool. Bij Groep T ondernemen alle studenten buiten Vlaanderen een actieonderzoek. Sinds 2011-2012 wordt bij Karel de Grote-Hogeschool 10 procent van het curriculum internationaal gemarkeerd wat leidt tot een structurele opname van Internationalisation@home binnen het opleidingsprogramma. Bij Hogeschool PXL en Hogeschool West-Vlaanderen is een zekere basis aanwezig, maar deze dient verder te worden uitgebouwd.

De **faciliteiten** zijn toereikend op alle campussen, al is voor Karel de Grote-hogeschool de maximale capaciteit van het gebouw bereikt waardoor de geplande verhuis naar een nieuwbouwcampus wenselijk is. De bibliothe-

ken van de diverse opleidingen zijn adequaat uitgerust, al is de bibliotheek van Groep T beperkt te noemen en kan ook de beschikbaarheid van het aanwezig materiaal beter.

In alle opleidingen viel het engagement en de motivatie van de **docenten** aanzien van hun vak en hun omgang met de studenten op, waardoor stimulerende omgevingen ontstaan. Zowat alle opleidingen beschikken over een hecht team, bestaande uit betrokken medewerkers. Door de recente wijzigingen in personeelsbezetting dient de samenhang tussen de docenten in de Karel de Grote-Hogeschool versterkt te worden. Algemeen kan worden gesteld dat in alle opleidingen de inhoud worden overgebracht door bekwame docenten die veelvuldig overleggen. Overal wordt de werkdruk van de docenten evenwel als eerder hoog beschouwd, wat een blijvende zorg dient te zijn voor alle opleidingen. De docenten beschikken in alle opleidingen over voldoende mogelijkheden om zich bij te scholen en overal worden inspanningen geleverd om de aansluiting met het werkveld te bevorderen, bijvoorbeeld door gastsprekers uit het werkveld uit te nodigen wat door de studenten wordt geapprecieerd.

Alle opleidingen worden uitgedaagd door een brede **instroom**. De opleidingen rekruteren vooral TSO en BSO studenten en worden geconfronteerd met een verminderde instroom vanuit het ASO. De opleidingen nemen initiatieven om aan de instroom tegemoet te komen, zoals een instaptest taal om de taalvaardigheid van studenten in kaart te brengen en gerichte begeleiding aan te bieden. Overal viel de laagdrempeligheid van het personeel op. Vooral binnen Hogeschool PXL was de inzet van de personeelsleden qua persoonlijke studentenbegeleiding voorbeeldig te noemen. Bij Groep T stellen lectoren zich waardeerend op ten aanzien van studenten en fungeren ze als nuldelijnhulp. Binnen Hogeschool West-Vlaanderen neemt begeleiding inzake taalbeleid een prominente plaats in. Karel de Grote-Hogeschool experimenteert met uitdagende leerroutes op maat van sterke studenten en biedt derdejaarsstudenten het keuzevak `tutor@college` waarbij zij worden ingezet bij begeleiding van eerstejaarsstudenten op vlak van stage- en studievaardigheden.

Overal worden inspanningen geleverd inzake **kwaliteitszorg**. Ook verbeteracties van de vorige visitatie werden in alle opleidingen opgevolgd, al worden deze in Hogeschool PXL vaak doorgeschoven als verbeterpunten voor latere periodes. Uitgezonderd Groep T dienen alle opleidingen aandacht te besteden aan het implementeren van nieuwe verbeterplannen in lijn met de visie. Groep T beschikt met het Innovatie- en OnderwijsOndersteunings-

Platform (IOOP) over een bijzonder sterke structuur die toelaat dat innovatie op systematische wijze wordt verankerd in de opleiding. Binnen het duidelijke innovatiemodel zorgen negen coördinatoren voor domeinspecifieke impulsen waardoor ontwikkelingen autonoom in gang worden gezet.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 3 - GEREALISEERDE EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor de opleidingen Kleuteronderwijs als onvoldoende voor de Hogeschool PXL en het verkort traject van de Karel de Grote-Hogeschool. De commissie beoordeelt het beoogde eindniveau voor de opleidingen als voldoende voor de Hogeschool West-Vlaanderen en het reguliere traject van de Karel de Grote-Hogeschool. De commissie beoordeelt het beoogde eindniveau voor de opleiding als goed voor Groep T-Internationale Hogeschool Leuven.

Hogeschool West-Vlaanderen, Groep T en de reguliere opleiding van Karel de Grote-Hogeschool slagen erin aan te tonen dat vooropgestelde doelstellingen daadwerkelijk op niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur worden afgetoetst. Het **gerealiseerde eindniveau** wordt gegarandeerd en geborgd door een combinatie van eindtoetsen. In Hogeschool PXL en de verkorte opleiding van Karel de Grote-Hogeschool is dit niet het geval. Binnen PXL wordt veel nadruk gelegd op de beoordeling van de stage, waarbij de toetsing op niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur gebeurt. Voor de competenties die niet binnen de stage worden beoordeeld, zijn nog onvoldoende garanties aanwezig dat deze op het juiste niveau worden verworven binnen de opleiding. Ook de verkorte opleiding van Karel de Grote-Hogeschool slaagt er niet in aan te tonen dat niveau 6 in de volle breedte wordt getoetst.

De kwaliteit van het **toetsbeleid** in de verschillende instellingen is sterk wisselend. Groep T is het verst gevorderd in het streven naar een collectief toetsbeleid. Een Coördinator assessment van het IOOP-team waakt over de kwaliteit van de evaluatie waarbij wordt gecontroleerd of de toetsing aansluit bij de evaluatiecriteria. Hogeschool West-Vlaanderen ontwikkelde een competentie assessment programma (CAP) voor het nieuwe geoptimaliseerde programma dat een overzicht schetst van de toetsomgeving per leerresultaat. In Hogeschool PXL staat het toetsbeleid nog in haar kinderschoenen en in de Karel de Grote-Hogeschool dient het nieuwe uitgewerkte toetsbeleid nog verder geïmplementeerd te worden om steeds even adequaat de kwaliteit op vlak van toetsing te bewaken.

Algemeen kan worden gesteld dat er gebruik wordt gemaakt van een gevarieerd palet aan **evaluatiemethodes** waarbij zowel aandacht wordt besteed aan summatieve als formatieve evaluatie. Op Karel de Grote-Hogeschool na maken alle opleidingen gebruik van een portfolio. Bij Groep T groeit het portfolio over de drie jaren heen van een reflectieportfolio, over een ontwikkelingsportfolio tot een sollicitatieportfolio dat door de studenten kan worden gebruikt bij echte sollicitaties. Naast de interne assessoren worden ook deskundigen uit het werkveld betrokken bij de beoordeling. Zowel Hogeschool West-Vlaanderen als Hogeschool PXL dienen nog meer te evolueren naar een assessmentcultuur. Bij assessments binnen de verkorte opleiding van de Karel de Grote-Hogeschool dringt een niveauverhoging zich op.

De commissie was in alle instellingen aangenaam verrast over de kwalitatieve manier waarop **stages** werden georganiseerd en geëvalueerd. Aan Hogeschool PXL, Hogeschool West-Vlaanderen en het in het reguliere traject van de Karel de Grote-Hogeschool, vormt een afstudeerwerk bestaande uit een praktijkgericht onderzoek het sluitstuk van de opleiding. In tegenstelling tot de stage zijn deze **afstudeerwerken** daarentegen veelal van een te lage kwaliteit en blijven deze vaak onbevredigend vanuit onderzoeksoogpunt. De kwaliteit van de bachelorproeven bij Hogeschool West-Vlaanderen voldoet wel aan de verwachtingen, waarbij rekening wordt gehouden met de inhoud en de opbouw van de argumentatie, de praktische relevantie, de vormtechnische aspecten en attitudes. Het verkort traject van de Karel de Grote-Hogeschool kiest ervoor om geen bachelorproef op te nemen in het programma. Deze keuze wordt niet gecompenseerd door een andere vorm van afsluitende toets die toelaat te bewaken dat alle studenten de nagestreefde resultaten ook hebben bereikt. Dit is een belangrijk pijnpunt in het toetsbeleid van deze opleiding. Hoewel Groep T niet met een bachelorproef werkt, wordt wel gewaarborgd dat alle leerresultaten worden bereikt door een combinatie van eindtoetsen waaronder de evaluatie van de projectwerkgroepen. Studenten doorlopen tijdens het laatste semester zelfstandig de verschillende fases van een onderzoekscyclus in een onderwijscontext buiten Vlaanderen. Toch zou een afsluitende geïntegreerde toetsing van de studenten een meerwaarde kunnen bieden.

De **aansluiting op de arbeidsmarkt** is goed tot zeer goed te noemen. Overal toonde het werkveld zich tevreden over de afgestudeerden.

HOOFDSTUK V

Tabel met scores

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het accreditatiekader weergegeven.

Per generieke kwaliteitswaarborg (GKW) wordt in de tabel aangegeven of de opleiding hier volgens de commissie onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal.

In de opleidingsrapporten is inzichtelijk gemaakt hoe de commissie tot haar oordeel is gekomen. Het is dan ook duidelijk dat de scores in onderstaande tabel gelezen en geïnterpreteerd moeten worden in samenhang met de onderbouwing ervan in de opleidingsrapporten.

Verklaring van de scores op de **generieke kwaliteitswaarborgen**:

Voldoende (V)	De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit.
Goed (G)	De opleiding overstijgt systematisch de basiskwaliteit.
Excellent (E)	De opleiding steekt ver uit boven de basiskwaliteit en geldt hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld.
Onvoldoende (O)	De generieke kwaliteitswaarborg is onvoldoende aanwezig.

Regels voor het bepalen van de scores voor het **eindoordeel**:

Voldoende (V)	het eindoordeel over een opleiding is 'voldoende' indien de opleiding aan alle generieke kwaliteitswaarborgen voldoet.
Goed (G)	het eindoordeel over een opleiding is 'goed' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'goed' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Excellent (E)	het eindoordeel over een opleiding is 'excellent' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'excellent' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Onvoldoende (O)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'onvoldoende' indien alle generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.
Voldoende met beperkte geldigheidsduur (V*)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'voldoende met beperkte geldigheidsduur', d.w.z. beperkter dan de accreditatietermijn, indien bij een eerste visitatie één of twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.

	GKW 1 Beoogd eindniveau	GKW 2 Onderwijsproces	GKW 3 Gerealiseerd eindniveau	Eindoordeel
Hogeschool PXL	V	V	O	V*
Hogeschool West-Vlaanderen	V	V	V	V
Groep T-Internationale hogeschool	E	G	G	G
Karel de Grote - Hogeschool: - reguliere opleiding - verkorte opleiding	V V	V V	V O	V V*

DEEL 2

Opleidingsrapporten

HOGESCHOOL PXL

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

SAMENVATTING bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Hogeschool PXL

Op 3 en 4 oktober 2013 werd de Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs van de Hogeschool PXL, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit ge-evalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De bacheloropleiding Kleuteronderwijs is één van de drie basisopleidingen van het departement Education, dat samen met zeven andere departementen, de School of Arts MAD-faculty en de School of Arts PXL-Music de Hogeschool PXL vormt. In totaal telt de opleiding kleuteronderwijs in 2012-2013 147 studenten.

De opleiding maakt gebruik van de decretaal bepaalde basiscompetenties voor de leraar kleuteronderwijs als grondslag voor haar programma. Deze basiscompetenties werden door de opleiding uitgebreid met competenties betreffende de domeinen reflectie, onderzoek en cultuureducatie en vormen samen de opleidingsspecifieke leerresultaten.

De opleiding kiest ervoor zich niet strikt te houden aan één uitgesproken visie op onderwijs aan jonge kinderen, maar zich laat inspireren door

meerdere theorieën. Ze ontwikkelde 'Het huis van K' waarbinnen volgende accenten worden gelegd: teach-as-you-preach, aandacht voor diversiteit, creativiteit en het bieden van groeikansen, praktijkgerichtheid, gerichtheid op talentontwikkeling, oog voor maatschappelijke ontwikkelingen en samen opleiden. De visie is op dit moment zo breed dat de commissie zich de vraag stelt of ze nog richtinggevend is.

Programma

De opleiding zet in op leergebiedoverschrijdend opleiden, wat zich uit in initiatieven om horizontale en verticale samenhang te bereiken. Zo werken verschillende lectoren nauw samen binnen de meeste opleidingsonderdelen. De opleiding bewerkstelligt de horizontale samenhang door pedagogische kaders van in het eerste structureel programmadeel te koppelen aan vakinhouden via leergebiedoverschrijdende modules om beter aan te sluiten bij de complexe praktijkcontext. Naast de horizontale samenhang bieden verschillende leerlijnen over de structurele programmadelen verticale samenhang in het curriculum, zoals met betrekking tot gezondheidsbevordering, reflectie, onderzoek, cultuureducatie en een geïntegreerd taalbeleid.

Studenten voeren een praktijkgericht onderzoek uit binnen het zelfstandig project, waarmee ze een afgesproken aspect van de praktijk uitwerken. Dit betreft echter zelden een verantwoorde uitwerking van een onderzoeksvraag. Om het onderzoeksaspect meer aan bod te laten komen werd in 2012-2013 een proefproject opgestart dat in 2013-14 zou worden veralgemeend voor alle studenten. Tijdens het proces wordt de student begeleid door een promotor binnen het specifieke vakgebied die de vorderingen van de student opvolgt en inhoudelijk coacht. Ook medestudenten onder begeleiding van een pedagoog volgen de student om de stapsgewijze toepassing van de onderzoeksacyclus te bewaken.

Doorheen de verschillende opleidingsjaren worden de kerncompetenties voor stage gradueel opgebouwd. Het belang dat de opleiding aan stages toekent komt ook tot uiting in de frequente bezoeken van de opleiding aan de stagiair. De commissie waardeert de houding van de stagebegeleiders die erop gericht is ruimte te maken voor verdere groei. Een vaste pedagoog volgt de studenten op in functie van hun groeiprocessen. Hij bezoekt de studenten hiertoe meermaals doorheen het academiejaar. Daarnaast bezoeken ook vaklectoren de studenten, wat ertoe leidt dat de studenten door meerdere lectoren vanuit verschillende leergebieden worden bezocht en

begeleid. Studenten beschikken ook over een duidelijke stagehandleiding die de verschillende opdrachten per opleidingsjaar beschrijft.

De commissie meent dat de internationalisering door de opleiding nog te weinig wordt ingevuld. De opleiding plant tegen 2016-2017 de implementatie van een leerlijn internationale en interculturele competenties die binnen de hogeschool werd ontwikkeld.

De opleiding zet gevarieerde werkvormen in tijdens de verschillende opleidingsonderdelen om competentiegericht op te leiden. Hoorcolleges, werkcolleges, individuele taken, groepsopdrachten en leertaken ontleend aan de beroepspraktijk wisselen elkaar af, wat leidt tot tevredenheid bij de studenten, die benadrukken het evenwicht tussen theorie en praktijk te waarderen. Toch vraagt de commissie aan de opleiding het evenwicht tussen voldoende theoretische onderbouwing en praktijkgerichtheid beter te bewaken.

De commissie vindt het gebruikte onderwijsmateriaal toereikend. Ook de studenten zijn tevreden over het cursusaanbod en waarderen dat in cursussen vaak de link wordt gelegd met de praktijk door middel van concrete voorbeelden of activiteiten. Alle cursussen worden aangeboden via het elektronisch leerplatform, Blackboard. Verder moeten de studenten handboeken, een laptop en een gitaar aankopen. De studenten waarderen dat de opleiding hun de mogelijkheid biedt de gitaar aan te kopen tegen een sterk verminderde prijs.

Beoordeling en toetsing

De opleiding is gestart met competentiegericht te evalueren, door in te zetten op een brede en continue evaluatie. Om breed te evalueren maakt de opleiding gebruik van verschillende evaluatievormen. De commissie benadrukt dat het gebruik van vele toetsvormen niet betekent dat de juiste toetsvorm voor de juiste competentie wordt gebruikt. Binnen de opleiding wordt veel nadruk gelegd op de beoordeling van de stage, waarbij de toetsing op het niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur gebeurt. Voor de overige opleidingsonderdelen staat het toetsbeleid nog in haar kinderschoenen. Voor de competenties die niet binnen de stage worden beoordeeld, zijn dan ook nog onvoldoende garanties aanwezig dat deze op het niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur worden verworven binnen de opleiding. Zo blijkt uit de toetsing niet dat de studenten in staat zijn kennis kritisch te evalueren en te combineren en dit in complexe en ge-

specialiseerde contexten. Op basis van een steekproef merkt de commissie dat de kwaliteit van de examenopgaven nog wisselend is. De opleiding werkt aan de kwaliteitseisen van de toetsing, maar de commissie vindt verdere opvolging op vlak van betrouwbaarheid, validiteit en transparantie noodzakelijk.

Daarnaast is de commissie van mening dat voor wat de afstudeerwerken betreft, de invulling van de ambities voor de leerlijnen onderzoek en reflectie, zoals omschreven in het zelfevaluatie-rapport en uitgesproken tijdens de gesprekken, lager is dan het vooropgestelde niveau 6 van het Vlaams kwalificatieraamwerk. De door de commissie bestudeerde zelfstandige projecten zijn immers te weinig diepgaand en getuigen niet van de nodige onderzoekscompetenties. De studenten beschrijven in hun zelfstandig project hoe ze vragen door henzelf dan wel door het werkveld gesteld, uitzoeken en beantwoorden. Hoewel bronnen worden geraadpleegd en het beschrijvend gedeelte verzorgd is, wordt de onderzoekscyclus niet volledig doorlopen, wat de opleiding wel nastreeft.

Begeleiding en ondersteuning

De opleiding beschikt over degelijke materiële voorzieningen. Op de campus bevindt zich een open leercentrum, dat momenteel nog verder wordt uitgebouwd, met werkruimten die door de studenten kunnen worden gebruikt voor groepswork. De opleiding plant ook een ernstige investering in het ICT-beleid.

De inzet van de personeelsleden qua persoonlijke studentenbegeleiding is volgens de commissie voorbeeldig. Ze noemden de lage drempel tussen hen en de docenten als één van de sterke punten van de opleiding. Lectoren zijn vlot bereikbaar. Daarnaast is een ombudspersoon beschikbaar indien problemen opduiken. De commissie is van mening dat de studie- en studietrajectbegeleiding goed zijn uitgebouwd.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Met 75,4% ligt het studierendement van deze opleiding onder het Vlaamse gemiddelde van 82,3% zoals weergegeven in de tabellen van het Datawarehouse Hoger Onderwijs (2012-2013). Gemiddeld 21,43% van de studenten behaalt hun diploma na drie jaar, wat lager is dan het gemiddelde van 32,7% in Vlaanderen (periode 2006-2010).

De opleiding biedt een door het werkveld gewaardeerde praktijkgerichte opleiding. De alumni vertonen volgens hen een goede werkattitude door de vele taken die ze tijdens hun opleiding hebben moeten volbrengen.

Het volledige rapport van de opleiding Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs van de Hogeschool PXL staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Hogeschool PXL

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding Kleuteronderwijs aan de Hogeschool PXL. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 3 en 4 oktober 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd.

Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidings specifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Situering van de opleiding

Sinds oktober 2013 is Hogeschool PXL een zelfstandige hogeschool, niet gebonden aan een onderwijsnet. De hogeschool is het resultaat van de fusie van de XIOS Hogeschool Limburg met de Provinciale Hogeschool Limburg (PHL). De gevolgen voor de opleiding kleuteronderwijs zijn nog niet duidelijk. Er werd prioriteit gegeven aan de integratie van opleidingen die op twee campussen werden aangeboden. De bachelor Kleuteronderwijs is één van de drie basisopleidingen van het departement Education, dat samen met zeven andere departementen, de School of Arts MAD-faculty en de School of Arts PXL-Music de Hogeschool PXL vormt. In totaal telt de opleiding kleuteronderwijs in 2012-2013 147 studenten.

Op departementsniveau ligt de beleidsverantwoordelijkheid bij het departementaal bureau onder de leiding van het departementshoofd. Het opleidingshoofd stuurt het opleidingsteam aan en zet in overleg de krijtlijnen voor de opleiding uit. Regelmatig komt de opleidingsraad samen die wordt gevormd door alle lectoren met opdracht in de opleiding. De studenten hebben inspraak via de Participatieraad studenten. Als derde overlegpartner wordt het werkveld geconsulteerd onder andere in de Participatieraad opleiding-werkveld.

Het zelfevaluatie rapport vormde een informatieve basis voor de gesprekken tijdens de visitatie. Het rapport beperkte zich evenwel grotendeels tot een feitelijke beschrijving van de opleiding. Daarnaast moet een zelfevaluatie rapport ook de weerslag zijn van een grondige zelfevaluatie. Dit aspect kon grondiger uitgewerkt worden. De gesprekken met alle betrokken vormden wel een waardevolle aanvulling op het zelfevaluatie rapport dankzij de inbreng en de open houding van vele gesprekspartners.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als voldoende.

De **opleidings specifieke leerresultaten** liggen in lijn met het domeinspecifieke leerresultatenkader. Voorafgaand aan de opmaak van de learning outcomes maakte de opleiding gebruik van de decretaal bepaalde basiscompetenties voor de leraar kleuteronderwijs als grondslag voor haar programma. Deze basiscompetenties, waarmee ook de studenten vertrouwd zijn, werden door de opleiding uitgebreid met competenties betreffende de domeinen reflectie, onderzoek en cultuureducatie en vormen samen de opleidings specifieke leerresultaten (OLR). De overeenstemming tussen de opleidings specifieke leerresultaten en het domeinspecifieke leerresultatenkader wordt door de opleiding onderzocht via een competentie-evaluatiematrix. Hierbij zet de opleiding de eigen leerresultaten af tegenover de domeinspecifieke leerresultaten. Deze OLR's sluiten volgens de commissie voldoende aan bij het domeinspecifieke leerresultatenkader. De opleiding heeft een analyse gemaakt van een aantal elementen in het domeinspecifieke leerresultatenkader die minder worden geëxpliciteerd in de basiscompetenties en geeft aan hoe de opleiding deze realiseert. De opleiding toont hiermee aan dat alle domeinspecifieke leerresultaten voldoende aan bod komen.

Het departement lerarenopleiding van de XIOS Hogeschool Limburg stelde een beleidsvisie voorop met als aandachtspunten: een levensbeschouwelijk, actief pluralisme, een innovatief pedagogisch en didactisch onderwijsconcept waarin competentiegerichtheid centraal staat, oog voor laagdrempeligheid en aandacht voor culturele en internationale diversiteit. Aansluitend bij deze beleidsvisie ontwikkelde de opleiding kleuteronderwijs **'Het huis van K'**. Hierbinnen legt de opleiding volgende accenten: teach-as-you-preach, aandacht voor diversiteit, creativiteit en het bieden van groeikansen, praktijkgerichtheid, gerichtheid op talentontwikkeling, oog voor maatschappelijke ontwikkelingen en samen opleiden. De studenten zijn bekend met de aparte onderdelen die opgenomen zijn in het Huis van K, maar blijken weinig vertrouwd met de elementen op vlak van concretisering en verdieping. Er is geen sprake van het delen van de visie en zeker niet van het mede vorm en inhoud geven er van. Ook bij het personeel kwam het uitdragen van de visie niet uit de verf. De elementen van Het huis van K lijken de commissie vanzelfsprekend en weinig richtinggevend voor het programma. Verder profileert de fusiehogeschool zich als de hogeschool met het netwerk. De opleiding wil hier in de toekomst invulling

aan geven. De opleiding verwijst hierbij zowel naar de voortrekkersrol op vlak van ICT die ze willen gaan opnemen als naar de netwerkactiviteit met externe partners.

De opleiding werkte in 2010-2011 haar **visie op goed kleuteronderwijs** uit aansluitend bij de elementen van Het huis van K. Studenten slagen er niet in deze visie op goed kleuteronderwijs te benoemen en verwijzen naar de verschillende accenten die door lectoren worden gelegd. Het zelf-evaluatierapport beschrijft hoe de opleiding ervoor kiest zich niet strikt te houden aan één uitgesproken visie op onderwijs aan jonge kinderen, maar zich laat inspireren door meerdere theorieën. De commissie vindt dat de visie meer helder moet worden geformuleerd. De visie is op dit moment zo breed dat de commissie zich de vraag stelt of ze nog richtinggevend is. Spelenderwijze leren, ontwikkelingsgericht onderwijs, ervaringsgericht onderwijs zijn invalshoeken met grote potentie, maar vergen evenzeer een verwijzing naar een achterliggende visie van de opleiding. De commissie is van mening dat men niet alle tegenstellingen kan overbruggen, dat er daarom ook keuzes moeten worden gemaakt. Een concreter uitgeschreven visie helpt hierbij en kan duidelijker maken hoe de opleiding zich profileert. In de opleidingsvisie kan worden aangegeven welke verbanden gelegd worden tussen spelenderwijze leren, ontwikkelingsgericht onderwijs, ervaringsgericht onderwijs en hoe de opleiding zich positioneert ten opzichte van de dreigende verschooling in het kleuteronderwijs. Ook de keuze voor praktijkgerichtheid is een element van deze visie.

Uit het gesprek met het werkveld bleek dat de opleiding nauw aansluit bij de wensen van het **werkveld**, maar stelt dat deze feedback zou kunnen versterkt worden als de opleiding de achterliggende visie concreter en meer navolgbaar maakt waardoor ze als toetssteen zou kunnen gehanteerd worden en waardoor ze op grond van dialoog ook steeds concreter kan gemaakt worden. De commissie is met het werkveld in gesprek gegaan omtrent de verwachtingen ten aanzien van de opleiding kleuteronderwijs. Ze heeft vastgesteld dat het beroepenveld positief is ten aanzien van het beoogde eindniveau dat de opleiding vooropstelt. Door te werken met de tien functionele gehelen en de bijhorende basiscompetenties, sluit de opleiding aan de bij de actuele eisen vanuit het werkveld. De commissie oordeelt dat de inbreng van scholen in de opleiding nog zou kunnen vergroten mocht dit expliciet worden bevestigd tijdens de stagebezoeken en deze input daarna systematisch worden verwerkt. Het werkveld zetelt in een participatieraad en heeft een nauwe band met de opleiding die ruimte laat voor uitwisseling. Zo werd tijdens het gesprek met het werkveld aangegeven dat de oplei-

ding, onder meer in het kader van de participatieraad en de mentorendagen, vraagt naar hun inbreng m.b.t. het programma en hier rekening mee houdt. EHBO werd bijvoorbeeld in het programma opgenomen nadat de opleiding een gezondheidsbeleid had uitgewerkt en dit had afgetoetst bij vertegenwoordigers van het werkveld. Toch geldt ook hier dat een coherente visie op mens en maatschappij nog te weinig is uitgewerkt om richting te geven. De commissie kan akkoord gaan met het pragmatisch handelen dat de opleiding vooropstelt, maar dit dient evenzeer uitgewerkt te worden naar onderliggende waarden als welke andere visie dan ook.

De **benchmarking** van de opleiding zit in de ontwikkelingsfase en gebeurt momenteel ad hoc. In de toekomst wil de opleiding hier meer op gaan inzetten. Momenteel is de opleiding in overleg met andere hogescholen in Vlaanderen. De opleiding werkt samen met de VUB, de KULeuven en de Fontys Hogescholen. De commissie hoopt dat deze contacten een invloed zullen hebben op de aanpak van onderzoek. De opleiding is op de hoogte hoe de opleiding in Nederland is gevormd, maar geeft aan te boksen op de hoeveelheid aan diverse gegevens bij het in kaart brengen van internationale benchmarking. De opleiding heeft wel een aantal structurele samenwerkingsverbanden met partners, o.a. uit Nederland die leiden tot een verdieping en verrijking van het curriculum. Voorbeelden hiervan zijn de jaarlijkse workshop met docenten en studenten van de Hogeschool Utrecht, het uitwisselingsproject Boekenknabbels en diverse projecten in het kader van Lopon². De commissie meent dat dergelijke uitwisselingen, indien voldoende intensief, inderdaad kunnen toelaten om de eigen opleiding in perspectief te plaatsen. Tijdens de bezoeken van internationale collega's, internationale netwerkevenementen en studiedagen, wisselen de personeelsleden immers informatie uit over de eigen werking en de vormgeving van het programma. De commissie beveelt de opleiding aan verdere inspanningen te leveren om te komen tot gerichte benchmarking en benadrukt dat ook hier een goed uitgeschreven visie op goed kleuteronderwijs een hulp kan zijn.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de opleiding Kleuteronderwijs als voldoende.

Het onderwijsproces maakt het volgens de commissie mogelijk om de beoogde leerresultaten te realiseren. De opleiding legt volgende klemtonen in het curriculum: competentiegericht opleiden, leergebiedoverschrijdend

werken (rond cultuureducatie, gezondheidszorg, taalbeleid en een reflectieve onderzoekende houding) en praktijkgerichtheid. De opleiding geeft aan dat deze klemtonen afgeleid zijn uit de fundamenteën van de opleiding en de visie op goed kleuteronderwijs. De commissie vindt dit niet terug en ook de studenten leggen de link niet. De studenten verwijzen wel naar de praktijkgerichtheid van de opleiding en de lage drempel tegenover de lectoren, maar minder naar de andere elementen van de visie. De commissie beveelt de opleiding aan de gebruikte visie om het programma vorm te geven ook verder te expliciteren ten aanzien van de studenten.

Bij het **competentiegericht opleiden** vormen de basiscompetenties het uitgangspunt voor de vormgeving van de opleidingsonderdelen. De relatie tussen de leerresultaten en de opleidingsonderdelen wordt voorgesteld in een competentie-evaluatiematrix. De matrix toont aan waar in het curriculum en via welke competenties de leerresultaten worden nagestreefd. Vanuit het idee om de competenties meer doorzichtig te maken, heeft de opleiding in het kader van een PWO-project in 2008 gewerkt aan een **competentie-groeikaart** die het studenten zou mogelijk maken hun verworven competenties te plaatsen in het continuüm van de te verwerven competenties. Een dergelijke groeikaart kan volgens de commissie bijdragen tot een verdieping van het competentiegericht denken van alle betrokkenen. De commissie betreurt dat de implementatie een tijd heeft stil gelegen omwille van ICT-problemen waarvan de commissie hoopt dat deze binnen afzienbare tijd zullen zijn geklaard.

Uit het zelfevaluatierapport en de gesprekken blijkt dat de opleiding ook **gevarieerde werkvormen** inzet tijdens de verschillende opleidingsonderdelen om competentiegericht op te leiden. Bij de keuze van de werkvorm geeft de opleiding aan zoveel mogelijk rekening te houden met de beoogde competenties. Hoorcolleges, werkcolleges, individuele taken, groepsopdrachten en leertaken ontleend aan de beroepspraktijk wisselen elkaar af, wat leidt tot tevredenheid bij de studenten, die benadrukken het evenwicht tussen theorie en praktijk te waarderen. Toch vraagt de commissie aan de opleiding het evenwicht tussen voldoende theoretische onderbouwing en praktijkgerichtheid beter te bewaken.

Een tweede klemtoon die terug te vinden is in programma betreft het **leergebiedoverschrijdend opleiden**, wat zich uit in initiatieven om horizontale en verticale samenhang te bereiken. De opleiding richt geregeld opleidingsraden in, waardoor de lectoren op de hoogte zijn van wat in de opleidingsonderdelen aan bod komt. Binnen de meeste opleidingsonderdelen is er een

nauwe samenwerking tussen verschillende lectoren, wat zich uit in gezamenlijk lesgeven, gezamenlijk begeleiden van werksitzingen of opdrachten.

De opleiding bewerkstelligt de horizontale **samenhang** door pedagogische kaders van in het eerste opleidingsjaar te koppelen aan vakinhouden via leergebiedoverschrijdende modules om beter aan te sluiten bij de complexe praktijkcontext. De commissie is tevreden over het inhoudelijke aspect van de modules en vindt de programmadelen toereikend op vlak van verbreding en verdieping. Toch stelt de commissie zich vragen over de opbouw van het programma. Vooral in het eerste jaar lijkt het trimestrieel systeem aanleiding te geven tot een vorm van versnippering. Door studenten wordt ook aangegeven dat er overlappingen zijn binnen het programma. De docenten zijn zich hier van bewust en kiezen voor een meer concentrische opbouw. De commissie raadt de opleiding aan hierover ook duidelijkheid te verschaffen te aanzien van de studenten.

In het **eerste structureel programmadeel** focust de opleiding op drie grote pijlers. Binnen de eerste pijler ontwikkelen de studenten algemene competenties (werken aan jezelf), zoals in de opleidingsonderdelen Communicatie, Taal en ICT. In het eerste trimester richt het opleidingsonderdeel Zelfzorg zich tot de ontwikkeling van studievaardigheden en wordt er ruimte geboden tot kennismaking, reflectie en het verhogen van het welbevinden en een positieve groepsbinding. In het tweede en derde trimester kiezen de studenten uit een aanbod van zes labo's, zijnde Muziek, Taal, Expressie, ICT, Studiebegeleiding en Lichamelijke opvoeding. De studenten kiezen een labo dat aansluit bij hun persoonlijke noden en leertraject. De commissie vindt het sterk dat de labo's zowel remediërend als verdiepend worden ingezet. Ook de studenten beamen de meerwaarde om zich te kunnen verdiepen. Binnen een tweede pijler worden didactische modules ingericht en belicht de opleiding de pedagogische en didactische competenties (je leraarschap). Ten derde reikt de opleiding vakinhoudelijke competenties aan (je meester-schap). Opleidingsonderdelen zoals Ontwikkelingspsychologie en Spelend leren worden ingericht om de theoretische grondslag te leggen, waar gedurende het vervolg van de opleiding op verder wordt gebouwd en waarvan de concretisering volgt. Docenten geven aan zich bij hun onderwijs te laten leiden door de inzichten van Vygotsky, Laevers, Piaget, Freya Janssen en het constructivisme, waarbij zelfontdekkend leren centraal staat.

De drie pijlers worden enkel in het eerste opleidingsjaar gehanteerd. In het **tweede structureel programmadeel** ligt de nadruk meer op vakinhoudelijk en pedagogische-didactische competenties. De algemene competen-

ties krijgen nog steeds blijvende aandacht, maar worden geïntegreerd in de verschillende opleidingsonderdelen. De commissie raadt de opleiding aan te overwegen of leerlijnen hier een alternatief kunnen bieden om het programma doorheen de drie opleidingsjaren gelijklopend in te richten.

Het **derde structureel programmadeel** bestaat grotendeels uit twee delen. Enerzijds wordt zorgbreed en zorgdiep werken op klas- en schoolniveau en in samenwerking met externe partners verkend. Hoewel de attitude rond zorg in sommige opleidingsonderdelen doorheen het programma aan bod komt, mag dit volgens de commissie duidelijker worden uitgewerkt. Anderzijds staat dit derde programmadeel in functie van verbreding en verdieping van eigen talenten, behoeften, onderzoeksvragen en interesses. De opleiding richt hier-toe keuzemodules in gekoppeld aan actuele ontwikkelingen en geeft aan maatschappelijke discussies hierin niet uit de weg te gaan. De opleiding betreft het werkveld bij de invulling van de keuzemodules (zie GKW 1).

Naast de horizontale samenhang bieden verschillende leerlijnen over de structurele programmadelen verticale samenhang in het curriculum. Binnen de verschillende vakgebieden expliciteren de lectoren leerlijnen die doorheen het programma lopen; dit werk is nog niet af. **Gezondheidsbevordering** wordt nagestreefd door alle lectoren, die hierin een voorbeeldrol opnemen. Daarnaast zet de opleiding actief in op taal door middel van een **geïntegreerd taalbeleid**, wat de commissie als een meerwaarde beschouwt. Binnen de verschillende opleidingsonderdelen wordt gewerkt aan de basiscompetenties omtrent professionele taalvaardigheid. De studenten houden een taalgroeidossier bij dat meegroeit doorheen hun opleiding. In het taalgroeidossier beschrijven studenten hun vorderingen op vlak van basisvaardigheden taal, academische en professionele taalvaardigheid. Deze werkwijze wordt door de studenten met taalachterstand als een grote hulp ervaren. Daarnaast komen in dit dossier de resultaten van de taalscreening met de adviezen om te remediëren. Die remediëring wordt door de meeste studenten die hier nood aan hebben hoog gewaardeerd, niettegenstaande het bovenop het reguliere programma komt. Eveneens werkte de werkgroep taal een routeboekje uit met kerntaaltaken die binnen verschillende opleidingsonderdelen kunnen worden toegepast.

Coherent met de beleidsvisie van XIOS hogeschool Limburg ontwikkelde de opleiding ook de leerlijnen reflectie, onderzoek en cultuureducatie. De commissie is van mening dat de leerlijnen nog niet verankerd zijn in het programma, wat de indruk geeft dat deze nadien werden toegevoegd. De opleiding stelt zich tot doel de leerlijnen te verstevigen tegen 2016-2017.

Daarnaast wil de opleiding deze uitbreiden met de leerlijnen duurzaamheid en internationale en interculturele competenties die door de fusiehogeschool PXL worden vooropgesteld. Tijdens de gesprekken werd ook de mogelijkheid tot het uitwerken van een leerlijn employability vermeld. De commissie meent dat deze leerlijnen nog moeten worden geconcretiseerd naar de opleiding. Ze vindt het belangrijk dat bij het invoegen van leerlijnen deze bij de doelstellingen worden afgetoetst. Ze waarschuwt de opleiding bijgevolg voorzichtig te zijn en doordacht om te gaan met het selecteren en implementeren van leerlijnen.

De **leerlijn reflectie** komt aan bod binnen de didactische modules. Studenten worden getraind de prestaties van zichzelf en van anderen kritisch te bestuderen en te verbeteren. Studenten houden hiertoe verslagen bij om hun groei aan te tonen en voeren reflectieopdrachten uit. In het eerste en tweede opleidingsjaar reflecteren de studenten in groepjes. Tijdens deze sessies is de reflectie vooral gericht op het persoonlijk handelen. In tegenstelling tot wat bleek uit het gesprek met de docenten, gaven de studenten aan dat de link met pedagogische theorieën tijdens de sessies niet expliciet wordt aangehaald. De commissie stelt vast dat de reflectie meer mag worden uitgediept en raadt de opleiding aan meer aandacht te besteden aan de koppeling van theorie naar praktijk en omgekeerd. In het derde opleidingsjaar gebeurt de reflectie vooral individueel.

De opleiding maakte een analyse van wat reeds gebeurt in de verschillende opleidingsonderdelen omtrent de **leerlijn onderzoek**, bijvoorbeeld omtrent het raadplegen van bronnen. Bij het zoeken naar hiaten werd vastgesteld dat in het tweede opleidingsjaar nog onderzoeksvaardigheden ontbreken. De opleiding zal dit bijsturen tijdens de uitwerking van het nieuwe curriculum en de aankomende veranderingen waarvan de implementatie tegen 2016 zou moeten rond zijn. In het huidige programma zijn de onderzoeksvaardigheden geïntegreerd in verschillende opleidingsonderdelen, waaronder de keuzemodules in het derde structureel programmadeel en in het opleidingsonderdeel Zorg met Partners. Binnen het zelfstandig project voeren de studenten een praktijkgericht onderzoek uit, waarmee ze een afgesproken aspect van de praktijk uitwerken. De onderwerpen worden in de loop van het tweede jaar afgebakend; de praktijk kan zelf ook vragen stellen. De commissie constateert dat aandacht wordt besteed aan deze uitwerking. Het praktijkgedeelte is goed uitgeschreven, maar betreft zelden een verantwoorde uitwerking van een onderzoeksvraag. Hiertoe is een proefproject opgestart om dit onderzoeksaspect meer aan bod te laten komen. Het proefproject heeft zowel betrekking op de theorie van prak-

tijkonderzoek (onderzoeksmethoden en –vaardigheden) als op de deskundigheidsbevordering van de begeleiding door de lectoren van studenten. Tijdens het proces wordt de student in dit project begeleid door een promotor binnen het specifieke vakgebied die de vorderingen van de student opvolgt en inhoudelijk coacht. Ook medestudenten onder begeleiding van een pedagoog volgen de student om de stapsgewijze toepassing van de onderzoekscyclus te bewaken. Dit gebeurde met een proefgroep in 2012-2013 en zou in 2013-14 veralgemeend worden voor alle studenten. De commissie acht dit een goede ontwikkeling. De opleiding wil in de toekomst ook studenten betrekken bij PWO-onderzoek. Daarnaast wil men op termijn het portfolio meer in de richting van onderzoekvaardigheden uitwerken.

Lectoren nemen deel aan de activiteiten van Canon Cultuurcel en zijn vertegenwoordigd in het netwerk cultuureducatie voor lerarenopleidingen. De opleiding wil studenten vertrouwd maken met de denkwijze dat iedereen talent heeft en focussen op het positieve en de mogelijkheden. De opleiding geeft hieraan invulling door het fundament teach-as-you-preach toe te passen. Binnen muzische vorming kunnen studenten bijvoorbeeld op basis van hun talent muzische vormen toepassen. De commissie is van mening dat cultuureducatie binnen de opleiding sterk is uitgebouwd, maar nog te beperkt blijft tot muzisch ervaren. Verder draagt een vakoverschrijdende werkgroep een brede visie op creativiteit uit. De student als cultuurdrager en het vormgeven van cultuureducatie zijn hierbij belangrijke componenten. Om dit te verwezenlijken werden de leerlijnen werken aan jezelf als leerkracht en werken met kinderen in een onderwijssituatie ingericht. De commissie meent dat het aspect cultuurdrager nog verder dient te worden uitgewerkt.

Tot slot beklemtoont de opleiding het belang van **praktijkgerichtheid**, wat onder meer leidt tot tevredenheid bij de studenten omtrent de praktische handvatten die hen worden aangereikt. De commissie constateert dat, als enkel rekening gehouden wordt met de studiepunten die gekoppeld zijn aan Stage 1, Stage 2 en Stage 3, de praktijkcomponent begroot wordt op 43 studiepunten. De opleiding stipt echter aan dat een deel van de praktijkcomponent vervat zit in delen van andere opleidingsonderdelen die begroot worden op 6 studiepunten (een observatiestage binnen een didactische module, stage focus op een thema en een observatiestage in het buitengewoon onderwijs) waardoor het totale aantal op 49 studiepunten komt, wat ruim tegemoet komt aan de 45 studiepunten die decretaal vooropgesteld worden. Doorheen de verschillende opleidingsjaren worden de kerncompetenties voor stage gradueel opgebouwd. De stagevoorbereiding gebeurt tijdens de didactische modules. Ter voorbereiding bekijken de studenten

ook proeflessen in een kleuterschool. Studenten beschikken over een stagehandleiding die de verschillende opdrachten per opleidingsjaar beschrijft. De handleiding is duidelijk, wat ook wordt bevestigd door de studenten en de mentoren. De commissie stelt het op prijs dat studenten vanaf het eerste opleidingsjaar stage lopen. De studenten starten met observeren en participeren om uiteindelijk actief stage te lopen, wat volgens de commissie een vrij klassieke invulling is van het stageconcept dat wellicht bijdraagt tot een veilig klimaat voor de stagiairs. Het volledige eerste jaar brengen de studenten binnen één kleuterklas door, wat de studenten appreciëren omdat ze zo hun kleuters beter leren kennen. In het tweede opleidingsjaar volgt een verplichte peuterstage en lopen de stage binnen de eerste, tweede en derde kleuterklas. Klasmanagement, organisatie en begeleiding van hoekenwerk, inrichten van een stimulerende leef- en leeromgeving en aandacht voor diversiteit en differentiatie vormen hier de focus. In het derde jaar verschuift de aandacht naar algemene en specifieke zorg en worden de competenties partner van ouders (DLR 6) en partner van het team (DLR 7) binnen de stage geoefend. De studenten trainen deze competenties ook binnen het opleidingsonderdeel Zorg met partners aan de hand van rollenspelen. De opleiding onderzoekt de mogelijkheden om in de toekomst hiervoor directies in te schakelen. Ook het werkveld is vragende partij om deze vaardigheden bij de studenten sterker uit te bouwen. Studenten lopen ook een stage maatschappelijke kwetsbaarheid om studenten met verschillende doelgroepen in contact te brengen. Het werkveld erkent dat studenten vrij goed worden voorbereid op werken met diverse doelgroepen, bijvoorbeeld anderstaligen.

De studenten zijn tevreden over de **opbouw**. Het gaat volgens hen soms vrij snel, maar ze geven aan beroep te kunnen doen op goede begeleiding. Alleen het aantal observatiedagen in het tweede en derde opleidingsjaar dient volgens hen te worden uitgebreid. Op basis van diverse documenten merkt de commissie dat er in het kader van de stage ruimte voorzien wordt voor het initiatief van de kleuters, maar uit de gesprekken blijkt dat hier in de praktijk minder aandacht aan wordt besteed. Hierbij verwijst de opleiding naar de afhankelijkheid van de stageschool. Docenten geven ook aan bedenkingen te hebben of een dergelijke stage wel voor iedereen is weggelegd, maar reiken de studenten wel handvatten aan hoe ze dit kunnen verwezenlijken. De commissie oordeelt dat het kunnen ingaan op wat kleuters aangeven erg belangrijk is en bijgevolg een werkpunt vormt voor de opleiding en een element voor de bespreking met de stagescholen. De lectoren hebben aandacht voor de jonge leeftijd binnen het opleidingsonderdeel Het jongste kind. Dit opleidingsonderdeel wordt ook door het werkveld als een sterkte beschouwd. De commissie zou het een

meerwaarde vinden mocht er ook stage worden gelopen in goed werkende crèches waar met nog jongere kinderen wordt gewerkt. Daarnaast vindt de commissie het jammer dat er weinig ruimte wordt gemaakt voor stage in de lagere school, wat zou kunnen bijdragen tot een doorgaande lijn. De opleiding geeft aan te werken met de leerplannen en de hierin geïntegreerde leerlijnen van het gemeenschapsonderwijs om de studenten bewust te maken van de doorlopende lijn naar het lager onderwijs. In lijn met de praktijkgerichte visie van de opleiding zou dit volgens de commissie niet enkel in de theorie mogen gebeuren.

Het belang dat de opleiding aan stages toekent komt ook tot uiting in de frequente bezoeken van de opleiding aan de stagiair. Zowat alle lectoren zijn betrokken bij **stagebegeleiding**. De commissie waardeert de houding van de stagebegeleiders die erop gericht is ruimte te maken voor verdere groei. Een vaste pedagoog volgt de studenten op in functie van hun groeiproces, wat door de studenten positief wordt ervaren. Hij bezoekt de studenten hiertoe meermaals doorheen het academiejaar. Daarnaast bezoeken ook vaklectoren de studenten, wat ertoe leidt dat de studenten door meerdere lectoren vanuit verschillende leergebieden worden bezocht en begeleid. De studenten en alumni zijn zeer te spreken over de wijze van begeleiding tijdens hun stage. Ze merken dat de verschillende lectoren op één lijn zitten tijdens de stagebegeleiding en verder bouwen op de werkpunten die door een andere lector tijdens een vorige stagebezoek werden aangegeven.

De opleiding hecht belang aan **samen opleiden** door in te zetten op de relatie en de betrokkenheid met het werkveld. Ook het werkveld is tevreden over het nauw contact met de lectoren en getuigen van een groot wederzijds vertrouwen in elkaar. Momenteel is de samenwerking echter nog vrij beperkt. Deze kan volgens de commissie onder meer worden uitgebreid door een intensere samenwerking op te bouwen met enkele partnerscholen en gezamenlijke projecten op te zetten met het werkveld. Aan het begin van het academiejaar worden de mentoren uitgenodigd om de verwachtingen ten aanzien van stagiairs te bespreken. In het eerste jaar gebeurt de stagecoördinatie vanuit de hogeschool, waarbij de studenten in partnerscholen worden geplaatst. Mentoren van deze scholen komen naar de vormingen van de hogeschool, waarvan er jaarlijks een tiental worden georganiseerd. De commissie waardeert de investering in vormingsactiviteiten voor mentoren, waarbij de opleiding ook inzet op inhoudelijke thema's zoals alternatieve kleurplaten en het experimenteren en ontwikkelen van materiaalgevoeligheid bij jonge kleuters. Toch meent de commissie dat deze vormingen nog te veel vanuit de hogeschool worden gestuurd.

Vanuit haar **pluralistisch karakter**, kiest de opleiding er voor samen te werken met alle onderwijsnetten. Voor de fusie werd geen godsdienst aangeboden. Sinds dit academiejaar kunnen de studenten zich inschrijven voor het opleidingsonderdeel Religie, zingeving en levensbeschouwing dat wordt gegeven door een lesgever aangeduid door het bisdom. Inschrijven voor het opleidingsonderdeel is facultatief en komt bovenop het reguliere curriculum. De opleiding omschrijft dit als een pragmatische keuze in het voordeel van de tewerkstellingskansen voor haar studenten, die hierdoor ook in het katholiek onderwijs aan de slag kunnen. De commissie onderschrijft dit initiatief, maar oppert dat het aspect “pluralisme” meer aan bod zou mogen komen, bijvoorbeeld door het uitwisselen van ervaringen. De studenten maken tijdens hun opleiding ook kennis met de verschillende leerplannen van de onderwijsnetten. Ze bestuderen deze leerplannen in groepen waarna een groepsbespreking volgt. De commissie is tevreden dat de opleiding de studenten bewust maakt van de verzuiling waardoor het werkveld is getekend.

De commissie meent dat de internationalisering door de opleiding nog te weinig wordt ingevuld. Ze stelt vast dat dit reeds een aanbeveling was van de vorige visitatiecommissie. Ook nu vindt de commissie geen internationale competenties terug in de matrix. De opleiding plant tegen 2016-2017 de implementatie van een leerlijn **internationale en interculturele competenties** die binnen de hogeschool werd ontwikkeld. Via de keuzemodule internationalisering kunnen studenten kiezen voor **Internationalisation@home**, waarvan de invulling volgens de commissie eerder beperkt is. De opleiding geeft aan binnen verschillende modules te werken aan interculturele en internationale bewustzijn bij de studenten. De opleiding poogt verder invulling te geven aan internationalisering door het opstellen van een programma dat toegankelijk is voor buitenlandse studenten. De inkomende studenten volgen de lessen samen met de eigen studenten en krijgen Engelstalige ondersteuning. De commissie beschouwt dit als een vrij basale invulling van internationalisering en raadt de opleiding aan meer vernieuwende pistes te onderzoeken. De voorbije jaren koos een beperkt aantal studenten ervoor een buitenlandse stage te lopen. De opleiding vindt het belangrijk dat de studenten bewust kiezen voor een **internationale stage** en wil daarom geen druk leggen op de studenten. Hoewel de commissie zich hierbij aansluit, vindt ze het belangrijk dat studenten worden gestimuleerd een internationale ervaring aan te gaan of de mogelijkheid krijgen deze competenties te behalen door een sterk aanbod van Internationalisation@home. Alle tweedejaarsstudenten worden geïnformeerd over de mogelijkheden binnen de opleiding. Studenten houden tijdens hun internationale stage een blog bij en informeren de opleiding

via mail. Stagebezoeken vanuit de opleiding worden indien haalbaar als interessant beschouwd. Naast het volgen van een internationale stage kunnen studenten er ook voor kiezen een deel van hun studieprogramma af te leggen binnen een **Erasmustraject**. Slechts één student maakte hier tot op heden van gebruik. Volgens de opleiding verkiezen studenten een praktische ervaring in de vorm van een buitenlandse stage.

De opleiding beschikt over degelijke **materiële voorzieningen**. Op de campus bevindt zich een open leercentrum, dat momenteel nog verder wordt uitgebouwd, met werkruimten die door de studenten kunnen worden gebruikt voor groepswork. In het open leercentrum kunnen studenten materialen gerelateerd aan kleuteronderwijs inkijken en uitlenen, waar de studenten geregeld gebruik van maken. De commissie merkt op dat hier ook onderwijsmethoden en handleidingen ter inkijk liggen. Het is volgens de commissie essentieel de visie waaruit het materiaal is ontwikkeld te expliciteren ten aanzien van de studenten en het aanbieden van dergelijk materiaal te kaderen binnen de visie op goed kleuteronderwijs van de opleiding. De studenten waarderen het beschikbare aanbod van praktijkmateriaal dat uitgeleend kan worden in het open leercentrum en via enkele docenten, al kan dit volgens hen nog worden uitgebreid. De commissie stelt vast dat het beeldlokaal, waarvan de nood aan vernieuwing al tijdens de vorige visitatie werd beschreven, onlangs werd vernieuwd. De commissie werd ook ingelicht over de ernstige investering in het ICT-beleid, onder meer in het kader van de fusie met de partnerschool die hier reeds sterk op inzette. Wellicht zal het belang dat vanuit de hogeschool aan ICT wordt gehecht, wat reeds aanleiding gaf tot een uitbreiding van de ICT-mogelijkheden, processen binnen de opleiding, zoals het opstellen van een groeikaart voor competenties, faciliteren.

De commissie vindt het gebruikte **onderwijsmateriaal** toereikend. Ook de studenten zijn tevreden over het cursusaanbod en waarderen dat in cursussen vaak de link wordt gelegd met de praktijk door middel van concrete voorbeelden of activiteiten. Alle cursussen worden aangeboden via het elektronisch leerplatform, dokeos, wat door de studenten positief wordt onthaald. Hoewel het merendeel van de studenten de cursussen afprint, vinden zij het aangenaam zelf te kunnen bepalen of ze al dan niet een print van het cursusmateriaal willen. Verder moeten de studenten handboeken, een laptop en een gitaar aankopen. De studenten waarderen dat de opleiding hun de mogelijkheid biedt de gitaar aan te kopen tegen een sterk verminderde prijs. Studenten geven wel aan dat algemeen het organisatorische aspect niet altijd even vlot verloopt. De commissie raadt aan hier de nodige zorg aan te besteden.

De commissie constateerde een collegiale sfeer tussen de lesgevers. Beginnende lectoren voelen zich snel opgenomen binnen het docentenkorps. Binnen de opleiding is er een sterke informele overlegcultuur. De commissie vindt wel dat het formeel overleg tussen de docenten dient te worden versterkt. Met een staf/studentratio van 1/15,3 vervult de opleiding met een klein, maar hecht team heel wat opdrachten. Om de **werkdruk** te temperen worden werkgroepen over de verschillende opleidingen ingericht, zoals de werkgroep gezondheid voor kleuter- en lager onderwijs. Toch vreest de commissie dat, gezien de hoge inzet op stage- en overige begeleiding, dit op termijn een te zware belasting zal betekenen. Deskundigheid inzake taal en muzische vaardigheden is zichtbaar aanwezig. Collectief denken in functie van de visie en onderzoekdeskundigheid is minder aanwezig. Het personeel is in training om onderzoek op een juiste wijze te begeleiden. De commissie waardeert dat lectoren de ruimte krijgen om zelf onderzoek uit te voeren en stimuleert de opleiding om hier verder werk van te maken.

De commissie stelt vast dat er geen gediplomeerde kleuteronderwijzer werkt binnen de opleiding. Enkele lectoren beschikken wel over ervaring met de doelgroep. De commissie beschouwt het als een waardevolle aanvulling dat ook de overige lectoren worden aangemoedigd om **praktijkervaring** op te doen in de kleuterklas via observaties of het geven van typelessen. De lectoren zetten tevens in op demonstratielessen en betrekken mensen uit het werkveld binnen de Didactische modules. De studenten ervaren het niet als een gemis dat geen enkele lector een achtergrond heeft als kleuteronderwijzer. Ze waarderen dat de lectoren oog hebben voor de reële klassituatie bij de stagebegeleiding. Ook de didactische vaardigheden van de docenten worden door de studenten geprezen.

Het **professionaliseringsbeleid**, dat onder meer gericht is op grotere expertise van de lectoren in de praktijk van de kleuterklas en de werkveldstages alsmede op het gebied van het uitvoeren en begeleiden van onderzoek dat in het vooruitzicht wordt gesteld, vindt de commissie veelbelovend. De commissie verwacht dat het feit dat de functioneringsgesprekken vanaf 2013-14 door het opleidingshoofd gebeuren verder zal bijdragen tot de individuele professionalisering. Voorheen gebeurden deze gesprekken door het departementshoofd. De personeelsleden volgen veel nascholingen en het professionaliseringsbeleid evolueert in gunstige zin. De commissie is van mening dat het opnemen van teamgerichte bijscholingen, zoals rond Universal Design for Learning, navolging verdient. Dergelijke professionaliseringsactiviteiten waarbij van elkaar leren, intervisie, samenwerken en samen leren centraal staan, renderen immers voor de verdere ontwik-

keling van een gedragen visie. De opleiding beschouwt meer aandacht voor internationalisering binnen professionalisering als een werkpunt. Docentmobilititeit is momenteel veelal het gevolg van buitenlandse stages. Ook de commissie acht een intensievere samenwerking (bijvoorbeeld via docentenuitwisseling) en meer actieve invulling wat betreft professionalisering inzake internationalisering (bijvoorbeeld door het bezoeken van congressen) wenselijk.

De commissie beoordeelt de inzet van de personeelsleden qua **persoonlijke studentenbegeleiding** als voorbeeldig. Studenten voelen zich nooit als een nummer behandeld, maar worden voor vol aanzien. Ze noemden de lage drempel tussen hen en de docenten als één van de sterke punten van de opleiding. Lectoren zijn vlot bereikbaar per mail en voor dringende zaken ook telefonisch. Daarnaast is een ombudspersoon beschikbaar indien problemen opduiken. De commissie is van mening dat de studie- en studietrajectbegeleiding goed zijn uitgebouwd. De opleiding wordt getypeerd door een zeer brede **instroom** op vlak van maatschappelijke en culturele context. De commissie is tevreden dat de opleiding de studenten kansen biedt. De opleiding rekruteert vooral TSO-studenten en BSO-studenten, gevolgd door studenten uit het ASO. De opleiding zet ernstig in op de diversiteit van de instroom en biedt studie-informatie aan, daar zij hebben gemerkt dat studenten zich vooraf niet altijd even goed informeren en daardoor soms een verkeerde studiekeuze maken. De docenten geven aan blij te zijn er geen instaproef geldt, gezien men in het verleden door middel van goede contacten en begeleiding al schitterende resultaten heeft bereikt met de studenten. Om zicht te krijgen op het taalniveau van de instromende studenten moeten zij allemaal een instaptoets taal afleggen waaruit een advies volgt. Afhankelijk van het advies worden de studenten doorverwezen tot heroriëntering, remediëring, zelfstudie, het volgen van een taallabo of logopedische begeleiding bij de logopediste die verbonden is aan de opleiding. De commissie ziet de meerwaarde van deze initiatieven en is tevreden over het beschikbare aanbod. Tijdens de middaguren organiseren lectoren vakinhoudelijke bijscholingen en biedt het Contactpunt Studentenstersteuning verdiepende workshops aan. De commissie stelt vast dat de studenten het remediëringsaanbod dat bovenop het gewone curriculum wordt aangeboden, niet als belastend beschouwen en hier dankbaar gebruik van maken. De studenten waarderen dat de opleiding hen tijdens de introductieweek wegwijs maakt in het hoger onderwijs. Om het welbevinden te verhogen krijgen eerstejaarsstudenten een peter of meter toegewezen uit het tweede of derde opleidingsjaar.

Studenten en alumni zijn tevreden over het **niveau van de opleiding**. Hard werken was nodig om te kunnen slagen. Docenten geven aan studenten uit te dagen, bijvoorbeeld door hen een stageplaats te laten zoeken die buiten hun comfortzone ligt of door de sterke studenten te laten doorgroeien naar de competenties van een volgend opleidingsjaar. De commissie is er na de gesprekken toch niet van overtuigd dat studenten de mogelijkheid krijgen om echt te excelleren en raadt de opleiding dit te voorzien binnen het curriculum. De commissie vindt het hierbij belangrijk dat het initiatief bij de studenten wordt gelegd en niet alleen wordt gestuurd door externen.

Studenten vinden de **studiebelasting** aanvaardbaar. Vanaf het eerste jaar ligt de takenlast vrij hoog. In de periode 2010-2012 voerde de opleiding studietijdmetingen uit. Uit de resultaten bleek dat vooral in het derde opleidingsjaar de studiebelasting een piek kende door de combinatie stage, zelfstandig project en gevolgde keuzemodule. Ook de afstemming tussen de lectoren hieromtrent was volgens de alumni soms afwezig. Om de studielast te verbeteren overloopt de lector aan het begin van het academiejaar de taken en duidt hierbij op de geschatte tijdsbesteding. De commissie waardeert het takenplan dat studenten toelaat hun activiteiten te plannen.

De opleiding vraagt de studenten ook op geregelde tijdstippen hun bevindingen mee te delen omtrent de gevolgde opleidingsonderdelen. Studenten waarderen de opvolging van hun bekommernissen door de opleiding. Zij kunnen hiervoor beroep doen op de **participatieraad**. Ook het werkveld geeft aan het gevoel te hebben dat hun stem wordt gehoord en naar waarde wordt geschat. Wanneer zij bijvoorbeeld vroegen om het aantal observatiedagen in de eerste jaren voorafgaand aan de stage uit te breiden, werd hier gevolg aan gegeven.

De commissie erkent dat de opleiding **aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie** heeft opgevolgd, maar merkt dat aandachtspunten uit de visitatie 2006 vaak kunnen worden teruggevonden als verbeterpunten voor de periode 2006-2009 en dan voor 2009-2012. De opleiding gebruikt TRIS als kwaliteitssystem. De commissie stelt vast dat de bevragingen vaak aan de hand van multiple choice worden opgesteld. Mondelinge toelichting gebeurt niet systematisch, waardoor ongetwijfeld informatie verloren gaat. Na het inkijken van de bevragingen van de participatieraden (studenten en werkveld) is het voor de commissie soms onduidelijk wat de relatie is tussen de bevragingen en de vooropgestelde **verbeterplannen**. De commissie constateert dat de verbeterplannen onvoldoende proactief zijn vanuit gesprekken met de diverse betrokkenen. Dit zou kunnen verbeter-

ren door een grondigere opvolging van de participatieraden. De commissie wijst op het belang van zelfkritische reflectie en een heldere visie als voorwaarde tot verbeterplannen en innovatie. Een “critical friend” kan volgens de commissie een meerwaarde betekenen in dit proces. De commissie meent dat de hogeschool in het licht van de fusie hierin een rol kan spelen.

Samenvattend besluit de commissie dat de inhoud en de vormgeving van het programma voldoen. De commissie stelt vast dat de opleiding soms een verband legt met begrippen uit het Huis van K, maar dat de link tussen deze termen en de verdere vormgeving van het programma niet altijd wordt gelegd. Hoewel de commissie de klemtoon op praktijkgericht ondersteunt, beveelt ze de opleiding aan voldoende aandacht te schenken aan de theoretische onderbouwing. Een onderzoeksmodel is momenteel in ontwikkeling. Samen opleiden vult de opleiding in door samen met het werkveld topics naar voor te brengen die opgenomen worden in het programma en een samenwerkingsverband aan te gaan waarbij zowel lectoren naar de werkveld trekken als de omgekeerde beweging. Dit kan echter nog verder worden uitgebouwd tot een echte win-winsituatie. De studietrajectbegeleiding zijn sterk uitgewerkt en de commissie waardeert de positieve benadering ten aanzien van studenten. Aan de hand van bevragingen, studietijdmetingen, opleidingsraden, werkgroepen, participatieraden, werkveldactiviteiten en overleg met hogescholen en andere partners wordt vorm gegeven aan de verbeterplannen. Een zelfkritische reflectie is volgens de commissie noodzakelijk om te verbeterplannen meer te laten vertrekken vanuit een visie. Een extern expert kan hierbij een spiegel aanreiken die afstand creëert zodat alle betrokkenen duidelijker zouden zien in welke richting verder kan worden geëvolueerd.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als onvoldoende.

Op basis van de gesprekken met alle betrokkenen, de toets- en evaluatieopgaven en de ingekeken afstudeerprojecten, meent de commissie dat de opleiding er onvoldoende in slaagt aan te tonen dat zij haar doelstellingen op het vereiste niveau realiseert. Binnen de opleiding wordt veel nadruk gelegd op de beoordeling van de stage, waarbij de toetsing op het niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur gebeurt. Voor de overige opleidingsonderdelen staat het toetsbeleid nog in haar kinderschoenen. Voor de competenties die niet binnen de stage beoordeeld worden, zijn dan ook nog onvoldoende

garanties aanwezig dat deze op het niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur verworven worden binnen de opleiding. Zo blijkt uit de toetsing niet dat de studenten in staat zijn kennis kritisch te evalueren en te combineren en dit in complexe en gespecialiseerde contexten.

Daarnaast is de commissie van mening dat voor wat de afstudeerwerken betreft, de invulling van de ambities voor de leerlijnen onderzoek en reflectie, zoals omschreven in het zelfevaluatie-rapport en uitgesproken tijdens de gesprekken, lager is dan het vooropgestelde niveau 6 van het Vlaams kwalificatieraamwerk. De door de commissie bestudeerde zelfstandige projecten zijn immers te weinig diepgaand en getuigen niet van de nodige onderzoekscompetenties. De studenten beschrijven in hun zelfstandig project hoe ze vragen door henzelf dan wel door het werkveld gesteld, uitzoeken en beantwoorden. Hoewel bronnen worden geraadpleegd en het beschrijvend gedeelte verzorgd is, wordt de onderzoekscyclus niet volledig doorlopen, wat de opleiding wel nastreeft.

Via een **competentie-en evaluatiematrix** toont de opleiding aan welke basiscompetenties in de verschillende opleidingsonderdelen worden geëvalueerd. In het derde opleidingsjaar worden de basiscompetenties als eindniveau beschouwd. De commissie vindt het jammer de opleiding niet beschikt over een niveauperdeling hoe het beoogde eindniveau wordt bereikt, bijvoorbeeld om aan te tonen hoe de opbouw van de onderzoekslijn verloopt qua niveauperbouw en onderzoeksvaardigheden. Ook de opleiding is zich ervan bewust dat de groeilijn nog verder moet worden uitgewerkt. Uit de matrix blijkt dat sommige competenties enkel via stage of een keuzemodule worden beoordeeld. Het stageresultaat van het derde structureel programmadeel en de uitwerking van het zelfstandig project vormen een belangrijk criterium om af te studeren. Daarnaast is de opleiding ervan overtuigd binnen de verschillende modules via evaluatie het beoogde eindniveau te bereiken. Om dit waar te maken is echter een duidelijk toetsbeleid nodig. De commissie beveelt de opleiding aan dit te ontwikkelen zodat niveau 6 duidelijk kan worden geborgd.

De opleiding is gestart met competentiegericht te evalueren, door in te zetten op een brede en continue evaluatie. Om **breed te evalueren** maakt de opleiding gebruik van verschillende evaluatievormen. Momenteel heeft ze de terminologie rond evaluatie en de gebruikte evaluatievormen doorheen de opleiding in kaart gebracht. De commissie benadrukt dat het gebruik van vele toetsvormen niet impliceert dat de juiste toetsvorm voor de juiste competentie wordt gebruikt. Zo heeft de commissie vastgesteld

dat de opleiding een poging heeft ondernomen om de competenties bij de evaluatie te plaatsen, maar dat het hier niet altijd duidelijk is of de toets de competentie meet. Uit een steekproef die de commissie heeft doorgenomen, blijkt dat er vaak sprake is van kennisvragen, waardoor aspecten van de inhoudsvaliditeit in het gedrang komen. De nood om in de toekomst het gebruik van de verschillende evaluatievormen binnen het team te bespreken, wordt ook door de opleiding erkend. Het voorbije academiejaar volgden de lectoren bijvoorbeeld een nascholing over competentiegericht evalueren. Volgens de commissie moet hier ook in de toekomst nog verder worden op ingezet. Naast een brede evaluatie, hecht de opleiding ook belang aan een **continue evaluatie**. De opleiding kiest ervoor de basiscompetenties op meerdere tijdstippen vanuit verschillende invalshoeken te evalueren. Dit geldt vooral voor die onderdelen die door meerdere lectoren worden verzorgd. De alumni appreciëren het evenwicht tussen permanente en summatieve evaluatie. Studenten maken taken en opdrachten om te groeien op vlak van competenties. De opleiding betreft ook de wijze waarop deze opdrachten worden uitgevoerd bij de evaluatie. Algemeen is de commissie ervan overtuigd dat er mogelijkheden zijn om te komen tot een meer **competentiegerichte beoordeling**. De commissie vindt het hierbij belangrijk dat de opleiding evolueert van een testcultuur naar een assessmentcultuur en raadt aan dit verder te ontwikkelen. Het lijkt hierbij aangewezen om een externe expert met specifieke expertise te betrekken om het team bij te staan.

Het **toetsbeleid** is momenteel dus nog onvoldoende uitgewerkt. Hier moet volgens de commissie dringend worden op ingezet. De opleiding beschikt niet over een toetscommissie die de kwaliteit van de toetsing bewaakt. Op basis van een steekproef merkt de commissie dat de kwaliteit van de examenopgaven nog wisselend is. De opleiding werkt aan de kwaliteitseisen van de toetsing, maar de commissie vindt verdere opvolging op vlak van betrouwbaarheid, validiteit en transparantie noodzakelijk. Hoewel standaardisatie en objectiviteit belangrijke factoren zijn die invloed hebben op de betrouwbaarheid, beperkt de opleiding het aspect betrouwbaarheid tot die factoren. De mate waarin de opleiding aandacht besteedt aan de ondubbelzinnigheid bij de formulering van de vragen, de invloed van het aantal vragen, de wijze waarop de resultaten worden beoordeeld,... is voor de commissie onvoldoende duidelijk. Een aantal aspecten rond de validiteit van de toetsing dienen eveneens verder opgevolgd te worden. De competentiegerichtheid van de opleiding acht de commissie een waardevol streven maar leidt voorlopig tot minder helder omschreven en toetsbare eindkwalificaties. Hiertoe moet verder ingezet worden op het formuleren

van goed uitgewerkte evaluatiecriteria en corresponderende beoordelingscriteria. De commissie verwacht dat de inbreng op hogeschoolniveau hierin verbetering zal brengen. De commissie stelt ook vast dat ook de transparantie binnen de opleiding nog kan worden verbeterd. De invulling van de ECTS-fiches is soms niet meer actueel. Studenten geven ook aan dat de beoordeling bij het afstudeerwerk niet altijd doorzichtig is en dat ze soms onvoldoende feedback krijgen bij de uitwerking.

Het is duidelijk dat in opleidingsonderdelen die door meerdere lectoren worden verzorgd meer overleg gebeurt, waardoor de evaluatie- en beoordelingscriteria worden geëxpliciteerd. Dit geldt ook voor de transparantie en de cesuurbepaling. Bij de opleidingsonderdelen Muzische vorming zit bijvoorbeeld een duidelijke lijn verwerkt naar de verwachtingen die ook duidelijk is voor de studenten. Het beheersingsniveau zit vervat in de formulering van het niveau van de doelstellingen waarin ook de opbouw zit verwerkt.

Tegenover de onvolkomenheden van de toetsing staat de **beoordeling van de stages** die zowel op het vlak van betrouwbaarheid, validiteit als transparantie goed scoort. Hier is duidelijk meer overleg aan vooraf gegaan, ook al om tot overeenstemming te komen met de mentoren uit het werkveld. Ook de studenten beamen dat de verwachtingen van de opleiding duidelijk zijn, onder andere door de intense begeleiding en geleverde feedback. Het opleidingsvademecum beschrijft de verwachtingen ten aanzien van de student en de wijze waarop de stage wordt beoordeeld. Hierbij wordt rekening gehouden met de beheersingsgraad van de verschillende competenties per opleidingsjaar. Tijdens het stagebezoek van de lectoren bespreken de mentoren hun bevindingen. De mentoren beschrijven deze ook in een stageverslag, dat volgens de commissie goed in elkaar zit. Tijdens een puntenvergadering overleggen alle betrokken lectoren over de eindbeoordeling, wat resulteert in een cijfer op 20. Dit cijfer wordt aangevuld met een beoordeling op de reflectievaardigheden van de student. De commissie waardeert het portfolio dat de studenten bijhouden om aan te tonen dat ze competent zijn. Daarnaast worden ook de stageverslagen van de mentoren in rekening gebracht. Hoewel de stagementoren veel beoordelen, telt hun oordeel procentagewijs maar weinig mee. De opleiding heeft dit reeds bevraagd bij het werkveld en zij geven aan geen vragende partij te zijn om hun aandeel uit te breiden.

Na inzage van een aantal zelfstandige projecten merkt de commissie op dat zij het niveau van de **eindwerken** lager beoordeelt dan de opleiding. De studenten stellen hun praktijkonderzoek voor aan een beperkte commis-

sie die samengesteld is uit de promotor, een tweede lezer, de pedagoog en een groepje medestudenten. Momenteel zetelt enkel een externe persoon in de jury indien deze persoon bij het project is betrokken. De opleiding geeft aan de toekomst te willen evolueren naar een externe commissie, wat volgens de commissie een meerwaarde is vooral als die externen ook onderzoekservaring hebben. De prestaties van de verschillende studenten worden door de lectoren besproken. Het huidige evaluatieformulier van het zelfstandig project biedt volgens de commissie weinig doorzichtigheid. De opleiding is zich hier van bewust en werkt aan een kijkwijzer om meer richting te geven voor alle betrokkenen.

De commissie oordeelt dat de onderzoekscomponent momenteel ontbreekt in de afstudeerwerken. Leren innoveren en leren onderzoeken staan als onderzoeks-ambities beschreven in een visietekst onderzoek. De commissie is van mening dat de opleiding zich dan ook dient te houden aan de ambities die ze verwoorden. Ook uit de gesprekken die zijn gevoerd, besluit de commissie dat het streven nu nog niet wordt gehaald. De zelfstandige projecten zijn nu niet op niveau zo werd in het gesprek met de docenten duidelijk en door sommige docenten werd dat ook her- en erkend. Onderzoek wordt nog te veel gezien als iets uitzoeken. Wel zijn trajecten ingezet om de onderzoekscomponent op niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur te verwezenlijken.

Volgens de commissie biedt de opleiding een door het werkveld gewaardeerde praktijkgerichte opleiding. Het werkveld bevestigt de sterke praktijkgerichtheid en neemt afgestudeerden graag op in hun team. De alumni vertonen volgens hen een goede werkattitude door de vele taken die ze tijdens hun opleiding hebben moeten volbrengen. Ook innovatieve en creatieve vaardigheden zijn volgens het werkveld eigen aan de abiturienten. De opleiding is fier dat hun afgestudeerden hokjes denken vermijden. De alumni-avonden die de opleiding organiseert om afgestudeerden te betrekken bij de werking van de opleiding, worden door de alumni geapprecieerd. Daarnaast organiseert de opleiding periodieke bevragingen om de **inzetbaarheid** van haar afgestudeerden op te volgen. Uit het gesprek met de alumni bleek dat zij zich ruimschoots voorbereid voelden op hun functie in de klas en op spelenderwijs leren. Ze gaven tijdens het gesprek wel aan dat de administratieve leerkrachttaak meer aan bod mocht zijn gekomen, zoals omgaan met het leerlingvolgsysteem en het bijhouden van klaslijsten. Ook het communiceren met ouders voelden ze als een gemis tijdens hun opleiding. De opleiding probeert hier sterker op in te zetten (zie GKW 2).

De commissie vindt de **rendementscijfers** van de opleiding voor verbetering vatbaar. Met 75,4% ligt het studierendement van deze opleiding onder het Vlaamse gemiddelde van 82,3% zoals weergegeven in de tabellen van het Datawarehouse Hoger Onderwijs (2012-2013). Gemiddeld 21,43% van de studenten behaalt hun diploma na drie jaar, wat lager is dan het gemiddelde van 32,7% in Vlaanderen (periode 2006-2010). De commissie stelt ook vast het diplomarendement na vier jaar laag is. Ze beveelt de opleiding aan hier blijvende aandacht aan te besteden, maar erkent dat er op dit gebied als ernstige inspanningen worden geleverd op vlak van studiebegeleiding. De commissie raadt de opleiding aan te onderzoeken of werkplekleren hier een aangewezen piste kan zijn.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	O

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als onvoldoende, is het eindoordeel van de opleiding Kleuteronderwijs aan de Hogeschool PXL, conform de beslisregels, voldoende met beperkte geldigheidsduur.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Formuleer een meer heldere samenhangende visie op goed kleuteronderwijs die richtinggevend is voor de studenten. Toets vervolgens bijdragen van het werkveld af aan de eigen visie, vooraleer deze te implementeren in het opleidingsprogramma.
- Zet verder in op gerichte benchmarking en intensifieer de samenwerkingsbanden met (buitenlandse) partners om vorm en inhoud te geven aan het opleidingsprogramma.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Expliciteer de ontwikkelde visie om het programma vorm te geven ten aanzien van de studenten.
- Versterk het theoretisch kader van het opleidingsaanbod.
- Verschaf duidelijkheid ten aanzien van de studenten over doelbewuste overlappings in het opleidingsprogramma.
- Overweeg leerlijnen om het programma op een gelijke manier vorm te geven doorheen de drie opleidingsjaren.
- Toets leerlijnen af bij de visie en de doelstellingen van de opleiding vooraleer deze te implementeren in het programma.
- Besteed meer aandacht aan de koppeling tussen theorie en praktijk bij het reflecteren door studenten.
- Besteed verder aandacht aan de uitwerking van de component student als cultuurdrager.
- Bied studenten binnen stageactiviteiten ruimte om het initiatief bij de kleuters te leggen en leer hen omgaan met wat kleuter aangeven.
- Verhoog de aandacht voor ouderparticipatie en betrek maatschappelijke invloeden op het onderwijs nog sterker binnen het curriculum.
- Blijf aandacht schenken aan de doorgaande lijn, zowel voor wat voorafgaat aan de kleuterschool als voor wat volgt. Overweeg hierbij praktijkervaringen.
- Geef verdere invulling aan het concept ‘samen opleiden’ door de band met het werkveld te versterken en een win-winsituatie uit te bouwen.
- Werk het pluralistisch aspect van de opleiding verder uit in het programma door bijvoorbeeld studenten ervaringen te laten uitwisselen.
- Blaas internationalisering nieuw leven in door vernieuwende pistes te onderzoeken.
- Bied studenten de mogelijkheid te excelleren binnen het opleidingsprogramma en leg het initiatief hiervoor ook bij de studenten.

- Breid het aanbod praktijkmateriaal dat uitgeleend kan worden door de studenten verder uit.
- Blijf de nodige zorg besteden aan het organisatorische aspect van de opleiding.
- Maak werk van de verhoging van de deskundigheden inzake onderzoeksvaardigheden en de gedragenheid van de visie binnen het team.
- Breid de waaier aan professionaliseringsmogelijkheden inzake internationalisering en competentiegericht evalueren verder uit.
- Voer een zelfkritische reflectie uit en betrek een critical friend om verbeterplannen meer te laten vertrekken vanuit een visie.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Werk een groeilijn uit om aan te tonen dat de beoogde eindcompetenties om het juiste niveau worden afgetoetst.
- Werk een duidelijk toetsbeleid, waarbij een toetscommissie de kwaliteit van de toetsing bewaakt met betrekking tot validiteit, betrouwbaarheid en transparantie.
- Evolveer van een testcultuur naar een assessmentcultuur om competentiegericht te evalueren.
- Ontwikkel verder en veranker de trajecten die zijn ingezet om de onderzoekscomponent op niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur te verwezenlijken in het programma.
- Blijf aandacht besteden aan het verhogen van het studierendement.

GROEP T-INTERNATIONALE HOGESCHOOL LEUVEN

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

SAMENVATTING bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Groep T-Internationale Hogeschool Leuven

Op 17 en 18 oktober 2013 werd de Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs van Groep T-Internationale Hogeschool Leuven, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De bacheloropleiding Kleuteronderwijs is één van de drie basisopleidingen van het departement 'Groep T- Leuven Education College' dat samen met twee andere departementen Groep T-Internationale Hogeschool Leuven vormt. De opleiding telt in 2012-2013 62 eerste inschrijvingen en in totaal 162 studenten. In het najaar van 2013 is Groep T-Internationale hogeschool toegetroten tot een personele unie met KHLeuven en KHLim die in 2016 moet leiden tot een fusie.

De opleiding streeft ernaar leerkrachten op te leiden die een eigen onderwijsstijl ontwikkelen die aansluit bij hun persoonlijkheid. Om dit te bewerkstelligen, kiest de opleiding voor een talentgerichte benadering. De slogan 'It's the way you teach' sluit aan bij deze aanpak.

Programma

Het reguliere programma bestaat uit drie opleidingsfasen van telkens 60 studiepunten. De studielast ligt vrij hoog, maar doordat de studenten plezier beleven aan hun werk nemen ze deze er graag bij.

Het programma is opgebouwd rond volgende leerlijnen: de leerlijn bronnen en trainingen, de leerlijn reflectie en portfolio en de leerlijn leerpraktijken (Projecten en Stages). De leerlijn bronnen en trainingen zorgt voor de nodige kennisoverdracht en onderbouwing van het vaardigheidsonderwijs. De inhoud die in de loop van een semester aan bod komen zijn op elkaar afgestemd door semestriële thema's gelinkt aan de projecten en stages; De verwevenheid wordt ook nagestreefd door de leergebiedoverschrijdende opleidingsonderdelen zoals muzische vorming en wereldoriëntatie. Praktijkgerichtheid ontstaat door praktijkgerichte opdrachten en een focus op vakdidactiek. Binnen de leerlijn reflectie en portfolio gaan studenten op zoek naar zichzelf en zetten ze hun talenten in om hun werkpunten te verbeteren en hier energie uit te halen. In de eerste opleidingsfase staat het ontdekken centraal en werken de studenten een reflectieportfolio uit. In opleidingsfase twee werkt de student een ontwikkelingsportfolio uit. De student kijkt met een kritische blik naar zichzelf en beslist in ruime mate zelf welke informatie hij opneemt om zijn groei te tonen. Tot slot werken de studenten in opleidingsfase drie aan een sollicitatieportfolio, I AM!, waarbij de aandacht uitgaat naar het ontplooiën van hun eigenheid en hun visie op onderwijs.

In de leerlijn leerpraktijken, bestaande uit stages en projecten, vindt men duidelijk de klemtonen leraar als begeleider, als lid van een groep en als deel van de samenleving terug. Bij leerpraktijken gaat het om 'leren al doende'. De stages evolueren van observatiestages tot stages waarin de student zelf voor de hele ontwikkeling zorgt. Het laatste semester is een praktijksemester dat volledig door de student wordt vormgegeven, na verantwoording aan een stagecommissie. Naast de stagementor, bij wie de student stage loopt, is er een vorm van teambegeleiding vanuit de opleiding. Studenten krijgen op de dag van het stagebezoek gedetailleerde feedback. Verslagen worden op het elektronisch platform ter ondersteuning van de stages geplaatst, waardoor de student en ook de begeleiders het stageverloop kunnen opvolgen. De projecten zorgen voor verbreding en vormen de insteek van een leerlijn rond onderzoek. De rode draad doorheen alle projecten is teamwerk en onderzoekend handelen. Voor het onderzoekend handelen worden de studenten geleid doorheen de verschillende fases van een onderzoekscyclus. Tijdens het laatste semester,

GroepT@dewereld, doorlopen de studenten zelfstandig de hele cyclus in een onderwijscontext buiten Vlaanderen. Elk project wordt ondersteund door een docent (tutor) die het project begeleidt. De studenten beschikken ook per project over een uitgewerkte projectwijzer.

De internationale dimensie die heerst binnen de opleiding is opvallend. Alle studenten gaan buiten Vlaanderen om een actieonderzoek te ondernemen. Tussen 2009 en 2012 ging 24% van de studenten op buitenlandse stage voor een tijdspanne van gemiddeld twee maand. Een begeleider van het team Internationalisering helpt de studenten met praktische zaken, zoals bijvoorbeeld hun zoektocht naar huisvesting, maar geeft ook opdrachten die de studenten ter plaatse moeten uitvoeren, bijvoorbeeld met betrekking tot de cultuur van het land. Het team bereidt de studenten voor op hun buitenlandse stage, fungeert als aanspreekpunt tijdens de stageperiode en als contactpersoon na het verblijf in het buitenland.

De inhoud die in de loop van een semester aan bod komen, aangeboden in de vorm van hoorcolleges en werkcolleges, zijn op elkaar afgestemd door de semestriële thema's gelinkt aan de projecten en stages. De opleiding benadrukt het ervaringsgerichte en hanteert werkvormen om ervaringsgericht te werken. Het ervaringsgericht werken sluit aan bij de 4 pijlers en de 3 E's. De opleiding hecht belang aan authentieke taken waar de studenten effectief iets mee zijn in hun onderwijspraktijk. Het resultaat van de opdrachten moet onmiddellijk inzetbaar zijn in de kleuterklas.

Beoordeling en toetsing

Er is een duidelijk lijn in het beoordelingssysteem. De evaluatie krijgt vorm per leerlijn met aandacht voor de validiteit, betrouwbaarheid en de transparantie van de toetsing. Hoorcolleges worden geëvalueerd door examens, voor werkcolleges is er een productgerichte toetsing en verder is er een permanente evaluatie. De evaluatiecriteria en cesuurbepaling zijn per opleidingsonderdeel beschikbaar en transparant. De docenten maken gebruik van verbeterleutels. De evaluatiecriteria en informatie over de evaluatievorm zijn vooraf beschikbaar. Studenten weten wat er wordt verwacht en worden geïnformeerd over waar ze staan en hoe ze verder kunnen.

Begeleiding en ondersteuning

De materiële voorzieningen kunnen beter, maar laten de activiteiten toe. Het gebouw is niet zeer toegankelijk voor mensen met een beperking, vaklokalen zijn beperkt aanwezig en een grote collegezaal ontbreekt. Ook de

bibliotheek is beperkt en de beschikbaarheid van het aanwezige materiaal is beperkt. De verspreiding van materialen over de verschillende lokalen, maakt deze toegankelijker tijdens de lessen, maar heeft een negatieve invloed op de toegankelijkheid buiten de lessen. Voor kleutermedia zijn de voorzieningen redelijk.

Voor alle nieuwe studenten is er een kennismakingsweek voorafgaand aan het begin van het academiejaar. De studenten nemen deel aan een taal-screening. Hierbij aansluitend voorziet de opleiding monitoraten Nederlands in elke opleidingsfase voor studenten met taalbehoeften dan wel taalachterstanden. Het studiementoraat en de trajectbegeleiding worden verzorgd door de studiementor in het kader van reflectiegroepen. De opleiding is kleinschalig en hecht veel belang aan de laagdrempeligheid naar studenten toe. Lectoren stellen zich waardierend op ten aanzien van studenten en fungeren als een nuldelijnhulp.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De opleiding levert studenten af die zich startbekwaam voelen, trots zijn op hun opleiding en bewust kiezen voor het beroep. De studenten zijn er zich van bewust nog veel te moeten leren en willen dat ook graag. De opleiding heeft hen een spreekwoordelijk rugzakje meegegeven waar nog veel extra ruimte in is die ze zullen moeten opvullen, wat hoopvol stemt in functie van levenslang leren.

De doorstroomcijfers zijn hoger dan het gemiddelde in Vlaanderen (39,5% t.o.v. 32,7% voor Vlaanderen in de periode 2006-2009). Omgekeerd bedraagt de ongekwalificeerde uitstroom tijdens het eerste jaar 28,1% tegenover 35,5% voor Vlaanderen. De opleiding dient de arbeidsmarktinzetbaarheid van de alumni en de doorstroom naar mogelijke vervolgopleidingen nog verder in kaart te brengen.

Het volledige rapport van de opleiding Bachelor in het onderwijs: Keuteronderwijs van Groep T–Internationale Hogeschool Leuven staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Groep T-Internationale Hogeschool Leuven

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de bacheloropleiding Kleuteronderwijs aan Groep T-Internationale Hogeschool Leuven. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 17 en 18 oktober 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie bestudeerde

ook de door de opleiding geleverde documentatie, zowel het materiaal dat voor de visitatie opgevraagd werd als bijkomend materiaal naar aanleiding van de gesprekken. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tenslotte is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van de verbeter suggesties.

Situering van de opleiding

De bachelor Kleuteronderwijs is één van de drie basisopleidingen van het departement 'Groep T- Leuven Education College' dat samen met twee andere departementen Groep T-Internationale Hogeschool Leuven vormt. De opleiding telt in 2012-2013 62 eerste inschrijvingen en in totaal 162 studenten. In het najaar van 2013 is Groep T-Internationale hogeschool toegetreden tot een personele unie met KHLeuven en KHLim die in 2016 moet leiden tot een fusie.

Op het niveau van het departement lerarenopleiding ligt de beleidsverantwoordelijkheid bij het decanenteam, bestaande uit de Decaan, de Associate Dean Academic Affairs en de Associate Dean Innovation. Alle verantwoordelijkheden worden beschouwd als gedeelde verantwoordelijkheden en alle beslissingen worden in overleg genomen. De decretale eindverantwoordelijkheid ligt bij de decaan.

Het zelfevaluatierapport en de ter beschikking gestelde documentatie vormen een goede informatieve basis voor de gesprekken tijdens de visitatie.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als excellent.

De commissie stelt vast dat het beoogde eindniveau van de opleiding in overeenstemming is met het domeinspecifieke leerresultatenkader. De opleiding hanteert opleidingsspecifieke leerresultaten die vorm gegeven zijn

in competentiematrices. De competenties en doelstellingen in deze matrices zijn gelinkt aan het domeinspecifieke leerresultatenkader en dekken dit op voldoende wijze af. De commissie heeft geconstateerd dat de domeinspecifieke leerresultaten en de decretale basiscompetenties een duidelijk kader bieden voor de opleiding. Ze vindt het sterk dat de opleiding de nagestreefde competenties holistisch bekijkt en deze op een geïntegreerde manier benadert. De opleiding kiest daarenboven voor een **talentgerichte benadering**. De slogan 'It's the way you teach it' sluit aan bij deze aanpak. De opleiding wil immers leerkrachten opleiden die een eigen onderwijsstijl ontwikkelen die aansluit bij hun persoonlijkheid. Ze gelooft daarbij sterk in het belang van het ontwikkelen van talenten en is ervan overtuigd dat op die manier excellentie maximaal wordt gestimuleerd. Het talentmodel dat wordt gebruikt door de opleiding sluit aan bij internationaal onderzoek van de positieve psychologie. De commissie vindt de focus op talentontwikkeling positief. Deze aanpak werkt immers motiverend voor studenten zoals duidelijk bleek uit de gesprekken met zowel de studenten als de alumni.

De opleiding is van mening dat het beroep van leerkracht een complex beroep is, waardoor het op verschillende manieren kan worden belicht en bekeken. Hiertoe gaat ze uit van **het 5E-concept** dat de kern vormt van de hogeschool, zijnde enterprising, educating, engineering, environmenting en ensembling. In de lerarenopleiding worden deze vijf E's gekoppeld aan de rollen die de leraar opneemt, zowel in de klas, op school als in de samenleving. De opleiding koos drie E's die karakteristiek zijn voor de professional die men vanuit de opleiding wil vormen. Deze E's werden vertaald tot woorden die zowel het team als de studenten beter liggen. De opleiding vindt het belangrijk dat een leerkracht ondernemend kan zijn en zaken in beweging kan zetten (enterprising - ondernemerschap). Ten tweede hecht de opleiding belang aan het ontwikkelen van kwaliteiten en het ontwikkelen van mensen (educating - veranderingsbekwaamheid). De derde E verwijst naar het creëren (engineering - creativiteit). Het uitgangspunt hierbij is dat een leerkracht voortdurend probeert een krachtige leeromgeving te creëren waarin wordt geleerd. De twee overige E's staan voor de internationale diversiteit en pluraliteit van wereldvisies waarbinnen de leerkracht zijn rol opneemt (environmenting) en de verbrede blik die hem maakt tot zijn eigen coach (ensembling). Uitgaande van de vaststelling dat de samenleving divers is met een veelheid aan wereldvisies, benadrukt de opleiding dat samenleven maar mogelijk is op grond van dialoog en wederzijds respect.

Naast de vijf E's, werden ook de **vier pijlers van Unesco** (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization) verder uitgewerkt. Deze vier pijlers van educatie, zijnde 'leren weten', 'leren doen', 'leren samenleven' en 'leren zijn', refereren naar de visie van Unesco op onderwijs. De opleiding beschouwt de vier pijlers als een andere manier om naar het integrale leren te kijken.

De commissie heeft geconstateerd dat de 5 E's, de Unesco pijlers en de talentgerichte aanpak door alle betrokkenen, zijnde studenten, docenten en werkveld, zijn gekend en worden uitgedragen. Alle stakeholders zijn op de hoogte van de visie en verwijzen hiernaar. De commissie is van mening dat de visie kleur en richting geeft aan de opleiding waarmee pluraliteit en diversiteit mogelijk worden. De visie is volgens de commissie uitermate geschikt voor de opleiding kleuteronderwijs en creëert dynamiek. Ze is motiverend en mobiliserend. Ook uit de gesprekken met studenten, alumni en werkveld, blijkt dat de gebruikte modellen niet alleen concrete betekenis krijgen binnen de opleiding maar door hen ook verinnerlijkt werden. De visie stuurt het onderwijsproces en de evaluatie sterk, wat volgens de commissie voorbeeld stekkend is. De commissie meent dat de integratie van deze modellen, samen met de decretale basiscompetenties en de domeinspecifieke leerresultaten in de feiten goed gebeurt, maar is ervan overtuigd de verdere integratie de samenhang tussen de gebruikte modellen transparanter zou kunnen maken voor de verschillende stakeholders en andere geïnteresseerden. Als centrale waarden staan bij het mission statement creativiteit, ondernemingszin en veranderingsbekwaamheid centraal. De diverse partners, inclusief alumni en werkveld geven aan dat studenten uit Groep T zich hierin gunstig onderscheiden van andere opleidingen. Studenten zoeken een eigen weg en zijn er zich bewust van dat veranderingsbekwaamheid in een veranderende en steeds meer diverse wereld een noodzaak is. Zij worden hierin ondersteund door de waarderende benadering van de docenten die het zoeken naar een eigen weg aanmoedigen.

De leerresultaten sluiten aan bij de verwachtingen van het **beroepenveld**. Men is uitermate tevreden door de breedte en diepte van de leerresultaten. De opleiding reageert adequaat op de ontwikkelingen in het werkveld en integreert deze snel en verantwoord in de opleidingsdoelstellingen. Zo hadden alumni liever wat meer maatschappelijke componenten in hun opleiding gehad, waarop de opleiding passend heeft gereageerd, onder andere door een sterkere focus op de grootstedelijke context.

De opleiding wil studenten voorbereiden op hun maatschappelijke taak door hen enerzijds in aanraking te laten komen met diverse contexten binnen België (scholen, netten, methodes, grootstedelijke context) en anderzijds in te zetten op internationalisering zodat studenten een breder perspectief ontwikkelen. Dit maakt de **internationale dimensie** van een lerarenopleiding onontbeerlijk. De commissie heeft ondervonden dat pluraliteit, diversiteit en internationalisering sterk aanwezig zijn binnen de opleiding, wat ook blijkt uit de erkenning als Unesco hogeschool: de opleiding heeft een open geest die aansluit bij haar visie als 'Unesco-school'. De opleiding is er zich bewust van dat niet alleen het leraar zijn een complex beroep is, maar dat dit ook geldt voor de "lerarenopleider". Daarom is de hogeschool copromotor voor een 'opleiding van opleiders' in het kader van de School of Education, een project dat gestart is in 2013-2014.

De commissie vindt het positief dat de opleiding geregeld overlegt en uitwisselt met buitenlandse lerarenopleidingen in het kader van het netwerk van Unesco-scholen. Concrete **benchmarking** blijkt niet altijd eenvoudig omdat de opleiding van kleuteronderwijzers sterk verschilt van land tot land. Toch draagt gerichte samenwerking en uitwisseling met buitenlandse opleidingen bij aan specifieke aspecten van het programma en het verder ontwikkelen van de opleiding en de waarborgen dat het programma up-to-date en vernieuwend blijft.

De commissie heeft tijdens de gesprekken gemerkt dat alle betrokkenen bezorgd zijn over de mogelijke gevolgen van de **nakende fusie** met de KHLeuven en KHLim. De grote verschillen in opleidingsvisie en aanpak tussen de betrokken opleidingen kunnen immers een bedreiging vormen voor de sterke punten van de opleiding mocht er gekozen worden voor een 'grootste gemene deler'. De commissie hoopt dan ook dat de sterke punten van de opleiding kunnen behouden blijven en de fusie vooral kansen creëert tot uitwisseling van expertise en middelen om verder te bouwen op de bestaande sterke punten. De opleiding heeft in een aantal opzichten een voortrekkersrol, waaronder op vlak van onderwijs, onderzoek, internationalisering en pluraliteit aan wereldvisies.

De commissie concludeert dat de opleiding vanuit een duidelijke en vernieuwende visie haar competentieprofiel heeft ingevuld. De visie inspireert en biedt kansen om op niveau te werken en een programma uit te werken waarbij alle aspecten van niveau 6 van het Vlaams kwalificatienetwerk aan bod komen. De commissie waardeert de gemaakte keuze en beschouwt de modellen als bijzonder dynamisch en bruikbaar voor de op-

leiding kleuteronderwijs die vaak gangmaker is voor de andere lerarenopleidingen. De gebruikte modellen staan voor het ontwikkelen van de persoon van de leerkracht, zeg maar de drager van de competenties, en gaan veel verder dan het puur aanvinken van competenties. De opleiding streeft naar breed inzetbare leerkrachten. De commissie is meer dan tevreden dat de opleiding vertrekt vanuit respect voor wie de student is met zijn talenten en zijn eigen dynamiek, authenticiteit en eigenheid.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de opleiding Kleuteronderwijs als goed.

De commissie is van mening dat de duidelijke visie waarmee de opleiding naar buiten komt ook het ontwerp van de leeromgeving stuurt. De afstemming van het programma op de **domeinspecifieke leerresultaten** gebeurt aan de hand van competentiematrices. Per opleidingsonderdeel wordt nagegaan hoe de corresponderende domeinspecifieke leerresultaten zich verhouden tot de competenties, die dan weer worden vertolkt in doelstellingen die terug te vinden zijn in de ECTS-fiche van het betreffende opleidingsonderdeel. De inhouden en werkvormen worden gepreciseerd in functie van de nagestreefde doelstellingen. Op het moment van de visitatie werden er twee competentiematrices gehanteerd: versie 2.0 voor Bronnen en Trainingen is ontwikkeld in samenwerking met de opleiding lager onderwijs in functie van de overkoepelende thema's per semester. De andere opleidingsonderdelen (Reflectie en Portfolio en Leerpraktijken: Projecten en Stages) hanteren als referentiekader versie 3.0. Competentiematrix 3.0 is ontwikkeld op basis van het domeinspecifieke leerresultatenkader gekoppeld aan de eigen visie. De matrix beschrijft het vereiste eindniveau. Bij beide blijken de domeinspecifieke leerresultaten afgedekt te zijn. Een pluspunt is dat niet enkel wordt gerefereerd naar het domeinspecifieke leerresultatenkader, maar dat de opleiding daarnaast ook breed inzet op de ontwikkeling van het eigen talent op grond van reflectie op de mogelijke talenten uitgaande van de vier pijlers van Educatie van Unesco. Het talentenmodel krijgt steeds meer aandacht en zal in de komende jaren ook een grotere plaats krijgen bij de stage. De commissie ziet hierin een pluspunt, omdat dit voor de studenten aanleiding tot "gedragen" verbeterpunten. Het is duidelijk dat de opleiding erover waakt dat de waarderende aanpak steeds gecombineerd wordt met aandacht voor de werkpunten van de student.

De commissie is van mening dat **het programma** logisch is opgebouwd en evenwichtig samenhangt. Doorheen de projecten, de stages en de reflecties in de drie opleidingsfasen lopen coherente leerlijnen. Deze leerlijnen zijn duidelijk aanwezig in het programma. Alle geledingen zijn enthousiast over de vormgeving. De inhoud van het programma is helder voor de studenten. De programmaopbouw wordt indien nodig bijgestuurd, zoals blijkt uit de recente wissel van de twee projecten in de tweede opleidingsfase.

Volgens de commissie zorgt de **leerlijn Bronnen en trainingen** voor de nodige kennisoverdracht en onderbouwing van vaardigheidsonderwijs. De inhoud die in de loop van een semester aan bod komt, zijn op elkaar afgestemd door de semestriële thema's en gelinkt aan de projecten en stages. Verwevenheid wordt ook nagestreefd door de leergebiedoverschrijdende opleidingsonderdelen zoals Muzische vorming en Wereldoriëntatie. Praktijkgerichtheid ontstaat door praktijkgerichte opdrachten en een focus op vakdidactiek. De ervaringen van de kleuterleidster die als praktijklector werkzaam is binnen de opleiding geven duidelijk mee richting. De samenwerking tussen de verschillende praktijklectoren is zichtbaar aanwezig wat het denken in hokjes beperkt. Om de ingroei in de praktijk te vergemakkelijken biedt de opleiding in opleidingsfase 3 het opleidingsonderdeel Beleid en wetgeving aan, wordt een praktijkgericht semester ingericht en doorlopen de studenten een integratief assessment moment. De alumni geven aan dat het, niettegenstaande de talrijke stages, toch nog een hele aanpassing is om als afgestudeerde in het werkveld te treden. In het bijzonder wordt hierbij verwezen naar de talrijke administratieve taken van een leerkracht. Wellicht kan hier in de loop van het zesde semester nog meer aandacht aan besteed worden. Het werkveld geeft aan dat de studenten soms problemen hebben op vlak van doelgerichtheid en het kiezen van de passende activiteiten per leeftijdsgroep. Uit het voorgelegde materiaal en gesprek met de docenten blijkt dat de studenten vertrouwd worden gemaakt met de verschillende leerplannen en de ontwikkelingsdoelen binnen de opleidingsonderdelen Opvoedkunde doorheen de drie jaren. Ook ontwikkelingspsychologie wordt binnen deze leerlijn behandeld. Studenten leren activiteiten koppelen aan vooropgestelde doelstellingen en reflecteren hierover na afloop. De commissie beveelt aan om nog meer aandacht te besteden aan het plaatsen van de (stage)opdrachten binnen het bredere kader van de ontwikkeling van de kleuters. De aandacht voor buurt en samenleving kunnen sterker worden benadrukt in de (stage)opdrachten.

In de **leerlijn leerpraktijken**, bestaande uit stages en projecten, vindt men duidelijk de klemtonen leraar als begeleider, als lid van een groep en als deel

van de samenleving terug. Bij leerpraktijken gaat het om 'leren al doende'. De projecten en stages maken het volgens de commissie mogelijk om de nagestreefde competenties in het werkveld in te zetten en te verruimen.

Het aantal **stages** ligt hoog en het aandeel in het programma neemt in de loop van de drie opleidingsfasen sterk toe. De opleiding begroot de praktijkcomponent op 52 studiepunten, waarvan 10 in het eerste jaar, 15 in het tweede en 27 in het laatste opleidingsjaar. Daarmee voldoet de opleiding aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent als preservicetraining. De commissie waardeert de opbouw van de stages. Deze evolueren van observatiestages tot stages waarin de student zelf voor de hele ontwikkeling zorgt. De voorbereiding van de stages gebeurt binnen de leerlijn Bronnen en trainingen in de opleidingsonderdelen Didactiek. Binnen werkcolleges bespreken de studenten de geobserveerde lessen en maken de studenten zelf lesvoorbereidingen. Daarnaast maken de studenten kennis met verschillende didactische werkvormen die worden gedemonstreerd, ingeoeffend en naar voor worden gebracht aan de hand van micro-teaching. Het laatste semester is een praktijksemester dat volledig door de student wordt vormgegeven, na verantwoording aan een stagecommissie. De commissie waardeert de keuzemogelijkheden die studenten worden geboden om zelf hun praktijksemester in te vullen. Tijdens de gesprekken heeft de commissie vastgesteld dat de studenten hier ook gebruik van maken door het kiezen van niet voor de hand liggende stageplaatsen die hen voor een uitdaging plaatsen, bijvoorbeeld door stage te lopen in een kermisschool, expliciet te kiezen voor een stage in een school met veel anderstalige kinderen,... Ook het werkveld stelt de flexibiliteit binnen het praktijksemester op prijs. Studenten kunnen immers flexibel inspelen op de noden en het aanbod van stagescholen.

De opleiding heeft een afspraak met KHLeuven om geen exclusiviteitscontracten af te sluiten met het werkveld, om te verhinderen dat stageplaatsen worden toegankelijk. De **keuze van de stageplaatsen** verloopt vlot en wordt zowel door het werkveld als door de studenten positief onthaald. De studenten kunnen tijdens dit keuzeproces rekenen op goede begeleiding vanuit de hogeschool. Vanaf het begin van de opleiding kunnen studenten stage lopen in methodescholen of multiculturele scholen, wat de commissie een goede keuze vindt. De commissie oordeelt dat de zelfstandige keuze van een stageplaats, de studenten sterker maakt. De studenten ervaren de zelfstandigheid in keuze van stages als positief en waardevol. De commissie heeft vastgesteld dat de keuzevrijheid niet onbepert is. Er wordt over gewaakt dat studenten in minstens vier scholen en bij de 2,5 jarigen

tot en met de 5-jarigen stage lopen over de drie opleidingsfasen heen. De opleiding bewaakt de kwaliteit van de stageplaats niet rechtstreeks, maar biedt wel uitgebreide informatie. Het **stagevadecum** biedt houvast voor studenten, stagementoren en lectoren. Indien er problemen optreden, grijpt de hogeschool snel en adequaat in en krijgt de student indien nodig een andere stageplaats aangeboden. De commissie meent dat de opleiding op deze manier de kwaliteit van de stages adequaat bewaakt. Toch vraagt de commissie om te overwegen of het organiseren van vorming voor mentoren een verrijking zou kunnen zijn.

De commissie meent dat de opvolging van de stages vanuit de school en de frequentie van de bezoeken goed zijn. De commissie waardeert ook het uitgangspunt dat studenten tussentijds mogen falen als ze er iets uit leren. Naast de stagementor, bij wie de student de stage loopt, is er een vorm van teambegeleiding vanuit de opleiding. Verslagen worden op **EPOS**, het Elektronisch Platform ter Ondersteuning van de stages, geplaatst, waardoor de student en ook de begeleiders het stageverloop kunnen opvolgen. De commissie vindt dat EPOS een grote meerwaarde biedt voor de opleiding als tool ter ondersteuning van de stagebegeleiding. Studenten krijgen op de dag van het stagebezoek gedetailleerde feedback. Het platform is ook zeer gebruiksvriendelijk voor docenten. Zij kunnen er hun stagebezoeken plannen en krijgen ook de evolutie van de student te zien.

De commissie heeft vastgesteld dat studenten weinig in contact worden gebracht met de eerste graad van de lagere school. Zij komen wel in contact met peuters via een verplichte peuterstage. Om een doorlopende leerlijn te ontwikkelen voor de kinderen vanuit de peupertuin, via de kleuterschool naar het lager onderwijs, lijkt het de commissie noodzakelijk dat kleuteronderwijzers zich goed bewust zijn van wat er voorafgaat aan en wat volgt op de kleuterschool. De commissie is tevreden dat de opleiding structurele samenwerkingsbanden heeft opgezet met de opleiding lager onderwijs, wat zich onder meer uit in een gelijklopend curriculum met uitwisselingsmogelijkheden. De kleuterschool en lagere school zijn vaak nog twee verschillende werelden en de commissie neemt aan dat de samenwerking met de opleiding voor het lager onderwijs, waarbij een groot aantal lectoren in beide opleidingen lesgeven, aanleiding kan geven tot een globale **visie op basisonderwijs**. De commissie vindt het bijgevolg jammer dat de stap naar stage in een eerste leerjaar niet wordt gezet. Net zoals het werkveld aangeeft vaak geïnspireerd te worden door de inbreng van de stagiairs van de opleiding in de kleuterschool, ziet de commissie hier ook een mogelijke meerwaarde voor de lagere school.

De **projecten** zorgen voor verbreding en vormen de insteek van een leerlijn rond onderzoek. De rode draad doorheen alle projecten is teamwerk en onderzoekend handelen. Voor het onderzoekend handelen worden de studenten geleid doorheen de verschillende fases van een onderzoeksacyclus, die volgens de commissie een goede houvast biedt op een adequaat niveau. De commissie apprecieert de stapsgewijze opbouw. Tijdens het laatste semester, Groep T@dewereld, doorlopen de studenten zelfstandig de hele cyclus in een onderwijscontext buiten Vlaanderen. Uit het gesprek met de alumni bleek dat ze de systematiek als een goede basis beschouwen. De commissie ondersteunt de keuze van de opleiding om onderzoeksvaardigheden toe te spitsen op een duidelijk omschreven praktijkcomponent aansluitend bij het niveau van de studenten.

Ieder semester werken de studenten aan een project. De eerste twee weken van elk semester worden besteed aan de start en de opbouw van een project. Er wordt met opleidingsoverschrijdende thema's gewerkt, waarin studenten opdrachten krijgen. Het thematisch werken zorgt voor een grotere afstemming van de opleidingsonderdelen, wat de commissie als een sterkte beschouwt. Op het einde van het semester is een terugkomdag voorzien waar het resultaat van het project wordt voorgesteld aan medestudenten. In de tussenliggende periode werken de projectgroepen het project uit. Elk project wordt ondersteund door een docent (tutor) die het project begeleidt. Er is ook een stuurgroep met docenten uit elke opleiding en een projectcoördinator. Per project is er een uitgewerkte projectwijzer, waarin ook de evaluatie wordt uitgewerkt. De commissie beschouwt de projectwijzers als helder.

De commissie vindt dat de opbouw van de **reflectieerlijn** en de uitwerking van de verschillende **portfolio's** zorgen voor diepgang en persoonlijke groei ook in termen van talenten. Studenten gaan op zoek naar zichzelf en zetten hun talenten in om hun werkpunten te verbeteren en hier energie uit te halen. De commissie oordeelt dat het zich bezinnen over de weg die men volgt en daar ook op later moment naar kunnen teruggrijpen een goede weg is om te leren uit de eigen ervaring. De opleiding slaagt erin reflectie als een meerwaarde voor de studenten aan te bieden. Uit de gesprekken met alumni en studenten blijkt dat er geen reflectiemoeheid optreedt bij de studenten, omdat er een duidelijke opbouw zit in de reflectieerlijn en de reflectieoefeningen als nuttig worden ervaren. In de eerste opleidingsfase staat het ontdekken centraal en leren de studenten reflecteren. Ze werken hierbij een reflectieportfolio uit. In opleidingsfase twee werken de studenten een ontwikkelingsportfolio uit. De studenten kijken met een kritische blik naar zichzelf en beslissen in ruime mate zelf

welke informatie zij opnemen om hun groei te tonen. Tot slot werken de studenten in opleidingsfase drie aan een sollicitatieportfolio, I AM!, waarbij de aandacht uitgaat naar het ontplooiën van hun eigenheid en hun visie op onderwijs. De commissie heeft vastgesteld dat dit laatste portfolio een mooie synthese geeft van wat tijdens de voorgaande opleidingsfasen aan bod kwam en een afronding krijgt in I AM!, het integratief assessment-moment, waarbij de kandidaat zich presenteert aan een gemengd interne/externe commissie. Reflectie en Portfolio krijgen vorm in reflectiesessies bestaande uit studenten uit de opleiding, begeleid door een studiementor. De inhoud kan gaan over alle opleidingsonderdelen en, gezien de talentgerichte benadering, ook over leren en leven buiten de opleiding. Reflectie en Portfolio worden positief door de studenten ervaren.

De commissie stelt vast dat er goed is nagedacht over het programma en de corresponderende **werkvormen**. De inhoud die in de loop van een semester aan bod komen worden aangeboden in de vorm van hoorcolleges en werkcolleges, zijn op elkaar afgestemd en door de semestriële thema's gelinkt aan de projecten en stages. De opleiding benadrukt het ervaringsgerichte en hanteert overeenstemmende werkvormen. Het ervaringsgericht werken sluit volgens de opleiding aan bij de 4 pijlers en de 3 E's. Ook de commissie ziet hier geen tegenstrijdigheid in. De opleiding hecht belang aan authentieke taken waar de studenten effectief iets mee zijn in hun onderwijspraktijk. Het resultaat van de opdrachten moet onmiddellijk inzetbaar zijn in de kleuterklas. Studenten geven aan dat het maken van op kleutergerichte leermiddelen arbeidsintensief maar zinvol is.

De afdeling professionele bachelor kleuteronderwijs beschikt over 13,17 VTE met een lesopdracht voor 160 studenten. Dat komt neer op een lector-student ratio van 1 op 11,70; enkel de **personeelsleden** met een effectieve lesopdracht in de opleiding kleuteronderwijs worden meegerekend. Daarnaast ondersteunen een aantal personeelsleden de opleiding in coördinerende en administratieve taken en studentenbegeleiding. De opleiding beschikt over een hecht team dat bestaat uit gedreven, betrokken en vakbekwame medewerkers. De commissie heeft vastgesteld dat de medewerkers samen alle nodige competenties afdekken, waarbij zowel inhoudelijke als praktische deskundigheid aanwezig is. Een aantal personeelsleden komt uit het werkveld wat de aansluiting tussen de opleiding en het werkveld bevordert.

De personeelsleden vormen duidelijk een goedwerkend team. De lectoren werken opvallend veel samen, waardoor de personeelsleden onderling veel

contact hebben en deskundigheden kunnen uitwisselen. De werkzaamheden zijn efficiënt verdeeld en nauwkeurig per personeelslid omschreven. De eigen verantwoordelijkheden van ieder personeelslid zijn helder geformuleerd, maar er is een open sfeer om daar bovenop extra taken op te nemen. De werkbelasting is hoog en de **werkdruk** is zwaar, maar deze zijn niet ondraaglijk door de arbeidsvreugde die ermee gepaard gaat. Er is een zogenoemd “decanenplan” om te zoeken naar mogelijkheden voor vermindering van de **taaklast**, maar piekmomenten zijn volgens de opleiding wellicht niet te vermijden. De commissie heeft hier begrip voor, maar meent dat het beheersen van die belasting toch een zorg moet blijven. De opleiding beschikt over een **vrij horizontale organisatiestructuur** waarbinnen iedereen op zijn talenten wordt aangesproken. Een horizontaal model vergt ook voorzichtigheid. De talrijke uitwisselingen moeten immers ook worden gestroomlijnd. Dat vergt een grote inzet op vlak van coördinatie en veel overleg, wat de werkdruk verhoogt. In een dergelijke structuur is er immers niet één instantie die alles onder controle heeft. De commissie waarschuwt ervoor dat de handhaving van de (informele) overlegstructuur zoals nu gebruikelijk binnen de opleiding bij een cultuuromslag en/of de fusie onder druk kan komen te staan.

De opleiding zet in op diversiteit. In het aanwervingsbeleid vertaalt zich dat in het zoeken naar complementaire competenties. De geleidelijke ingroei van nieuwe medewerkers die een peter of meter toegewezen krijgen om hen in te werken, is voorbeeldig. De commissie gaat ervan uit dat het leren in dit partnerschap evenmin eenrichtingsverkeer is. Beiden krijgen immers impulsen om het eigen functioneren te expliciteren. De feedback- en functioneringsgesprekken volgen een vast stramien. De talentgericht benadering wordt versterkt door de waarderende benadering van de verantwoordelijken. Het accent wordt gelegd op de sterke punten. Het waarderend beleid vormt ook steeds meer de kern voor de begeleiding van studenten. De studenten mogen proberen en wanneer het niet lukt gaat men samen op zoek naar een oplossing. Deze manier van werken is motiverend om te werken aan eigen tekorten, maar het laat ook toe voor een aantal domeinen in te zetten op excellentie.

Het **professionaliseringsbeleid**, uitgewerkt in het masterplan professionalisering, is duidelijk. Het uit zich in verschillende activiteiten zoals het inrichten van studiedagen in en buiten de opleiding en het voorstellen van onderzoek dat door de opleiding wordt verricht, tijdens conferenties. De lectoren worden aangemoedigd om onderzoek te doen. Voor professionalisering wordt ruimte in de taakbelasting voorzien. Jaarlijks worden er

professionaliseringsdagen ingericht. Ook tijdens teamvergaderingen wordt hier ruimte voor gemaakt. Docenten trekken het werkveld in en werken zo aan hun professionalisering, onder meer in het kader van het geven van demolesen en van stagebegeleiding. Op analoge wijze dragen de internationale contacten bij aan de professionalisering. Daarnaast inspireren gastdocenten die worden ingezet tijdens verschillende opleidingsonderdelen, de betrokken lectoren. De commissie vindt het positief dat gastdocenten en docenten uit het werkveld worden ingeschakeld binnen de opleiding, al is ze van mening dat de intensiteit nog kan worden verhoogd. Daarnaast gaat de opleiding ook in op uitnodigingen om hun kennis en ervaringen te delen met andere partners, bijvoorbeeld rond onderzoek.

De commissie is van mening dat de onderwijsleeromgeving inspireert en dat alle activiteiten mogelijk zijn. Toch meent ze dat de **materiële voorzieningen** beter kunnen. Het gebouw is mooi, maar minder functioneel. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat het gebouw niet zeer toegankelijk is voor mensen met beperking. Er kan weliswaar gebruik worden gemaakt van de lift in een aanpalend gebouw, maar binnen de campus zelf zijn de verplaatsingsmogelijkheden eerder begrensd. De commissie acht daarom een aanpassing van de huidige locatie een noodzaak om ook studenten met een beperking een vrijere toegankelijkheid te geven tot de gebouwen. Vaklokalen zijn beperkt aanwezig. Een grote collegezaal ontbreekt op de campus. Voor grotere groepen maakt de opleiding gebruik van de aula's van campus Vesalius of de KULeuven. Een stille ruimte is aanwezig en deze wordt gebruikt door studenten. De commissie heeft gemerkt dat de studenten aanwezig zijn op de hogeschool en gebruik maken van het atrium. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat zij zich niet storen aan de accommodatie van de hogeschool die ze omschrijven als een 'warme school'. De plannen voor een nieuwe campus werden afgevoerd door de Raad van Bestuur gezien de onduidelijkheid over de fusie.

De commissie stelt vast dat de bibliotheek beperkt is. Ook uit het gesprek met de alumni blijkt dat de beschikbaarheid van het aanwezige materiaal beter kan. De verspreiding van materialen over de verschillende lokalen, maakt deze toegankelijker tijdens de lessen, maar heeft een negatieve invloed op de toegankelijkheid buiten de lessen. De digitale leermiddelen voor kleuteronderwijs zijn van behoorlijke kwaliteit. De commissie mist wel een speltheek waar studenten spelmateriaal kunnen ontlenen om mee te nemen naar de kleuterklas. Ook methoden zijn relatief beperkt aanwezig. De opleiding argumenteert dat dit materiaal beschikbaar is binnen de stagescholen. De commissie vindt deze reden onvoldoende om

zelf geen collectie uit te bouwen. Het is immers van belang studenten in contact te brengen met diverse methoden en hen de voor- en nadelen te leren kennen. Verder zijn theoretische werken nauwelijks beschikbaar op de campus. De opleiding probeert dit op te vangen door de studenten toegang te bieden tot de universiteitsbibliotheek van de KULeuven. Wel bleek uit het gesprek met de studenten dat zij hier pas in het derde opleidingsjaar actief gebruik van maken. Hoewel alle studenten over een kaart beschikken om gebruik te kunnen maken van de universitaire bibliotheek gebeurt dit de eerste twee jaar weinig op eigen initiatief. Daarom lijkt het de commissie wenselijk dat lectoren door middel van concrete opdrachten de drempel naar deze bibliotheek verlagen zodat de studenten deze goed leren kennen en gebruiken. De **ICT-voorzieningen** zijn voldoende zichtbaar aanwezig binnen de hogeschool, maar de computers zijn niet altijd beschikbaar voor alle studenten. Ook de studenten worden via opdrachten uitgedaagd om met ICT aan de slag te gaan. De elektronische leeromgeving, Toledo, is goed geïntegreerd en de studenten geven aan hier vlot mee te kunnen werken.

Tijdens het gesprek geven de studenten aan dat de **studielast** vrij hoog is, maar deze erbij nemen doordat ze plezier beleven aan hun werk. De studdeerbaarheid werd niet meer onderzocht met KronisMetis wegens de lage studenten response. De studenten menen dat ze door de diverse bevestigingen die de lectoren afnemen en via de studentenraad voldoende de kans kregen om problemen te signaleren en oplossingen te vinden.

Alle studenten die voldoen aan de vooropgestelde criteria, zijn welkom binnen de hogeschool. De **instroom** van BSO studenten ligt hoger dan het Vlaams gemiddelde (34% tegenover 18% in de periode 2012-2013). De commissie vindt het **doorstroomrendement** normaal tot goed. De opleiding stelt uit interne analyses vast dat het doorstroomrendement van het tweede naar het derde opleidingsjaar sinds 2011-2012 niet meer samenhangt met de vooropleiding van de studenten. Volgens de commissie heeft dit te maken met de begeleiding op maat die de opleiding in praktijk brengt. Voor alle nieuwe studenten is er een kennismakingsweek voorafgaand aan het begin van het academiejaar. De studenten nemen deel aan een taalscreening. Hierbij aansluitend voorziet de opleiding monitoraten Nederlands in elke opleidingsfase voor studenten met taalbehoeften dan wel taalachterstanden. Het studiementoraat en de trajectbegeleiding worden verzorgd door de studiementor in het kader van reflectiegroepen. De opleiding is kleinschalig en hecht veel belang aan de laagdrempeligheid naar studenten toe. Lectoren stellen zich waardierend op ten aanzien van

studenten en fungeren als een **nuldelijnhulp**. De studenten geven aan dat de lectoren erg bereikbaar zijn. De studenten worden tijdens de opleiding voortdurend uitgedaagd. Uit de gesprekken met de alumni, de studenten en de docenten blijkt dat de studenten enorm worden gewaardeerd, gestimuleerd en uitgedaagd om het vooropgestelde niveau te behalen. De docenten tonen hierbij een sterk geloof in het kunnen van hun studenten. De studenten en alumni getuigen van bij de aanvang als leerkracht behandeld te worden. Ze vertelden dat het vertrouwen dat ze kregen erg motiverend was om zich verder te ontwikkelen en daarom ook een goede basis is voor permanent leren. Dit is volgens de commissie noodzakelijk in een samenleving die voortdurend in beweging is. Studenten die uitschrijven worden systematisch bevraagd door de studentendecaan. Meestal geven studenten aan dat de opleiding hen niet ligt of te moeilijk is voor hen. Een aantal studenten geeft aan dat de opleiding voor hen te theoretisch is. De opleiding helpt deze studenten bij de heroriëntering, bijvoorbeeld naar een opleiding van het Hoger Beroepsonderwijs (HB05).

De pluraliteit aan wereldvisies van de opleiding komt tot uiting in de aanwezigheid van diverse levensbeschouwingen in de opleiding. Niet alleen is gezorgd voor een brede keuze vanaf het eerste jaar, maar de opleiding zorgt er ook voor dat tussen de groepen uitwisselingen worden georganiseerd, waardoor niet alleen de eigen levensbeschouwing wordt uitgediept, maar ook de dialoog een meer pluralistische visie mogelijk maakt; één die de centrale waarden van andere overtuigingen kent en respecteert. De studenten kunnen kiezen voor een bepaalde levensbeschouwing of comparatieve filosofie voor wie niet tot bepaalde levensbeschouwing wil behoren. De aandacht voor diverse levensbeschouwingen heeft voor zover de commissie heeft kunnen constateren niet geleid tot een meer diverse samenstelling van de studentenpopulatie. Het aantal allochtone studenten is bijvoorbeeld nog beperkt, wat erg jammer is gezien de ook vanuit etnisch oogpunt steeds meer diverse populatie van de doorsnee basisschool. De commissie hoopt dat de verschillende initiatieven die de opleiding neemt, zoals het geven van informatiesessies in secundaire scholen met veel allochtone leerlingen, een groter aandeel van deze studenten voor gevolg zal hebben. De commissie waardeert de inspanningen om jongeren van **allochtone of kansarme** origine naar de opleiding toe te leiden en ook een instroom en doorstroombeleid te ontwikkelen dat hen maximale kansen geeft.

Opvallend is de **internationale dimensie** die heerst binnen de opleiding. Alle studenten gaan een week buiten Vlaanderen om een actieonderzoek te ondernemen. Tussen 2009 en 2012 ging 24% van de studenten op buiten-

landse stage voor een tijdspanne van gemiddeld twee maand, waardoor de opleiding momenteel al voldoet aan de doelstelling dat in 2020 minstens 20% van de afgestudeerden een buitenlandse studie- of stageperiode moeten hebben gelopen. De commissie apprecieert de begeleiding vanuit het Team Internationalisering (TinT). De alumni getuigen dat zij naast een stagebegeleider ook een beroep konden doen op een TinT-begeleider. Deze TinT-begeleider helpt de studenten met praktische zaken, zoals bijvoorbeeld hun zoektocht naar huisvesting, maar geeft ook opdrachten die de studenten ter plaatse moeten uitvoeren, bijvoorbeeld met betrekking tot de cultuur van het land. Het team bereidt de studenten voor op hun buitenlandse stage, fungeert als aanspreekpunt tijdens de stageperiode en als contactpersoon na het verblijf in het buitenland. De commissie is tevreden dat de opleiding momenteel onderzoekt hoe internationalisering ook binnen het curriculum kan worden opgenomen in de vorm van internationale competenties. De internationale dimensie uit zich ook in docentemobiliteit zowel in het kader van stagebezoeken aan studenten die een buitenlandse stage volgen als in het kader van congressen en studiebezoeken, wat bijdraagt tot professionalisering.

De commissie stelt vast dat veel **verbeteracties** van de vorige visitatie zijn uitgewerkt en aangepakt. De commissie merkt systematiek in het handelen hieromtrent. Er werden diverse bevragingen opgezet, onder andere gericht aan het werkveld en de alumni, maar de response rate bleef sterk beneden de verwachtingen. De commissie steunt de intentie van de opleiding om werk te maken van de alumniwerking, wat er mogelijk toe zal leiden dat de opleiding een beter zicht krijgt op de arbeidsmarktinzetbaarheid van de afgestudeerden. Begin 2012 werd een “summit” georganiseerd waarbij de personeelsleden onderzochten wat de belangrijkste kenmerken zijn van Groep T en wat verder ontwikkeld kan worden. Deze info werd opgenomen in het beleidsplan voor de hele lerarenopleiding. Bij het begin van het academiejaar wordt door elk team een jaaractieplan opgesteld, waarbij rekening wordt gehouden met de diverse bevragingen die werden georganiseerd. Dit jaaractieplan zal deel uitmaken van het overleg in de schoot van het Onderwijsondersteuningsplatform (IOOP) en zal een vervolg kennen in het professionaliseringsbeleid, waarvoor een masterplan werd opgesteld.

Volgens de commissie beschikt de opleiding over een duidelijk innovatiemodel met verantwoordelijkheden op verschillende terreinen: binnen het IOOP zorgen negen coördinatoren voor domeinspecifieke impulsen rond assessment, digitale aspecten van het leren, diversiteit en pluraliteit, in- en uitstroming, internationalisering, onderzoek, projecten, stages en

talenbeleid. De commissie vindt de structuur van het IOOP bijzonder sterk. Op systematische wijze wordt innovatie daarmee verankerd in de opleiding. Het IOOP zorgt voor continue aandacht voor verbeteren en optimaliseren via de coördinatoren en zorgt ervoor dat ontwikkelingen autonoom in gang worden gezet, bijvoorbeeld op vlak van assessment. De deskundigheid die hiermee geïntroduceerd wordt is aanzienlijk. De commissie stelt vast dat er voortdurend overleg is tussen de coördinatoren IOOP en het lectorenteam zodat de inbreng wordt geoptimaliseerd. Het IOOP ondersteunt overigens ook vraaggestuurd. Uit haar filosofie om een betrekkelijk horizontaal model te hanteren, blijkt dat de opleiding zich zeer bewust is dat vernieuwing **niet “top-down”** kan worden gedecreteerd. Gedragenheid door alle betrokkenen is essentieel. Alle betrokkenen, zowel staf als studenten, worden benaderd als “ondernemers” vanuit een gedeelde visie.

De commissie besluit dat de opleiding erin slaagt een samenhangende leeromgeving te creëren en waardeert de consistente aansluiting van de opbouw van het programma bij de slogan ‘it’s the way you teach it’. Ze heeft kennis gemaakt met een dynamisch team dat trots is op haar studenten en kan worden ontroerd door de vorderingen van hun studenten. De studenten zijn lovend over het personeel qua aandacht, veiligheid en het stimuleren van talenten. In de opleiding heerst een klimaat van vertrouwen en veiligheid.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als goed.

De commissie is van mening dat de evaluatie voldoet aan de vooropgestelde kwaliteitseisen en het gevolg is van een doordacht beleid. Er is systematiek in de manier waarop naar de kwaliteit van examens wordt gekeken en de commissie merkt een duidelijke lijn in het beoordelingssysteem. De validiteit, de betrouwbaarheid en de transparantie van de toetsing zijn goed en de evaluatie krijgt vorm per leerlijn. Hoorcolleges worden geëvalueerd door examens, voor werkcolleges is er een productgerichte toetsing en verder is er een permanente evaluatie. De evaluatiecriteria en cesuurbepaling zijn per opleidingsonderdeel beschikbaar en transparant. De docenten maken gebruik van verbeter sleutels. De commissie heeft vastgesteld dat de evaluatiecriteria en informatie over de evaluatievorm vooraf beschikbaar zijn. De studenten weten wat er wordt verwacht en worden geïnformeerd over waar ze staan en hoe ze verder kunnen.

De commissie is van mening dat **niveau 6** en de bijhorende criteria worden afgetoetst door de verschillende evaluatievormen en de verschillende opleidingsonderdelen van de opleiding. Het gerealiseerde niveau wordt gegarandeerd en geborgd door een combinatie van eindtoetsen. In het (sollicitatie)portfolio wordt aangetoond dat de reflectie van de student het niveau heeft van een beginnend beroepsbeoefenaar; de student kan zelfstandig en autonoom tot besluiten komen waardoor de student de eigen beroepspraktijk op voldoende niveau richting kan geven. In projectvorm zijn, naar de mening van de commissie, de resultaten van de in de loop van de drie jaren met zorg opgebouwde onderzoeksmethodiek zichtbaar. Het niet omvangrijke, maar wel degelijk begeleide praktijkonderzoek wordt deskundig en op relevante wijze weergegeven. Als derde factor gelden ter borging van het niveau de resultaten van de toetsen, gebaseerd op de over het geheel genomen doordachte toetssystematiek. Tenslotte heeft de commissie geconstateerd dat de praktijkcomponent weliswaar door de vrijheid van de student individueel vorm gegeven kan worden, maar wel steeds begeleid door de opleiding en de stageschool wordt weergegeven in een verslag. De commissie heeft door bestudering van portfolio's, toetsresultaten en stageverslagen kunnen vaststellen dat de opleiding van passend niveau is. De commissieleden hebben elk twee portfolio's bestudeerd. De commissie raadt de opleiding aan de elementen ter bepaling van het niveau te combineren tot een eindwerkstuk dat uitsluitsel geeft omtrent de vaststelling van het eindniveau.

De **coördinator assessment** van het IOOP-team waakt over de kwaliteit van de evaluatie waarbij wordt gecontroleerd of de toetsing aansluit bij de evaluatiecriteria. Op het niveau van het lectorenteam werden tal van acties ondernomen, zoals een vormingsaanbod, een overleg rond assessment in het team, het organiseren van peer review en het opstellen van een assessment kijkwijzer. De coördinator heeft alle evaluatiemateriaal doorgenomen in werkgroepen met de lectoren. De commissie is tevreden dat de beoordeling vaak samen gebeurt waardoor een grotere objectiviteit en doorgaande lijn worden gegarandeerd. De coördinator assessment poogt om de visie van de opleiding, dat niet alleen het makkelijk meetbare bij de evaluatie moet worden betrokken, maar de hele ontwikkeling van de persoon een plaats moet krijgen, te realiseren. Dit blijkt uit het belang dat aan de attitudes wordt toegekend tijdens de stages. De opleiding onderzoekt ook een verruiming van het aandeel van de zelfevaluatie bij de studenten.

Voor de **stagebeoordeling** kunnen de studenten en de mentoren een beroep doen op een stagewijzer. De studenten vinden de stagewijzers duidelijke

lijk. De mentor krijgt informatie over de verwachtingen ten aanzien van de stagiair gerelateerd aan de opleidingsfase waarin hij zich bevindt. De stagementor beoordeelt de student globaal op grond van het voorziene beoordelingsformulier dat is opgesteld vanuit de 10 functionele gehelen en het domeinspecifieke leerresultatenkader. De beoordelingsformulieren zijn gelinkt aan de ECTS-fiches. Het stagebezoek vanuit de opleiding wordt uitgevoerd door een lid van de lectoren, waarbij doelbewust voor een wisselend systeem wordt gekozen. Tijdens het bezoek bekijkt de lector de stagemap en wordt een gesprek met de stagiair gevoerd aan de hand van het beoordelingsformulier. De lector gaat ook in gesprek met de mentor, waar nota wordt van genomen. Deze feedback wordt in EPOS ingevoerd zonder een cijfer bij te plaatsen. Er worden wel aandachtspunten geformuleerd, zodat de student weet waar hij aan moet werken. Tijdens de volgende stageperiode wordt hetzelfde systeem gevolgd. Na afloop van elke stageperiode komen de lectoren samen. Op het einde wordt per student de mogelijke groei of regressie in kaart gebracht en beoordeeld. Er worden geen scores opgeteld of gemiddeldes genomen, er rekening mee houdend dat de beoordeling overwegend kwalitatief is. De commissie vindt dit sterk daar het beoordelen van competenties holistisch en dus niet zuiver cijfermatig is. Enkel in het eerste jaar kan een 9 voor stage worden gedelibereerd. Het cijfer heeft dan een signaalfunctie dat de student momenteel niet goed genoeg is, maar dat men wel potentieel ziet.

De **evaluatie van de projectwerkgroepen** gebeurt op basis van het gerealiseerde product, de presentatie en de kwaliteit van de onderzoeksvaardigheden. In de eerste fase is er een afzonderlijke evaluatie van alle fasen van de cyclus van het onderzoek. In het laatste project passen studenten de ontwikkelde producten toe in de praktijk en worden ze hier mee op beoordeeld door de mentor. Samenwerking in de groep wordt geëvalueerd op grond van peer-review, kennis aspecten via individuele kennistoetsen. De projectwijzers beschrijven duidelijke evaluatiecriteria. Hoewel de onderzoekslijn helder is, mist de commissie een duidelijk eindproduct waarmee de cognitieve competenties kunnen worden afgetoetst en waarmee de student kan aantonen of hij al dan niet in staat is een dergelijk werk zelfstandig tot een goed einde te brengen. Daarom beveelt de commissie aan om te onderzoeken of een integrale eindtoets, namelijk een “bachelorproef”, toch niet dient te worden overwogen.

De commissie waardeert dat de **evaluatiecriteria voor portfolio en reflectie** sterk zijn uitgewerkt. Het is duidelijk hoe de toetsen worden beoordeeld en geëvalueerd. In de eerste en tweede opleidingsfase wordt respectievelijk

het reflectieportfolio en het ontwikkelingsportfolio voorgelegd aan een intern assessorenteam. De commissie vindt het goed dat het sollicitatieportfolio uit de derde opleidingsfase ook deskundigen uit het werkveld worden betrokken bij de beoordeling, naast de interne assessoren. Het sollicitatieportfolio kan door de studenten worden gebruikt tijdens hun echte sollicitaties, wat de commissie als een meerwaarde beschouwt. De doorgenomen portfolio's zijn voldoende kwaliteitsvol, al vindt de commissie meer theoretisch verwijzingen wenselijk.

Opvallend is de grote tevredenheid van werkveld en alumni ten aanzien van de goede aansluiting van opleiding en werk. De **inzetbaarheid** van de studenten voldoet volgens de commissie aan de verwachtingen. Uit het gesprek met het werkveld blijkt dat de scholen bijzonder tevreden zijn over de afgestudeerden van de opleiding en hen loven voor hun persoonlijkheid en hun ondernemende houding. Het werkveld waardeert ook de zelfstandigheid, de kritische ingesteldheid en de samenwerkingsvaardigheden van de abiturienten. De studenten voelen zich startbekwaam en zijn trots op hun opleiding. Ze geven zelf aan nog veel te moeten leren en dat ook graag te willen. In het gesprek met de alumni geven ze aan dat de opleiding hen een spreekwoordelijk rugzakje heeft meegegeven waar nog veel extra ruimte in is die ze zullen moeten opvullen. De commissie beschouwt deze houding hoopvol in functie van levenslang leren. De opleiding levert enthousiaste studenten af die bewust kiezen voor het beroep.

De commissie is tevreden over de doorstroomcijfers van de opleiding. Het **slaagpercentage** ligt hoger dan het gemiddelde in Vlaanderen (39,5% ten opzichte van 32,7% voor Vlaanderen in de periode 2006-2009). Omgekeerd bedraagt de ongekwalificeerde uitstroom tijdens het eerste jaar 28,1% tegenover 35,5% voor Vlaanderen (periode 2006-2010). Deze resultaten zijn erg gunstig onder meer gezien de hoge instroom van BSO-studenten (34% tegenover 18,1% in 2012-2013). De Banaba buitengewoon onderwijs en de verkorte opleiding lager onderwijs zijn de meest gebruikelijke vervolgstudies. De opleiding beschouwt het beter in kaart brengen van de arbeidsmarktinzetbaarheid van de afgestudeerden en de doorstroming naar een eventuele vervolgopleiding als een werkpunt, wat door de commissie wordt ondersteund. De opleiding wenst dit integreren in de verdere uitbouw van de alumniwerking.

Samengevat is de commissie van mening dat de leerresultaten worden bereikt en het niveau 6 wordt geborgd. De opleiding kiest voor meerdere elementen om het eindniveau te examineren en beschikt over een sterk

evaluatiebeleid met de nodige aandacht voor de bewaking van de kwaliteit. De opleiding toetst de vaardigheden van de studenten tijdens de stage. De commissie waardeert het sollicitatieportfolio waarin de reflectievaardigheden worden getoetst. Ze vindt het sterk dat deskundigen uit het werkveld betrokken worden bij de evaluatie van het sollicitatieportfolio. De commissie denkt dat de bachelorproef een bijkomende mogelijkheid zou bieden om het cognitief niveau van de studenten af te toetsen.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	E
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als excellent wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding Kleuteronderwijs aan de Groep T-Internationale Hogeschool Leuven, conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Probeer de verschillende modellen nog iets meer op elkaar afstemmen in functie van transparantie naar de verschillende stakeholders.
- Schenk aandacht aan de sterke punten van de opleiding en de handhaving van de visie met het oog op de fusie en de mogelijke cultuuromslag die hiermee gepaard kan gaan.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Besteed binnen het curriculum voldoende aandacht aan de administratieve taken van een leerkracht.
- Verwerk het bredere kader van de ontwikkeling van de kleuters sterker in de (stage)opdrachten.
- Overweeg praktijkervaring binnen het lager onderwijs in te voeren in het curriculum ter ondersteuning van de doorgaande lijn.
- Overweeg of het organiseren van vormingsdagen voor mentoren een verrijking zou kunnen zijn.
- Deel de goedwerkende onderzoeksmethodiek met externen.
- Blijf voldoende aandacht besteden aan de werkbelasting van het team.
- Schakel nog meer gastdocenten en docenten uit het werkveld in binnen het curriculum.
- Breid de beschikbaarheid van het aanwezige materiaal uit, zowel in de bibliotheek als in de vaklokalen.
- Bouw een collectie didactische materialen en methoden uit en maak de studenten vertrouwd met deze collectie.
- Breng studenten vanaf de eerste opleidingsfase in contact met de universiteitsbibliotheek.
- Blijf verder inzetten op het aantrekken van allochtone en kansarme studenten.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Blijf verdere mogelijkheden onderzoeken om de talenten gepast mee te nemen in de evaluatiepraktijk.
- Combineer de elementen ter bepaling van het niveau tot een eindwerkstuk dat eenduidig uitsluitsel geeft omtrent de vaststelling van het eindniveau.
- Hecht meer aandacht aan het opnemen van theoretische verwijzingen in de portfolio's.

- Zet verder in op de alumniwerking en het in kaart brengen van de arbeidsmarktinzetbaarheid van de afgestudeerden en de doorstroming naar eventuele vervolgopleidingen.

KAREL DE GROTE-HOGESCHOOL

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

SAMENVATTING bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs **Karel de Grote-Hogeschool**

Op 5 en 6 november 2013 werd de Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs van de Karel de Grote-Hogeschool, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De professionele bacheloropleiding kleuteronderwijs maakt deel uit van de onderwijsgroep 'Welzijn, Onderwijs en Gezondheid'. Binnen het studiegebied Onderwijs zijn vijf opleidingen gegroepeerd, namelijk de opleidingen pedagogie van het jonge kind, kleuteronderwijs, lager onderwijs, secundair onderwijs en de voortgezette lerarenopleidingen.

De opleiding telt in 2012-2013 in totaal 485 inschrijvingen en realiseert daarmee een marktaandeel van bijna tien procent. Naast de reguliere opleiding (180 studiepunten) wordt ook een studietraject voor werkstudenten aangeboden zoals geregistreerd in het Hogeronderwijsregister, namelijk de verkorte opleiding. Studenten met een professionele bachelor lager onderwijs, een professionele bachelor secundair onderwijs of een master pedagogische wetenschappen (optie onderwijskunde – pedagogie) aangevuld met een specifieke lerarenopleiding kunnen de verkorte opleiding

volgen in één jaar. De verkorte opleiding is ook toegankelijk voor houders van een ander (professionele of academische) bachelor- of masterdiploma. Deze laatste groep schrijft in voor een traject van anderhalf jaar.

De opleiding streeft ernaar startbekwame kleuteronderwijzers te vormen die uitgaan van ervaringsgericht onderwijs, diversiteit omarmen, inzetten op de eigen talentontwikkeling en die van kleuters, gericht zijn op samenwerking en die zich bewust zijn van hun professionele identiteit.

Programma

Binnen de verkorte opleiding worden de verschillende inhouden aangeboden als enkelvoudige opleidingsonderdelen, zoals Beeld, Muziek, Taal, Wiskundige initiatie, Kleuterdidactiek Spel en Ervaringsgericht onderwijs,... Bij de starters zonder pedagogisch diploma komen ook de opleidingsonderdelen Ontwikkelingspsychologie, Pedagogie, Kleuterdidactiek, Taalvaardigheid en Project Expressie aan bod.

Het reguliere programma bevat geen traditionele opleidingsonderdelen, maar vakoverschrijdende modules waarbinnen deze opleidingsonderdelen deelaspecten aanbieden. In grote lijnen kunnen volgende onderdelen per opleidingsjaar worden onderscheiden: de modules, de pedagogische lijnen, de vaardigheidsroute en de praktijklijn. Het programma integreert inhouden volgens thema's die ook herkenbaar zijn in de kleuterschool. Via een groot aanbod van keuzemogelijkheden kunnen de studenten hun talenten inzetten of ontdekken en nieuwe inzichten krijgen. Het nieuwe curriculum waarvan de implementatie is gepland vanaf academiejaar 2014-2015 is niet langer integratief opgebouwd, maar kent een vakgerichte opdeling. Hiermee probeert de opleiding tegemoet te komen aan de toenemende flexibilisering.

Het luik onderzoek is momenteel nog onvoldoende ontwikkeld en is onderbelicht in het programma van het reguliere traject. De opleiding is er zich van bewust en wil hierin investeren en meer evolueren naar reflectief en onderzoeksgericht, zijnde evidence based, opleiden. De bachelorproef is binnen het huidig curriculum altijd het resultaat van een praktijkgericht onderzoek en kan verschillende vormen aannemen. Bij het uitwerken van hun eindwerken kunnen studenten terugvallen op de bachelorproefgids en worden ze ondersteund door een bachelorproefbegeleider. De opleiding kiest ervoor de studenten uit het verkorte traject geen bachelorproef te laten maken omdat zij deze onderzoekscompetenties al in een eerdere op-

leiding hebben verworven. Vaak gaat het echter om studenten die vanuit een heel ander vakgebied komen, waardoor het al enkele jaren geleden is dat ze een bachelorproef hebben gemaakt. De commissie acht het gebrek aan aandacht voor onderzoeksvaardigheden en de automatische vrijstelling die wordt verleend niet gerechtvaardigd in het verkort traject. Ze vindt dat door deze keuze de aandacht voor onderzoeksvaardigheden te beperkt is en dat het programma daardoor onvoldoende waarborgen biedt om de doelstellingen op dit vlak te realiseren.

De commissie is van mening dat de opbouw van de stages goed in elkaar zit. De opleiding heeft aandacht voor een goede stagebegeleiding waarbij mentoren, leertrajectbegeleiders en ook mentorcoaches zijn betrokken. Het concept en de uitwerking van partners in opleiding en POLS (Professioneel Ontwikkende Leerschool) in het kader van praktijkbegeleiding, worden door de commissie sterk gewaardeerd. Een dergelijk partnership zorgt voor een leergemeenschap waarin de opleiding en de school in dialoog gaan in functie van een kwalitatieve ontwikkeling van beide.

De internationale samenwerking is goed ontwikkeld. Sinds 2011-2012 krijgen de lectoren de opdracht 10% van het curriculum internationaal te markeren. Op deze manier wordt Internationalisation@home door de opleiding structureel opgenomen in het opleidingsprogramma.

Studenten zijn vertrouwd met de ervaringsgerichte aanpak die de opleiding beklemtoont en weten hoe ze deze moeten toepassen. Ze krijgen ook handvatten aangereikt hoe om te gaan met stagescholen die deze visie niet ondersteunen. Het cursusmateriaal is verzorgd en het sjabloon zorgt voor herkenbaarheid. Inhoudelijk zijn de cursussen toereikend en ook de studenten zijn tevreden met het materiaal.

Beoordeling en toetsing

Globaal genomen wordt er in het reguliere traject voldoende breed geëvalueerd met voldoende evaluatiekansen om de competenties te kunnen aantonen. Voor de verschillende schriftelijke en mondelinge examens zijn verbeterleutels aanwezig. De toetsing gebeurt op het eind van elk kwartaal wat zowel door de studenten als door de docenten als positief wordt ervaren. De studenten geven wel aan naast de behaalde score ook graag meer feedback op aangeleverde werkstukken te wensen.

De commissie constateert dat borging en objectieve vaststelling van de beoogde leerresultaten in het verkorte traject niet altijd aanwezig zijn. De aangeboden assessments zijn van een te laag niveau, met uitzondering voor godsdienst. De opleiding koos er bewust voor geen bachelorproef in te voeren voor wie al een bachelor- of masterdiploma heeft, maar de visitatiecommissie oordeelt dat het kritisch evalueren en combineren van kennis binnen onverwachte contexten met verwijzing naar onderzoeksgegevens daardoor niet aantoonbaar is. Eerder technische competenties voldoen wel.

Begeleiding en ondersteuning

De hogeschool start binnenkort met een nieuwbouw waarin ook de leraaropleiding zal huizen. De huidige campus is gedateerd, maar de materiële voorzieningen voldoen. De campus beschikt verder ook over een goed uitgebouwd leercentrum.

Vanuit een waarderende visie hebben de docenten oog voor een persoonlijke benadering van de studenten, wat ook door de studenten wordt geapprecieerd. Daarnaast kunnen zij kunnen terecht bij een ombudspersoon.

In 2007-2008 is de opleiding gestart met het project 'Onderwijs op maat' waardoor de opleiding tracht in te spelen op de diversiteit van de instroom en de studievoortgang probeert te stimuleren. Hoewel de commissie zich achter dit project schaaft, vindt ze dat het concept nog verder moet worden uitgewerkt om studenten echt op maat te kunnen bedienen. Dat de opleiding experimenteert met een uitdagende leerroute op maat van de sterke studenten, vindt de commissie positief.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De opleiding levert goede en sterke kleuteronderwijzers af. De stagescholen zijn erg tevreden over de studenten en beschouwen de afgestudeerden als welkome personeelsleden. De afgestudeerden voelen zich klaar om in de arbeidsmarkt te stappen. De commissie meent dat de opleiding haar doelstellingen in voldoende mate realiseert voor het reguliere traject. Voor het verkorte traject biedt het programma ten tijde van de visitatie evenwel onvoldoende garanties dat de domeinspecifieke leerresultaten worden bereikt.

De commissie vindt de rendementscijfers van de reguliere opleiding aanvaardbaar en apprecieert dat de opleiding verder wil inzetten op "Onderwijs op Maat". Het doorstroomrendement voor het verkorte traject daar-

entegen ligt laag vooral gezien de korte duur van de opleiding. Gezien het verkort traject nog maar aan de tweede generatie toe is, moeten deze gegevens omzichtig worden behandeld. Er is meer tijd en vooral een grondigere analyse nodig van de uitval en tegelijk van het doorstroomrendement.

Het volledige rapport van de opleiding Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs van de Karel de Grote-Hogeschool staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Karel de Grote-Hogeschool

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding Kleuteronderwijs aan de Karel de Grote-Hogeschool. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 5 en 6 november 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook

het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidings specifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Situering van de opleiding

Sinds academiejaar 2013-2014 is de hogeschool overgeschakeld op een groepering van opleidingen binnen twee onderwijsgroepen, met aan het hoofd telkens een directeur. De professionele bacheloropleiding Kleuteronderwijs maakt deel uit van de onderwijsgroep 'Welzijn, Onderwijs en Gezondheid'. Binnen het studiegebied Onderwijs zijn vijf opleidingen gegroepeerd, namelijk de opleidingen pedagogie van het jonge kind, kleuteronderwijs, lager onderwijs, secundair onderwijs en de voortgezette lerarenopleidingen. Naast het departement Lerarenopleiding vallen ook het departement Gezondheidszorg en het departement Sociaal Agogisch Werk onder deze onderwijsgroep.

Deze wijziging binnen de hogeschoolstructuur heeft er ook toe geleid dat sinds 2011-2012 één opleidingshoofd is aangesteld voor de opleidingen kleuter- en lager onderwijs, met behoud van de aparte opleidingsstructuur van de beide opleidingen. Het opleidingshoofd draagt de eindverantwoordelijkheid voor het geheel van het beleid van de opleiding. Per opleiding wordt het opleidingshoofd bijgestaan door een coördinator.

Het dagelijks bestuur, bestaande uit het opleidingshoofd, de coördinator, de opleidingsondersteuner en de coördinator praktijk, komt wekelijks samen en draagt de verantwoordelijkheid voor de dagelijkse leiding. Het dagelijks bestuur uitgebreid met de coördinatoren van de verkorte opleidingen, de beleidsmedewerker onderwijs, de studieloopbaancoördinator en de coördinatoren van de praktijk en de professioneel ontwikkelende leer school vormen samen het opleidingsteam. Het opleidingsteam vergadert maandelijks en bereidt beleidsinitiatieven voor, zet (inhoudelijke) beleidslijnen uit en neemt beslissingen die van toepassing zijn. Daarnaast komen maandelijks alle lectoren samen in de opleidingsraad.

De opleiding telt in 2012-2013 in totaal 485 inschrijvingen. De opleiding realiseert daarmee een marktaandeel van bijna tien procent. Naast de reguliere opleiding (180 studiepunten) wordt ook een studietraject voor werkstudenten aangeboden zoals geregistreerd in het Hogeronderwijsregister, namelijk de verkorte opleiding. Studenten met een professionele bachelor leraar lager onderwijs, een professionele bachelor leraar secundair onderwijs of een master Pedagogische Wetenschappen (optie onderwijskunde – Pedagogie) aangevuld met een specifieke lerarenopleiding kunnen de verkorte opleiding volgen in één jaar. De verkorte opleiding is ook toegankelijk voor houders van een ander (professionele of academische) bachelor- of masterdiploma. Deze laatste groep schrijft in voor een traject van anderhalf jaar.

Het zelfevaluatie rapport vormde een goede basis voor de gesprekken tijdens het visitatiebezoek. Het geheel was duidelijk leesbaar en verzorgd vormgegeven.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als voldoende voor beide trajecten.

De commissie is van mening dat de **opleidingsspecifieke leerresultaten** aansluiten bij het niveau en de oriëntatie binnen het gevalideerde leerresultatenkader. De opleiding gaat uit van de decretale basiscompetenties afgeleid uit de tien functionele gehelen en de acht aanvullende attitudes van het beroepsprofiel. Vanaf academiejaar 2014-15 voegt de opleiding hier in het kader van een curriculumvernieuwing, drie attitudes aan toe: ondernemingszin, creativiteit en zelfsturing. De basiscompetenties vormen het uitgangspunt voor de domeinspecifieke leerresultaten, de minimumvereisten waaraan afgestudeerden moeten voldoen. Ter aanvulling van deze basiscompetenties gaat de opleiding uit van de **taalcompetenties** opgesteld door de Taalunie. Deze worden onderverdeeld in drie domeinen: de leraar in interactie met de leerlingen, in interactie met andere volwassenen in en buiten de school en de leraar als lerende. De opleidingen kleuter- en lager onderwijs hebben een gemeenschappelijk taalbeleid om in te spelen op de grootstedelijke context. De commissie prijst de opleiding voor de toegevoegde **internationale competenties**. Deze competenties werden hogeschoolbreed geformuleerd, waaruit de werkgroep internationalisering, bestaande uit coördinatoren internationalisering en vertegenwoordigers uit de lerarenopleidingen, er zestien weerhield die aansluiten bij de

decretaale basiscompetenties. Zes daarvan worden door het lectorenteam van de kleuteropleiding als meest relevant beschouwd voor de opleiding. De commissie is erg tevreden dat door de internationale competenties aandacht wordt besteed aan het functioneren in een internationale context. De commissie raadt de opleiding aan deze competenties nog meer te vertalen naar kleuteronderwijs.

De opleiding heeft in het licht van het lerarentekort ervoor geopteerd om een **verkort traject** uit te bouwen voor zij-instromers met het doel deze te begeleiden tot startbekwame kleuteronderwijzers. Aan studenten van dit traject worden dezelfde eisen gesteld als aan de studenten van de reguliere opleiding. De commissie waardeert de inzet van de opleiding om te voorzien in het tekort aan kleuteronderwijzers in een grootstedelijke context.

Sinds 2011 vormt “Onderwijs op Maat” de basis van de **onderwijsvisie** van de hogeschool, waarvan de lerarenopleiding in 2007-2008 de toonzetter is geweest. Met deze visie wil de hogeschool zo goed mogelijk aansluiten bij de diversiteit van de studentenpopulatie en inspelen op de noden van de individuele student om optimale kansen te creëren voor alle studenten. De commissie beschouwt deze visie als een sterkte.

De opleiding heeft in 2012 een **visie op kleuteronderwijs** uitgewerkt waarbij vijf ankerpunten centraal staan. De opleiding streeft ernaar startbekwame kleuteronderwijzers te vormen die uitgaan van ervaringsgericht onderwijs, diversiteit omarmen, inzetten op de eigen talentontwikkeling en die van kleuters, gericht zijn op samenwerking en die zich bewust zijn van hun professionele identiteit. De commissie vindt de vijf ankerpunten sterk en toekomstgericht. Ze inspireren vorm en inhoud van het nieuwe curriculum, dat vanaf volgend jaar geïmplementeerd wordt en waarin deze zichtbaar zijn. De commissie apprecieerde de tijdens het bezoek aangeboden documenten met betrekking tot dit vernieuwde curriculum dat echter nog concreet vorm moet krijgen. Voor wat het actuele curriculum betreft blijkt uit de gesprekken en de opleidingspraktijk dat ervaringsgericht onderwijs met aandacht voor welbevinden, betrokkenheid en talentontplooiing altijd voorop heeft gestaan. Daarnaast geeft de opleiding in het zelfevaluatie-rapport aan te verwachten dat de studenten doorheen de opleiding hun eigen visie op goed kleuteronderwijs ontwikkelen. De commissie waardeert de godsdienstige visie die de opleiding uitdraagt waarbij aandacht wordt geschonken aan de onderliggende en verbindende betekenis van religie.

De steeds nauwere samenwerking van de opleiding kleuteronderwijs en de opleiding lager onderwijs, moet uitmonden in een globale **visie op basis-onderwijs**, de ankerpunten kunnen hier volgens de commissie een goede basis voor bieden. De opleiding wil het eigen karakter van kleuteronderwijs wel bewaren. Een aparte opleidingsstructuur, die de opleiding voorop stelt, kan daartoe bijdragen. Uit de gesprekken blijkt dat de opleiding wil vermijden dat de eindtermen van het lager onderwijs meteen een druk leggen op de werking van de kleuterschool. De recente opstart van de opleiding Pedagogie van het Jonge Kind kan volgens de commissie in de toekomst bijdragen tot het ontwikkelen van een doorgaande lijn voor de opvoeding van kinderen tot 12 jaar.

Zowel het actuele als het vernieuwde reguliere traject zijn afgestemd op de noden van **het werkveld**. Dit geldt ook voor het verkorte traject. De commissie vindt het sterk dat het werkveld uitdrukkelijk is betrokken bij de curriculumvernieuwing. Door de resonansgroepen waarin onder andere directies en mentor-coaches zetelen, heeft het werkveld inspraak in wat de opleiding dient aan te bieden. Uit het gesprek met het werkveld bleek dat hun vraag naar meer inhoudelijke onderbouwing en aandacht voor het werken met duidelijke leerdoelen een plaats kreeg binnen het nieuwe curriculum. Met de Professioneel Ontwikkende Leerschool (POLS) ontwikkelt de opleiding een nieuwe visie met het oog op een steeds sterkere betrokkenheid van het werkveld bij de opleiding en omgekeerd. Het stemt de commissie positief dat de samenwerking met het werkveld tot in het detail is uitgewerkt.

De commissie is tevreden over het internationaliseringsbeleid waar **benchmarking** een onderdeel van is. De opleiding ontwikkelde netwerken met preferentiële partners die inspirerend zijn voor de eigen opleiding: interactivum, Association Comenius en de Universitaire Ontwikkelingssamenwerking (VLIR-UOS). Regelmatig vinden uitwisselingen plaats op verschillende terreinen via intensive seminars en docentenuitwisseling, waarbij afstemming en uitwisseling gebeurt. De opleiding profileert daardoor Vlaanderen als een sterke regio inzake kleuteronderwijs en wil dat ook in de toekomst met alle mogelijke initiatieven ondersteunen.

De commissie is van mening dat het beoogde eindniveau van het huidige curriculum in lijn ligt met het Vlaams kwalificatieraamwerk en het domeinspecifieke leerresultatenkader. De doelstellingen van de opleiding waarborgen dan ook voor beide trajecten de basiskwaliteit. De commissie heeft ook inzage gekregen in de doelstellingen en de plannen voor het vernieuwde

curriculum, dat in het academiejaar 2014-2015 van start gaat. Uit de gesprekken komt tot uiting dat zowel de doelstellingen van het vernieuwde reguliere als van het verkorte traject afgestemd zijn op wat nodig is voor het vakgebied en het werkveld. De commissie vindt het sterk dat het werkveld uitdrukkelijk werd betrokken bij de curriculumherziening. De commissie constateert dat de opleiding verder werkt aan de noodzakelijke uitdieping van haar visie. In de toekomst zal blijken in welke mate de visie geconcretiseerd is en sturing geeft aan de opleiding. Hiervoor was op het moment van de visitatie evenwel nog onvoldoende evidentie aanwezig om dit mee te nemen in de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborg.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de opleiding Kleuteronderwijs als voldoende voor beide trajecten.

Volgens de commissie maakt het onderwijsproces het voor de studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren. Het regulier traject heeft een degelijk uitgewerkt programma. Sinds 2011-2012 biedt de opleiding ook een verkort programma aan. De commissie waardeert de inzet om te pogen een oplossing te vinden voor het lerarentekort door meer in te zetten op de opvang van zij-instromers, maar stelt zich vragen of voldoende tijd werd uitgetrokken om het traject inhoudelijk en procesmatig voor te bereiden en op te volgen, rekening houdend met de niet altijd positieve ervaringen van vergelijkbare opleidingen in het buitenland. In de implementatie blijkt immers dat de opleiding kampt met een grote uitval in het eerste jaar (zie doorstroomrendement).

De opleiding heeft een **competentiematrix** opgesteld, waaruit blijkt welke opleidingsonderdelen bijdragen tot de verwerking van de basiscompetenties, taalcompetenties en internationale competenties. In de reguliere opleiding wordt in modeldeeltraject 1 en 2 vooral ingezet op de competenties 1 tot 5 en 10 (de leraar als begeleiders van leer- en ontwikkelingsprocessen, als opvoeder, als inhoudelijk expert, als organisator, als innovator/onderzoeker en als cultuurparticipant), de competenties 6, 7, 8 en 9 (de leraars als partner van ouders/verzorgers, als lid van een schoolteam, al partner van externen en als lid van een onderwijsgemeenschap) komen vooral aan bod in modeldeeltraject 3, wat de opleiding verantwoordt door het feit dat deze competenties vooral aan bod komen op de werkplek. De commissie kan zich hierbij aansluiten. Toch vindt ze in het bestaande model niet alle basiscompetenties even transparant terug. De competenties rond innove-

ren en onderzoek en de competenties rond ouderparticipatie zouden meer aan bod moeten komen in het curriculum. Dit neemt niet weg dat de opleiding inzet op reflectie in het kader van onder meer de leertrajectbegeleiding (waarin de zelfreflectiecyclus van Korthagen gehanteerd wordt), maar praktijkonderzoek is meer dan zelfreflectie op de praktijk. De commissie is van mening dat de plannen omtrent het toekomstig curriculum hier wel op inzetten, onder meer door het opleidingsonderdeel “praktijkonderzoek in de basisschool” aan de hand van het gelijknamige boek van Cyrilla Van Der Donck en Bas Van Lanen.

Het huidige reguliere programma is modulair opgebouwd en in grote lijnen kunnen volgende onderdelen per opleidingsjaar worden onderscheiden: de modules, de pedagogische lijnen, de keuze-opleidingsonderdelen, de vaardigheidsroute en de praktijklijn. Er zijn geen traditionele opleidingsonderdelen, maar vakoverschrijdende **modules** waarbinnen deze opleidingsonderdelen deelaspecten aanbieden en de opleidingsinhouden vanuit eenzelfde invalshoek worden behandeld en geïntegreerd. Het programma integreert inhouden volgens thema's die ook herkenbaar zijn in de kleuterschool. In het eerste modeldeeltraject komen de modules Instap, Spel, Communicatie en Kijk aan bod. Het tweede modeldeeltraject sluit hierop aan met de modules Tussenstap, Spelenderwijs, Kijk en Communicatie. Tot slot volgen de studenten de modules Leren, Zorg, Visie en Gezondheidseducatie in het derde modeldeeltraject. Volgens de commissie garanderen de modules een logische samenhang voor studenten vanuit de realiteit van de kleuterschool: er is een voortdurende wisselwerking tussen de praktijk en de meer theoretische inbreng.

Na een evaluatie van het lopende programma in 2008-2009 kwam tot uiting dat de pedagogische inhouden die geïntegreerd werden in de modules, te versnipperd werden. Daarom werd in de modeldeeltrajecten 1 en 2 geopteerd voor een leerlijn, de **pedagogische lijn**, doorheen beide modeldeeltrajecten. In het eerste modeldeeltraject wordt de theoretische basis gelegd in de opleidingsonderdelen Ontwikkelingspsychologie en Ervaringsgericht kleuteronderwijs. De opleiding bouwt hierop verder in het tweede modeldeeltraject in de deeloppleidingsonderdelen Pedagogie A en B. De commissie is van oordeel dat de verticale samenhang van het programma hiermee duidelijker wordt. Ook binnen de praktijklijn legt de opleiding het accent op het ervaringsleren, wat zich uit in het gebruik van het stappenplan ervaringsgerichte praktijk dat studenten doorlopen ter voorbereiding van hun stage. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten vertrouwd zijn met de ervaringsgerichte aanpak en weten hoe ze deze moeten toepassen. Ze

krijgen ook handvatten aangereikt hoe om te gaan met stagescholen die deze visie niet ondersteunen. De studenten wijzen hierbij op het belang van het luisteren naar de kleuters.

Via een groot aanbod van **keuzemogelijkheden** in het reguliere programma kunnen de studenten hun talenten inzetten of ontdekken en nieuwe inzichten verkrijgen. Vanaf het eerste modeldeeltraject beschikken studenten over verschillende keuzemogelijkheden binnen het didactisch atelier. Didactische ateliers worden in de drie modeldeeltrajecten aangeboden. De commissie waardeert dat de studenten zich kunnen specialiseren binnen bepaalde thema's wat leidt tot profilering. In het modeldeeltraject 2 worden 12 pedagogisch-didactische keuzetrajecten aangeboden, waaruit de studenten vanaf het tweede kwartaal er twee per kwartaal kiezen (wat overeenkomt met 6 studiepunten). Binnen de leertrajectbegeleiding van modeldeeltraject 2 wordt besproken welke keuze-opleidingsonderdelen de studenten willen volgen. In modeldeeltraject 3 kiezen de studenten tijdens het tweede en derde kwartaal 4 opleidingsonderdelen (gelijkgesteld aan 12 studiepunten) uit het aanbod dat wordt gedeeld met de opleiding lager onderwijs. De commissie waardeert dat de samenwerking met studenten van opleiding lager onderwijs leidt tot een visie basisonderwijs. Het aantal keuze-opleidingsonderdelen is groot. Dit is een opportuniteit voor studenten om aansluiting te vinden tussen hun talenten en het aanbod en eveneens een mogelijkheid voor de studenten om uit te diepen wat ze nog niet helemaal beheersen. 20% van de studiepunten van het modeldeeltraject 3 zitten in het keuzetraject. De commissie meent dat deze geleidelijke groei naar autonomie sterk is, maar beveelt toch aan dat de keuze van de keuzetrajecten ook in het derde opleidingsjaar meer wordt begeleid: een vorm van "functioneringsgesprek" lijkt hier zinvol. Bij sommige keuzevakken beveelt de commissie aan te onderzoeken om deze in het basispakket aan te bieden, zoals Werken met ontwikkelingsbedreigde kinderen, Werken met ouders,... De studenten geven aan dat het aantal inschrijvingen per keuze beperkt is, waardoor ze niet altijd kunnen inschrijven voor hun eerste keuze. De opleiding probeert hieraan te verhelpen. Het aanbod van de keuzetrajecten werd uitgebreid, maar de opleiding geeft aan dat het wellicht omwille van praktisch-organisatorische en financiële redenen niet mogelijk zal zijn om voor alle studenten de eerste keuze te realiseren. De opleiding garandeert wel dat studenten na gesprek altijd een keuze kunnen maken die in de lijn van hun talenten ligt en in overeenstemming is met hun vraag naar verbreding of verdieping. De commissie adviseert om dit verder op te volgen en als thema op te nemen in het studentenparlement. Uit de gesprekken met de studenten bleek immers niet dat de keuze van elke student grondig beredeneerd werd.

De **vaardigheidsroute** staat geprogrammeerd in het eerste en tweede opleidingsjaar waarbij de domeinen taal, muziek, beeld, beweging en expressie aan bod komen. Tijdens het gesprek met de alumni bleken de meningen over deze vaardigheidsroute verdeeld te zijn. Sommige studenten vonden het positief dat de vaardigheden eerst op eigen niveau mochten worden geoefend zodat de studenten de vaardigheid eerst zelf leren beheersen om deze dan later toe te passen in de praktijk. Andere studenten gaven aan dat de vaardigheden niet altijd op het gepaste niveau werden aangeboden. Zij hadden graag meer inhoudelijke verdieping aangeboden gekregen. De commissie oordeelt dat het concept van de vaardigheidsroutes voor studenten veiligheid creëert, maar ze raadt aan hierin differentiatie te voorzien omdat de vooropleiding van studenten sterk verschillend is, bijvoorbeeld voor muziek. Wellicht kan begeleiding in de vorm van werkplekleren een alternatief zijn voor de vaardigheidsroutes, bijvoorbeeld in een POLS-school.

De opleiding begroot de praktijkcomponent op 57 studiepunten, met inbegrip van de Bachelorproef, waardoor de opleiding voldoet aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent als preservice-training. In alle opleidingsjaren wordt het onderdeel **praktijk** opgesplitst in drie onderdelen: Didactisch atelier waar de stage wordt voorbereid (5 studiepunten), Stage (39 studiepunten) en de Leertrajectbegeleiding waar werk gemaakt wordt van reflectie (5 studiepunten). In het derde opleidingsjaar wordt dit aanbod uitgebreid met het deelopleidingsonderdeel Bachelorproef (8 studiepunten). Het digitaal platform stageweb bundelt alle informatie over dit opleidingsonderdeel en is toegankelijk voor zowel studenten, mentoren als lectoren (<https://stageweb.kdg.be/>). Hier vinden studenten en mentoren alle gidsen met betrekking tot de stages terug, informatie over stagescholen, leertrajectbegeleiding, lesvoorbereiding, -uitvoering en evaluatie. Binnen het deelopleidingsonderdeel **Didactisch atelier** trainen de studenten didactische vaardigheden in vakinhoudelijke keuzeworkshops ter voorbereiding van de stage. Deze ateliers gaan door in halve klasgroepen.

De commissie is van mening dat de opbouw van de **stages** goed in elkaar zit. Van in het eerste opleidingsjaar lopen de studenten stage. In het eerste modeldeeltraject ligt de nadruk van de stage op het contact en de omgang met de kleuters. Studenten lopen een heel jaar lang stage in dezelfde klas, waarbij ze tijdens de tweede jaarhelft de klas twee keer gedurende één week volledig overnemen. In het tweede opleidingsjaar lopen de studenten vier stagen in twee klassen binnen eenzelfde school. De focus

ligt hierbij op het klasmanagement en het aanbod. De opvang van nieuwe kleuters tijdens een instapmoment is hierbij een verplicht onderdeel. In het derde opleidingsjaar staat naast drie weken stage in de derde kleuterklas, één week stage in het eerste leerjaar en een zelfstandige stage op het programma waarbij de studenten volledig autonoom in de klas staan. De studenten zetten tijdens dit laatste opleidingsjaar in op differentiatie en zorg. De commissie beschouwt de facultatieve jumpstage die studenten kunnen lopen bij aanvang van het derde opleidingsjaar om de start van het schooljaar en de bijkomende voorbereiding mee te maken in de praktijk, als een sterk punt.

De opleiding heeft de ambitie de studenten in de toekomst een diversiteitsstage te laten lopen in een stedelijke context. Door het grote aantal studenten is de opleiding er de voorbije jaren niet in geslaagd dit te realiseren. De commissie vindt het hoopgevend dat de opleiding hiertoe een samenwerkingsverband is gestart met het stedelijk onderwijs Antwerpen. Daarnaast heeft de opleiding zowel voor het reguliere als voor het verkorte traject sinds 2011-2012 een samenwerking opgezet met de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding, VDAB. Deze laatste selecteert kandidaten die zich voor de opleiding mogen inschrijven. De VDAB stelt hierbij als voorwaarde dat de studenten hun stage lopen in een stedelijke context gezien de nood daar het grootst is. De studenten geven aan voorbereid te zijn op een dergelijke stage, maar merken op dat de effectieve uitvoering in de praktijk toch iets anders is. Ter voorbereiding richt de opleiding rollenspelen in en nodigt ze experts en anderstalige ouders uit. Omgaan met diversiteit is volgens de commissie aanwezig in het actuele curriculum en krijgt een groter belang in het nieuwe curriculum, waarin diversiteit geïntegreerd is vanaf het eerste modeldeeltraject, o.m. in het opleidingsonderdeel 'Kleuteronderwijs in de maatschappij'. Daarnaast is diversiteit het speerpunt in het vernieuwde opleidingsconcept van het tweede jaar.

Het concept en de uitwerking **van partners in opleiding** en **POLS (Professioneel Ontwikkende Leerschool)** in het kader van praktijkbegeleiding, worden door de commissie sterk gewaardeerd. De opleiding zet hiermee in op de integratie en de betrokkenheid van het werkveld in de opleiding kleuteronderwijs. De opleiding bouwt in functie van het POLS-project reeds tien jaar aan een intens partnership met het werkveld, wat belangrijk is gezien de competentieverwerving in belangrijke mate in het werkveld gebeurt. Het concept slaagt erin ook voor het werkveld een win-winsituatie te creëren. Een dergelijk partnership zorgt voor een leergemeenschap waarin ruimte

gemaakt wordt voor de opleiding van de student en waarin de opleiding en de school in dialoog gaan in functie van een kwalitatieve ontwikkeling van beide. De commissie prijst het systeem van de **mentorcoach** betaald uit Tivoli-middelen, die schoolbesturen toelaten personeelsleden aan te stellen met geld uit de werkingsmiddelen. De mentorcoach werkt binnen een POLS-school en treedt op als coach op de werkplek zowel voor de klasmentoren als voor de studenten. Het systeem is niet te complex en zorgt voor een meerwaarde voor de studenten, de mentoren en de begeleiders vanuit de hogeschool. De commissie beschouwt dit als een concept waarmee de opleiding kan uitpakken en anderen inspireren. Bijzonder lovenswaardig is eveneens de **mentorenopleiding** waar nu al 1017 mentoren werden opgeleid. De opleiding zet sterk in op de vorming van mentoren. De jaarlijkse opleiding van een groep mentoren versterkt de borging van goede begeleiding. Alle scholen waar de opleiding studenten aan toewijst in functie van stage, worden hiervoor uitgenodigd. De commissie heeft vastgesteld dat de verkorte opleiding sterk inzet op stages. Partners in opleiding en het POLS-project komen in het verkorte traject minder uitdrukkelijk aan bod. De commissie vindt het jammer dat omwille van het hoge aantal niet alle studenten terecht komen in een POLS-school. De opleiding plant in de toekomst een uitwerking van het concept **werkplekleren**, waarbij de praktijklector de student begeleidt in de basisschool. Als doelgroep mikt de opleiding op studenten uit de verkorte opleiding of sterke studenten in de reguliere opleiding. De commissie meent dat het concept werkplekleren nog verder moet doordacht worden vooral dit kan worden geïmplementeerd. Ze raadt de opleiding aan om het concept eerst op punt te stellen.

De opleiding heeft aandacht voor een goede begeleiding van de stage vanuit de opleiding. Bij die begeleiding zijn mentoren, leertrajectbegeleiders en ook mentorcoaches betrokken. De studieloopbaanbegeleider stuurt de leertrajectbegeleider aan en bemiddelt ook bij een eventuele mismatch tussen de student en de mentor. **Leertrajectbegeleiding** vormt bij zowat elke lector een onderdeel van het takenpakket. Tijdens de individuele of de leertrajectbegeleidingssessies in groep fungeren lectoren als coach, niet als beoordelaar. De leertrajectbegeleider begeleidt studenten in het vooropstellen van doelen, het maken van individuele keuzes en het verbeteren van hun reflectievaardigheid. Per modeldeeltraject omschrijft de leertrajectbegeleidingsgids wat per sessie de verwachtingen zijn. De leertrajectbegeleider is volgens de commissie een belangrijke schakel voor de opvolging van de studenten. Het is belangrijk dat leertrajectbegeleiders over de nodige deskundigheid beschikken om de studenten te kunnen begeleiden. Uit het gesprek met de studenten bleek dit niet altijd het geval

te zijn. Volgens de commissie dienen er voorwaarden te worden gesteld vooraleer iemand leertrajectbegeleider kan worden. Iemand zonder ervaring in het kleuteronderwijs, zonder binding met de groep studenten en zonder voorafgaande kennis van het werkveld kan immers niet onmiddellijk worden ingeschakeld als trajectbegeleider. De opleiding erkent de zorg die de commissie verwoordt. Zowel in het aanwervingsbeleid als in de aanvangsbegeleiding voor beginnende lectoren wordt aan deze zorg aandacht besteed. Om de geschetste problematiek te voorkomen is de opleiding dit academiejaar gestart met een doorgedreven aanvangsbegeleiding voor nieuwe lectoren. Indien hoger geschetste situatie zich toch mocht voordoen, wat om organisatorische redenen niet altijd uit te sluiten is, dan wordt voorzien in extra begeleiding door een 'meter' of een 'peter'. Een ervaren collega vergezelt de interim of nieuwe collega tijdens meerdere stagebezoeken. Verder is er afstemming tussen de leertrajectbegeleiders tijdens de besprekingen voorafgaand aan de praktijkbespreking. Uit het gesprek met de studenten bleek ook dat de onderlinge afstemming tussen leertrajectbegeleiders structureel moet vastgelegd worden zodat de positieve beleving van studenten bij hun stage niet afhankelijk is van de persoon van de leertrajectbegeleider.

Het luik **onderzoek** is momenteel nog onvoldoende ontwikkeld en is onderbelicht in het programma van het reguliere traject. De opleiding is er zich van bewust en wil hierin investeren en meer evolueren naar reflectief en onderzoeksgericht, zijnde evidence based, opleiden. De opleiding heeft onderzoeksprojecten lopen zoals rond ouderparticipatie en kansarmoede in het kleuteronderwijs en rond binnenklasdifferentiatie. De commissie waardeert deze projecten, maar ze is van mening dat een aantal eigen projecten slechts een eerste stap zijn als basis voor een evidence based onderzoekslijn. De opleiding dient daarvoor ook gebruik te maken de bredere beschikbare wetenschappelijk kennis. De opleiding heeft in samenwerking met de opleiding pedagogie van het jonge kind een werkgroep onderzoeksvaardigheden opgericht, waarin ook de opleiding lager onderwijs participeert. In het huidige programma werken de studenten in het derde modeldeeltraject een bachelorproef uit als deel van het opleidingsonderdeel Praktijk. De bachelorproef is altijd het resultaat van een praktijkgericht onderzoek en kan verschillende vormen aannemen: actieonderzoek, ontwikkeling van didactisch materiaal, een scriptie of een specifiek project bijvoorbeeld een theatervoorstelling. Bij het uitwerken van hun eindwerken kunnen studenten terugvallen op de bachelorproefgids en worden ze ondersteund door een bachelorproefbegeleider. De lectoren geven aan dat het minimaal aantal begeleidingsuren omschreven staat in de gids, maar

dat een mogelijke uitbreiding studentafhankelijk is. In het nieuwe curriculum zal de leerlijn onderzoek vanaf het eerste modeldeeltraject worden aangeboden en zullen onderzoekvaardigheden vanaf de start worden ontwikkeld. Daarnaast maakt de opleiding meer ruimte voor praktijkonderzoek van lectoren, waarbij ook studenten zullen worden betrokken in het kader van hun bachelorproef. De commissie waardeert deze intentie en ziet ze hierin ook een mogelijkheid om sterkere studenten te betrekken bij het praktijkonderzoek van lectoren, waarvoor de opleiding een leerroute wil ontwikkelen. Toch pleit de commissie ervoor te waken over de kwaliteit van de begeleiding van de bachelorproef met het oog op het aspect onderzoek wat onderzoeksmethoden en het opstellen van onderzoeksvragen en –schemata betreft, daar niet alle lectoren beschikken over onderzoekservaring. In het kader van het nieuwe traject rond onderzoeksvaardigheden voorziet de opleiding hierrond een aanbod in het kader van de professionalisering van de lectoren.

De opleiding kiest ervoor de studenten uit het **verkorte traject** geen bachelorproef te laten maken omdat zij deze onderzoekscompetenties al in een eerdere opleiding hebben verworven. Vaak gaat het echter om studenten die vanuit een heel ander vakgebied komen, waardoor het al enkele jaren geleden is dat ze een bachelorproef hebben gemaakt. Ook het onderwerp van deze bachelorproef was niet noodzakelijk verwant met de opleiding kleuteronderwijs. De commissie acht het gebrek aan aandacht voor onderzoeksvaardigheden en de automatische vrijstelling die wordt verleend niet gerechtvaardigd in het verkort traject. Ze vindt dat door deze keuze de aandacht voor onderzoeksvaardigheden te beperkt is in het verkort traject en dat het programma daardoor onvoldoende waarborgen biedt om de doelstellingen op dit vlak te realiseren. De commissie beveelt de opleiding aan na te denken hoe de onderzoekscompetenties van belang voor de kleuteropleiding ook in het verkorte traject een plaats kunnen krijgen. Ze is van mening dat leerkrachten en scholen in de toekomst steeds voor nieuwe uitdagingen zullen komen te staan, waardoor een onderzoeksgerichte houding en onderzoeksvaardigheden onontbeerlijk zijn voor een startbekwame kleuteronderwijzer. Het is volgens de commissie voor studenten en toekomstige leerkrachten noodzakelijk zicht te krijgen op wat vanuit wetenschappelijk oogpunt aangedragen wordt voor een geïnspireerde praktijk. Dit veronderstelt niet alleen dat de resultaten van relevant wetenschappelijk onderzoek in de verschillende opleidingsonderdelen aan bod komen, maar dat studenten ook begeleid worden bij het opzoeken van relevante wetenschappelijke informatie vanuit een eigen probleemstelling.

De **internationale samenwerking** is goed ontwikkeld. Sinds 2011-2012 krijgen de lectoren de opdracht 10% van het curriculum internationaal te markeren. Op deze manier wordt Internationalisation@home door de opleiding structureel opgenomen in het opleidingsprogramma. Studenten uit de reguliere opleiding hebben de mogelijkheid om stages te lopen in het buitenland bij een door de opleiding met zorg geselecteerde partner. In de periode 2009-2012 volgde 18% van de studenten die binnen deze periode een diploma behaalden, een buitenlands programma van meer dan 15 studiepunten. 14% van de studenten tekende in voor een korte mobiliteit van minder dan 15 studiepunten. De opleiding is ook gestart met de GA WEG-campagne waarbij studenten worden aangemoedigd een deel van hun traject in het buitenland door te brengen. Studenten met een buitenland-ervaring worden ingeschakeld om andere studenten te overtuigen. Ook lectoren gaan in op uitnodigingen voor buitenlandse studiedagen.

Het **nieuwe curriculum** waarvan de implementatie gepland is vanaf academiejaar 2014-2015 is niet langer integratief opgebouwd, maar kent een vakgerichte opdeling. Hiermee probeert de opleiding tegemoet te komen aan de toenemende flexibilisering en het verkrijgen van vrijstellingen binnen het hoger onderwijs. Het personeel geeft aan binnen deze nieuwe structuur de integratieve gedachten zoveel mogelijk te willen aanhouden. De leerlijnen staan volgens de commissie goed in de steigers, zoals de leerlijn onderzoeksvaardigheden die eerder werd beschreven. De samenhang in het nieuwe programma is thematisch in de conceptuele lijn en integrale lijn. De integrale lijn zet in op het verwerven van vakdidactiek en verdwijnt in het derde modeldeeltraject helemaal in de conceptuele lijn. Telkens worden apart voor de conceptuele lijn en de integrale lijn dezelfde thema's aangeboden. Op deze manier creëert de opleiding een verticale, maar ook een horizontale opbouw die verder evolueert naarmate de opleiding vordert. Daarnaast neemt ook de praktijklijn een belangrijke plaats in, waarbij gefocust wordt op Didactisch atelier, Stage, Leertrajectbegeleiding en Flex-weken. Deze laatste hebben tot doel de verschillende inhoudelijke vakoverschrijdend samen te brengen tot een geïntegreerd geheel.

Sinds academiejaar 2011-12 wordt een apart traject op maat ingericht voor zij-instromers. Momenteel legt de opleiding de prioriteit bij studenten die reeds een ander bachelor- of masterdiploma behaalden. De verkorting van de opleiding wordt onder meer verantwoord op grond van een vrijstelling voor 85 studiepunten voor EVK voor elke student die reeds een bachelor- of masterdiploma behaalde, onder andere verwijzend naar de algemene vorming deze studenten al hebben verworven. De groep studenten zonder pe-

dagogisch-didactische vooropleiding werkt de **verkorte opleiding** af op drie semesters; studenten die wel over een pedagogisch-didactische diploma beschikken doen dat op twee semesters. Hoewel de commissie het teekenen van vrijstellingen ten aanzien van deze doelgroep ondersteunt, is ze van mening dat deze beter kunnen worden toegediend afhankelijk van het behaalde diploma. De commissie meent dat de vooropleidingen zo verschillend zijn waardoor deze beter geval per geval volgens het vierogenprincipe zouden worden onderzocht, inclusief de vrijstellingen gekoppeld aan de bachelorproef. Bij de starters zonder pedagogisch diploma komen de opleidingsonderdelen Ontwikkelingspsychologie, Pedagogie, Kleuterdidactiek, Taalvaardigheid en Project Expressie aan bod. Voor het opleidingsonderdeel Praktijk worden 2 weken observatie-en participatiestage voorzien. Vanaf het tweede semester sluiten de studenten met een pedagogisch-didactische vooropleiding aan. Als inhouden komen Beeld, Muziek, Taal, Wiskundige initiatie, Kleuterdidactiek Spel en Ervaringsgericht onderwijs aan bod. Voor de Praktijk komen 3 dagen participatiestage en 21 dagen doe-stage aan bod verdeeld over 2 periodes. In semester 3 wordt Beweging, Wereldoriëntatie, Diversiteit en Zorg, Peuters en oudste kleuters en Godsdienst voorzien. Voor Praktijk is er een 25 daagse doe-stage verdeeld over 2 periodes en waarvan 10 dagen zelfstandige stage. Het programma van het verkort traject voldoet aan de verwachtingen die door het werkveld worden gesteld. De commissie stelt vast dat de structuur van het verkort programma een vertaling biedt van de leerresultaten. Binnen het verkorte traject komen dezelfde inhouden aan bod als in het reguliere traject, maar de opleiding geeft aan dat de opleidingsonderdelen op een snellere en meer uitdagende manier worden aangeboden. Zoals eerder opgemerkt ontbreken er onderzoeksvaardigheden in het programma. Binnen het reguliere traject worden de verschillende inhouden geïntegreerd aangeboden binnen modules, waar deze binnen de verkorte opleiding worden ingericht als enkelvoudige opleidingsonderdelen. De commissie beschouwt deze opbouw eerder als klassiek.

Zowel de studenten uit het reguliere traject als de docenten geven aan tevreden te zijn met de indeling van het academiejaar in kwartalen en bijhorende modules. De lessen van het verkort traject worden wekelijks aangeboden in een tweedaags programma, telkens op donderdag en vrijdag. De stages lopen over volledige weken. Er zijn vaste lessenroosters die telkens voor minstens één semester worden bekend gemaakt. Contacturen worden in dit verkort traject sterk praktisch ingevuld, gericht op didactiek en vaardigheden. Meer theoretische onderdelen worden aangeboden via afstandsonderwijs. De opleiding overweegt op termijn avondonderwijs en spreiding van het studieprogramma aan te bieden om meer geïnteresseerden te bereiken.

De opleiding moet in een relatief klein gebouw ongeveer 1400 studenten huisvesten van de opleidingen kleuter- en lager onderwijs. De hogeschool start binnenkort met een nieuwbouw waarin ook de lerarenopleiding zal huizen. De huidige campus is gedateerd, maar de **materiële voorzieningen** voldoen. Er zijn ruime vaklokalen voor muzische vorming en expressie. Aula's op andere campussen worden ook gebruikt. De campus beschikt over een goed uitgebouwd leercentrum. De mediatheek heeft in eerste instantie een onderwijsondersteunende functie en speelt in op veranderde onderwijsprocessen waarbij studenten in begeleide zelfstudie inhouden zoeken en verwerken. Ze biedt houvast voor studenten in informatiebronnen zowel op eigen niveau als op kleuterniveau. De commissie heeft vastgesteld dat een goed uitgewerkt digitaal platform wordt gebruikt waar de studenten veel materiaal vinden, bijvoorbeeld bruikbare linken en digitale prentenboeken. De mediatheek biedt ook een zeer uitgebreide collectie aan prentenboeken aan. Daarnaast is er een ruim aanbod materiaal aanwezig in de vorm van spelen, handpoppen, onderzoeksmateriaal,... Het leercentrum biedt de studenten eveneens een ruimte om te werken.

De meeste lokalen zijn voorzien van de nodige **ICT en multimedia**. De meest recente uitbreiding op dit vlak is de installatie van een reeks smartboards. Overal op de campus is draadloos internet voorzien in functie van Technology Enhanced learning, "TE-learning". De opleiding probeert op deze manier het onderwijs af te stemmen op de digitale evolutie. De digitale leeromgeving, Blackboard, voldoet aan de verwachtingen. Lectoren kunnen op dit platform extra lesmateriaal en mededelingen posten. Via e-studentservice kunnen studenten hun persoonlijke studieloopbaangegevens raadplegen. In tegenstelling tot de digitale leeromgeving, geven de studenten aan dat de ICT-voorzieningen niet altijd optimaal functioneren. De studenten melden dat technische problemen soms voor een chaotische gang van zaken zorgen. De studenten vragen ook meer structuur in het mailverkeer. Ze hekelen bijvoorbeeld het feit dat boodschappen om 23u worden doorgestuurd die verwijzen naar een les de volgende morgen om 8u. Dergelijke informatie is natuurlijk fragmentair, maar vertolkt wel de frustratie die binnen de groep leeft. De commissie raadt daarom aan hier de nodige aandacht aan te besteden. Het cursusmateriaal is verzorgd en het sjabloon zorgt voor herkenbaarheid. Inhoudelijk zijn de cursussen toereikend en ook de studenten zijn tevreden met het materiaal.

Op 1 februari 2013 werden 37 lectoren ingeschakeld als onderwijzend **personeel** of 22,45 VTE, wat neerkomt op een omkadering van 21,6 studenten voor één VTE in een onderwijsfunctie. De commissie oordeelt dat dit vol-

doende is. Docenten zijn zowel betrokken bij de reguliere als in de verkorte opleiding. De opleiding stelt als minimale aanwervingsvoorwaarde een masterdiploma voorop. Sinds het academiejaar 2007-2008 zijn ook **4 praktijklectoren** in dienst omwille van hun vakspecifieke expertise of omwille van hun inzetbaarheid voor leertrajectbegeleiding.

Zowel op het vlak van leidinggevendend als bij de docenten vonden recent heel wat wijzigingen plaats. Deze wijzigingen hebben een impact op de werking van het **team**. De commissie mist daardoor wat samenhang tussen de docenten en beveelt aan hierin te investeren. De visie en missie worden redelijk breed gedragen: de ankerpunten zijn voldoende breed om inspirerend te werken en sluiten ook aan bij wat tijdens de gesprekken met de docenten werd vooropgesteld. De grote turnover van personeel maakt echter een nieuwe doorstart wenselijk. De opleiding heeft nood aan een structuur waar dynamiek zich kan ontplooiën. Momenteel kan deze dynamiek al bij individuen worden teruggevonden, maar er dient ruimte te worden gemaakt om dit voor het volledige team mogelijk te maken. Algemeen wordt de inhoud van het programma overgebracht door capabele docenten, maar de commissie heeft vastgesteld dat deskundigheid op vlak van onderzoek ontbreekt. Hier dient dringend op ingezet te worden.

Alle lectoren worden betrokken bij **functionerings- en evaluatiegesprekken**. Beginnende lectoren krijgen een planningsgesprek, lesbezoeken, een functionerings- en evaluatiegesprek in functie van het optimaliseren van hun werking of om de aanstelling stop te zetten. Sinds academiejaar 2013-2014 implementeert de opleiding een traject “Aanvangsbegeleiding voor beginnende lectoren” dat gericht is op de explicitering van de visie op opleiden, het ondersteunen van de praktijkcomponent en het toelichten van de organisatie en de regelgeving. Ervaren lectoren treden hierbij op als coach en voorzien een opleidingsspecifieke aanvangsbegeleiding, naast de aanvangsbegeleiding op hogeschoolbreed niveau. Voor de vastbenoemde lectoren ambiëren de functioneringsgesprekken een afstemming van de opdracht aan de specifieke noden en expertise van de lector.

De commissie beaamt het belang van dit **professionaliseringsbeleid** dat zeer recent is ingezet en dus grondige opvolging en evaluatie verdient. De personeelsleden volgen regelmatig bijscholingen en voelen zich daarin gestimuleerd. Elke lector heeft in zijn taakbelasting 5% ruimte voor professionalisering en internationalisering. Om het hele team te kunnen meemenen in de nieuwe opleidingsvisie en de consequenties ervan naar toetsen toe laat dit toe in te zetten op teamgerichte professionalisering in functie

van de nieuwe curriculumontwikkelingen naast de professionalisering van individuele docenten.

Vanuit een waarderende visie hebben de docenten oog voor een persoonlijke benadering van de studenten. De studenten roemen de **begeleiding** en verwijzen hierbij vaak naar de ondersteuning tijdens de didactische ateliers en de leertrajectbegeleiding waarover eerder werd geschreven. De commissie is tevreden dat de functies van studieloopbaanbegeleider en verantwoordelijke van de ombudsdienst werden gescheiden. Studenten uit de opleidingen kleuter- en lager onderwijs kunnen bij één ombudspersoon terecht. De studieloopbaancoördinator begeleidt studenten bij de vormgeving van hun traject en helpt hen uitzoeken hoe zij de opleiding succesvol kunnen afronden. Studenten met leerproblemen of persoonlijke moeilijkheden worden geholpen wanneer ze dit vragen. Binnen het keuzevak Tutor@college worden studenten uit het derde modeldeeltraject ingezet bij begeleiding van eerstejaarsstudenten op vlak van stage- en studievvaardigheden. De derdejaarsstudenten worden aangestuurd door de studieloopbaancoördinator. De commissie waardeert het dat studenten die zich hiervoor inschrijven een korte opleiding krijgen inzake coachingsvaardigheden. Tutor@college lijkt de commissie zinvol. De opleiding wil in de toekomst het Tutor@college uit het aanbod keuzetrajecten halen en steviger laten indalen in de basis van de opleiding om beter tegemoet te kunnen komen aan het aantal vragen van eerstejaarsstudenten. De commissie beoordeelt dit als een gunstige evolutie, in regel leren tutoren immers evenveel als tutees, maar de commissie geeft aan dat hiertoe super- en/of intervisie van de tutoren noodzakelijk is.

De opleiding is in 2007-2008 gestart met het project 'Onderwijs op maat' waardoor de opleiding tracht in te spelen op de diversiteit van de **instroom** en de studievoortgang probeert te stimuleren. Hoewel de commissie zich achter dit project schaaft, vindt ze dat het concept nog verder moet uitgewerkt worden om studenten echt op maat te kunnen bedienen. Concreet dient aangegeven te worden welke trajecten al dan niet begaanbaar zijn en wie daar voor in aanmerking komen. Naast het bedienen op maat van sterke studenten zal ook verder moeten worden gedacht aan studenten die meer begeleiding vergen. Dat de opleiding experimenteert met een uitdagende leerroute op maat van sterke studenten, vindt de commissie positief. Ze is van mening dat er nog meer mag worden ingezet op differentiatie en aanpak, wat bijvoorbeeld kan door verder in te zetten op formatieve evaluatie. De opleiding geeft aan dat hierop ook sterker zal ingezet worden in het nieuwe curriculum. Studenten leggen de Leerstijl- en

Motivatietest (LEMO) af die peilt naar de leer- en motivatiekenmerken van de studenten, waaruit een individueel feedbackrapport volgt. De opleiding voert ook beginassessments uit. Het beginassessment voor taalvaardigheid gericht op spelling is verplicht voor alle studenten. Afhankelijk van de feedback die de studenten ontvangen, worden zij geadviseerd een aanvullende leerroute te volgen, gaande van een zelfstudiepakket spelling tot een intensieve remediëring bij een centrum voor volwassenenonderwijs, CVO. Daarnaast worden ook facultatieve beginassessments aangeboden voor Ontwikkelingspsychologie en Muzische vaardigheden die kunnen leiden tot vrijstellingen voor (delen van) opleidingsonderdelen. De commissie raadt de opleiding aan te overwegen of de beginassessments niet meer betekenis zouden krijgen indien het advies bindend zou zijn.

Hoewel het **doorstroomrendement** van de reguliere opleiding voldoet, raadt de commissie aan hier blijvende aandacht aan te besteden. Anderzijds ligt het doorstroomrendement voor de verkorte opleiding met een uitval van 50% laag vooral gezien de korte duur van de opleiding. De commissie beseft dat het verkort traject nog maar aan zijn tweede generatie toe is, waardoor gegevens omzichtig moeten behandeld worden. Er is meer tijd en vooral een grondigere analyse nodig van de uitval en tegelijk van het doorstroomrendement. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten die de opleiding verlaten dit vaak doen omdat de combinatie met een gezin te zwaar is, of omdat ze een ander beeld hadden over de opleiding. De opleiding zegt zich in zetten tegen uitval door heel duidelijk te communiceren naar studenten die zich hiervoor aanmelden. De kracht van het verkorte traject zit in de motivatie van de binnenkomende groep studenten. Dit maakt het meteen ook heel kwetsbaar omdat het vooral afhankelijk is van wie zich aandient.

De opleiding geeft aan geen kwaliteitsvol systeem te vinden om **studietijdmetingen** uit te voeren. Volgens de studenten levert de inhoud van het reguliere traject een studeerbaar traject op. De studenten vinden het positief dat de meeste opleidingsonderdelen worden aangeboden, afgewerkt en geëvalueerd binnen één kwartaal. De indeling in kwartalen vermindert volgens hen de werkdruk. Het studieprogramma van het verkorte programma ervaren de betrokken studenten als zwaar maar enthousiasmerend.

De opleiding organiseert na elke module een studentenparlement om de vakken te beoordelen. De hele klas heeft **inspraak** bij de voorbereiding van het parlement. Twee studenten worden per klas afgevaardigd. De studenten geven aan dat hun inbreng au sérieux wordt genomen en ze hebben het

gevoel dat de opleiding hier rekening mee houdt. Bij het verkorte traject zorgt de relatieve kleinschaligheid, maturiteit en de motivatie van de studenten ervoor dat eventuele tekorten meteen door de studenten kunnen worden besproken. Ook het werkveld waardeert dat gesignaleerde werkpunten snel geredieerd worden. De commissie vindt het hierbij van belang dat verbeter-suggesties steeds getoetst worden aan de eigen opleidingsvisie. Dit gebeurt nog niet altijd. Opvallend in dit vernieuwingsdenken in verband met de verkorte opleiding is dat dit vooral vertrekt vanuit opportuniteiten, met name het nijpend tekort aan kleuterleidsters, eerder dan vanuit een overkoepelende en doordachte visie. Dit is onder meer het geval bij werkplekleren en de vrijstelling van de bachelorproef. Hierbij rijst het gevaar dat vrij snel nieuwe problemen of hiaten in het systeem opduiken, vooral als de nieuwe populatie studenten sterk verschillend is van de eerste generatie, waar de motivatie van degenen die het traject uitdeden zeer hoog was.

Bij de reguliere opleiding stelt de commissie vast dat de meeste **verbeter-acties** naar aanleiding van het vorig visitatiebezoek zijn opgevolgd. Er zijn tevens tal van nieuwe initiatieven gestart inzake curriculumvernieuwing, toetsbeleid en het stageconcept. De personeelwissel van de laatste jaren en de talrijke nieuwe initiatieven geven het beeld van een opleiding die in volle transitie is. Uit de gesprekken blijkt een bewustzijn ten aanzien van een aantal tekorten waar volop aan gewerkt wordt.

Zowel voor het reguliere traject als het verkorte traject, stellen de inhoud en de vormgeving van het programma met inbegrip van de opleidings-specifieke onderwijs- en leervormen, de studenten in staat om de beoogde leerresultaten te bereiken. De commissie vindt dat het programma van het reguliere programma goed in elkaar zit en studenten praktisch en doelmatig worden opgeleid. Gezien de korte duur dat de verkorte opleiding wordt uitgevoerd, heeft de commissie zich geen gefundeerde mening kunnen vormen over het programma van het verkorte traject. Zowel de reguliere als de verkorte opleiding zijn volop in beweging. Vernieuwingen rond internationalisering, het stageconcept en de bijhorende samenwerking met de stagescholen vormen voor de commissie good practices hoe veranderingen aangepakt moeten worden. Deze domeinen zijn sterk uitgewerkt en worden door alle betrokkenen als positief ervaren. Het werkveld staat positief ten aanzien van de opleiding en geeft aan ook van de studenten te leren. Heel wat actiepunten, zoals het vernieuwde curriculum moeten nog worden geïmplementeerd. De resonansgroep van het werkveld betrokken bij de ontwikkeling van het nieuwe programma dat volgend academiejaar start, evalueerde het als een duidelijke verbetering. Vooral in het verkorte

programma dient evenwel bewaakt te worden dat vernieuwingen ook passen binnen de opleidingsvisie, eerder dan dat er via ad hoc correcties punctueel bijgestuurd wordt.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als voldoende voor het reguliere traject en als onvoldoende voor het verkorte traject.

Inzake toetsing en evaluatie meent de commissie dat de opleiding haar doelstellingen in voldoende mate realiseert voor het **reguliere traject**. De opleiding heeft voldoende elementen ingebouwd om niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur te garanderen.

Voor het verkorte traject biedt het programma ten tijde van de visitatie evenwel onvoldoende garanties dat de domeinspecifieke leerresultaten worden bereikt. Op basis van de gesprekken met alle betrokkenen en na het inkijken van de toets- en evaluatieopgaven oordeelt de commissie dat de **verkorte opleiding** er niet in slaagt aan te tonen dat niveau 6 in de volle breedte wordt getoetst. De commissie constateert dat borging en objectieve vaststelling van de beoogde leerresultaten niet altijd aanwezig zijn. Dit geldt ook voor transparantie, betrouwbaarheid en validiteit. De aangeboden assessments zijn van een te laag niveau, met uitzondering voor godsdienst. Eerder technische competenties voldoen, maar het kritisch evalueren en combineren van kennis binnen onverwachte contexten met verwijzing naar onderzoeksgegevens is niet aantoonbaar. De verkorte opleiding biedt ook geen bachelorproef of verwante opdrachten aan waardoor een aantal elementen van niveau 6 niet zichtbaar gemaakt worden. Door het ontbreken van deze toetsing blijft enkel de stage over om te toetsen of de competenties op niveau 6 zijn gehaald. De commissie is op basis van de toetsing van de stage en de bevraging van het werkveld en de alumni ervan overtuigd dat de opleiding kleuteronderwijzers aflevert die goed voorbereid zijn op de praktijk van vandaag. De commissie mist evenwel de nodige waarborgen dat alle nagestreefde competenties verworven worden op niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur, en dan vooral wat betreft de toetsing van competenties die noodzakelijk zijn om in te kunnen spelen op wijzigende omstandigheden.

In het **huidige reguliere programma** is de toetsing niet voor alle leerresultaten even gemakkelijk aan te wijzen, maar zijn er volgens de commissie

voldoende indicaties dat de kwaliteit in zijn geheel wordt geborgd. Momenteel biedt de bachelorproef niet altijd de nodige houvast om te kunnen aantonen dat niveau 6 is bereikt. De stage brengt hier meer duidelijkheid en ook sommige opdrachten binnen de modules van het derde modeldeeltraject zijn op niveau 6. Hierdoor zijn er voldoende garanties dat het juiste niveau wordt gehaald. De validiteit van het reguliere programma moet blijken uit de competentiematrix. Toch merkt de commissie dat niet voor alle basiscompetenties afdoende getoetst wordt. Basiscompetentie 10, de leerkracht als cultuurparticipant blijkt na enig opzoekingswerk redelijk aan bod te komen. Basiscompetentie 8, de leerkracht als partner van externen, blijft moeilijk aantoonbaar. Ook de gesproken alumni hebben aangegeven dat leerresultaat 8 niet sterk aanwezig was binnen de opleiding en bijgevolg ook niet echt werd verworven. De commissie is tevreden dat de opleiding plannen en acties onderneemt om dit in het nieuwe programma aan te pakken.

De commissie betreurt dat het **toetsbeleid** laat werd opgestart, hoewel dit al tijdens de vorige visitatie werd aangehaald als een aandachtspunt. Ze stelt vast dat er voldoende plannen zijn, maar dat de uitvoering te lang op zich laat wachten. Pas onlangs is de opleiding gestart met de eerste fase, namelijk de inventarisering door een werkgroep toetsbeleid. Uit de gesprekken bleek dat er tot voor kort geen cultuur was waarbij lectoren elkaars toetsen bespraken en beoordeelden. De opleiding is ondertussen gestart met kwaliteitsbewaking op vlak van toetsing, maar dit gebeurt nog niet altijd even adequaat. De opleiding is zich hiervan bewust en werkt er aan om de toetsen verder voldoende competentiegericht te maken en om de vooropgestelde competenties goed te toetsen.

Globaal genomen wordt er in het reguliere traject voldoende breed geëvalueerd met voldoende evaluatiekansen om de competenties te kunnen aantonen. De toetsing gebeurt op het eind van elke kwartaal wat zowel door de studenten als door de docenten als positief wordt ervaren. De verschillende toetsmomenten worden door de opleiding voorzien om de doorstroom te stimuleren. Vooral studenten met een BSO-opleiding hebben baat bij een gefaseerde toetsing en de bijhorende feedback. De studenten geven aan dat ze naast de behaalde score ook graag meer feedback wensen op aangeleverde werkstukken. In functie van de **betrouwbaarheid** zijn voor de verschillende schriftelijke en mondelinge examens verbeterleutels aanwezig. De verantwoordelijkheid voor de **validiteit** van de toetsing ligt per module bij de lector of het lectorenteam dat voor de module verantwoordelijk is. De opleiding hanteert criterialijsten voor de beoordeling,

maar deze zijn niet allemaal voldoende gelinkt aan de te behalen competenties. De criterialijsten voor stage voldoen hier wel aan. De aandacht die in het nieuwe toetsbeleidsplan gaat naar samenwerking tussen lectoren, geïntegreerde toetsing, formatieve en procesevaluatie is veelbelovend, maar is nog niet rond. De commissie beveelt de opleiding aan dit verder uit te werken en op te volgen.

De opleiding heeft een kijkwijzer opgesteld die vanaf 2013-2014 wordt gebruikt door studenten, mentoren en lectoren in functie van stage. De kijkwijzer geeft aan welke evolutie per competentie in een traject kan worden verwacht. De **beoordeling van de stage** gebeurt aan de hand van een synthesesedocument dat door de leertrajectbegeleider wordt ingevuld. De leertrajectbegeleider baseert zich hiervoor op de globale reflectieverslagen van de studenten, de verslagen van stagebezoeken vanuit de opleiding en de evaluatieformulieren van de mentor en van de leerkracht beweging. De studenten kunnen rekenen op een kwaliteitsvolle stagebeoordeling door de mentorenopleiding die de hogeschool inricht. De commissie vindt het dan ook positief dat de beoordeling van de mentor wordt meegenomen in het eindoordeel voor stage. Tijdens de zelfstandige stage worden de studenten gevraagd zichzelf te evalueren, wat door de commissie positief wordt ontvaard. De opleiding voorziet geen portfolio-opdracht waarbij de studenten leren hun eigen ontwikkeling te documenteren. Een portfolio zou kunnen bijdragen tot meer systematische reflectie over het eigen functioneren, idealiter op basis van de tijdens de opleiding aangeleerde theoretische kaders.

De commissie stelt vast dat de stagedocumenten en het synthesesedocument in het bijzonder, nog een vrij grote interpretatieruimte toelaten die ruis kan veroorzaken op de stagebeoordeling. Competenties worden soms aangekruist als goed terwijl daar geen aantoonbaar bewijs voor aanwezig lijkt. Het meegeven van briefjes aan ouders is bijvoorbeeld geen aanwijzing dat de student voldoet voor basiscompetentie 8, leerkracht als partner van externen. De commissie beveelt aan om de transparantie van de beoordeling nog verder te onderzoeken. Uit de bevraging van docenten blijkt dat men zich bewust is van dit probleem. Door de syntheseverslagen van de verschillende leertrajectbegeleiders gezamenlijk te bekijken en te bespreken, probeert men dit op te vangen. Overleg en bespreking vanuit alle verslagen, zelfbeoordeling inbegrepen, bieden volgens de commissie reeds een basis voor de verhoging van de intersubjectiviteit.

Na het doornemen van de voorgelegde **bachelorproeven** uit het reguliere traject, constateert de commissie dat deze vaak onbevredigend blijven

vanuit een onderzoeksoogpunt. Om uiteindelijk tot een verhoogde kwaliteit van de bachelorproef te komen, zet de opleiding vanaf volgend jaar in op onderzoeklijnen vanaf het eerste modeldeeltraject. In het huidige reguliere traject biedt de bachelorproefgids informatie over de beoordeling. Een cijfer wordt toegekend door de bachelorproefbegeleider en een tweede beoordelaar die op het einde van het academiejaar de presentatie van de **bachelorproef** bijwoont. Zowel het product, het proces als de presentatie worden in rekening gebracht. Bij het product worden inhoud, taal, schrijfstijl en bronnengebruik beoordeeld. De opleiding heeft plannen om in de toekomst een tweede beoordelaar uit het werkveld in te schakelen bij de beoordeling.

Alumni en werkveld zijn duidelijk tevreden over de kwaliteit van de reguliere opleiding. De afgestudeerden voelen zich klaar om in de **arbeidsmarkt** te stappen. De stagescholen zijn erg tevreden over de studenten en beschouwen de afgestudeerden als welkome personeelsleden. De commissie is van mening dat de opleiding goede en sterke kleuteronderwijzers aflevert. Uit het gesprek met de studenten van het verkorte traject constateerde de commissie dat ook deze studenten zich startbekwaam voelen. Ook het werkveld is tevreden met de studenten.

De commissie vindt de **rendementscijfers** van de reguliere opleiding aanvaardbaar en apprecieert dat de opleiding verder wil inzetten op “Onderwijs op Maat”. Redelijk veel studenten stromen immers nog uit in de loop van het eerste opleidingsjaar. Ook in het derde jaar slagen niet alle studenten. De opleiding stelt vast dat meer en meer studenten ervoor kiezen om hun stage en/of bachelorproef samen met enkele keuzeopleidingsonderdelen op te nemen in een bijkomend jaar. De commissie beschouwt dit als een indicatie dat de opleiding de nodige inspanning vergt van de studenten en ziet in het bijkomend jaar geen negatieve invloed op de inzetbaarheid van deze studenten. De commissie heeft ook het diplomarendement van de verkorte opleiding bestudeerd. Eerder werd al verwezen naar de hoge drop-out binnen dit traject.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V (regulier) O (verkort)

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Kleuteronderwijs aan de Karel de Grote-Hogeschool voor wat betreft het reguliere traject, conform de beslisregels, voldoende.

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als onvoldoende, is het eindoordeel van de opleiding Kleuteronderwijs aan de Karel de Grote-Hogeschool voor wat betreft het verkort traject, conform de beslisregels, voldoende met beperkte geldigheidsduur.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Vertaal de internationale competenties nog meer naar kleuteronderwijs en verwijst uitdrukkelijker naar de internationale dimensie van de uitgangspunten.
- Zet specifieke accenten binnen de verkorte opleiding explicieter in de verf.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Zorg ervoor dat de competenties rond ouderparticipatie en partner van externen voldoende aan bod komen in het curriculum.
- Besteed aandacht aan de begeleiding bij het selecteren van keuzeopleidingsonderdelen door studenten in het derde opleidingsjaar. Overweeg eventueel een vorm van functioneringsgesprek om studenten hier optimaal in te begeleiden.
- Neem de inhoud van de keuzeopleidingsonderdelen onder de loep en onderzoek of bepaalde inhoud niet in het basispakket horen.
- Herbekijk de wijze waarop keuzeopleidingsonderdelen worden toegevoegd zodat het aanbod een echt keuzeaanbod wordt en zoveel mogelijk aansluit bij de eerste keuze van studenten.
- Voorzie differentiatie in de vaardigheidsroute om zowel tegemoet te komen aan studenten die meer begeleiding nodig hebben als aan studenten die dienen uitgedaagd te worden.
- Werk het concept werkplekleren verder uit vooraleer dit te implementeren in het curriculum.
- Evalueer de werking van de leertrajectbegeleiders en bepaal voorwaarden waaraan leertrajectbegeleiders moeten voldoen.
- Zet sterker in op de afstemming tussen leertrajectbegeleiders en voorzie structureel overleg om dit te optimaliseren.
- Werk de plannen rond evidence based onderzoek verder uit en integreer de onderzoekscompetenties duidelijk in de opleiding.
- Analyseer de wijze waarop onderzoekscompetenties ook in het verkorte traject een plaats kunnen krijgen binnen het curriculum.
- Herbekijk het systeem van vrijstellingen verlenen voor het verkorte programma. Overweeg om deze vrijstellingen geval per geval te verlenen, gezien de uiteenlopende vooropleidingen van de studenten die zich hiervoor aandienen.
- Blijf aandacht besteden aan de organisatorische aspecten zoals digitale berichtgeving.

- Bevorder de samenhang tussen de docenten en creëer een structuur waar dynamiek zich kan ontplooiën.
- Analyseer en evalueer het recent opgestarte professionaliseringbeleid met aandacht voor de gedragenheid van de opleidingsvisie binnen het team en de consequenties naar toetsen toe. Voorzie ook professionaliseringsmogelijkheden op vlak van onderzoek ter ondersteuning van de lectoren.
- Werk het concept “Onderwijs op maat” en de bijhorende leerroutes verder uit in functie van de verschillende doelgroepen.
- Overweeg een bindend advies te koppelen aan de beginassessments om deze betekenisvoller te maken.
- Blijf voldoende aandacht besteden aan het doorstroomrendement en analyseer in functie hiervan systematisch de uitval.
- Breid het aantal samenkomsten en de inhoudelijke thema’s waarover de studentenraad debatteert uit.
- Bewaak dat de implementatie van suggesties vanuit het werkveld in lijn liggen met de missie en visie van de opleiding.
- Vertrek vanuit een doordachte visie om vernieuwingen door te voeren binnen de opleiding. Meer geleidelijkheid hieromtrent is wenselijk.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerd eindniveau

- Tracht meer snelheid te krijgen in de uitvoering van het toetsbeleidplan.
- Leg de examens van het verkort traject samen en laat deze door elkaar lezen en verbeteren.
- Creëer duidelijkheid voor studenten omtrent de evaluatie, specifiek wat betreft de stagebeoordeling.
- Overweeg een portfolio-opdracht waarbij studenten leren nadenken over hun eigen ontwikkeling.
- Blijf aandacht besteden aan de interpretatieruimte die ruimte laat voor ruis binnen de stagebeoordeling.

HOGESCHOOL WEST-VLAANDEREN

Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs

SAMENVATTING bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Hogeschool West-Vlaanderen

Op 14 en 15 november 2013 werd de Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs van de Hogeschool West-Vlaanderen, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De gevisiteerde opleiding behoort tot het departement Professionele Bachelors Brugge en wordt ingericht op campus Sint-Jorisstraat, waar ook de opleidingen lager onderwijs, secundair onderwijs, sociaal werk, toepaste psychologie en sport en bewegen worden aangeboden. De opleiding kleuteronderwijs telt in 2012-2013 86 studenten.

De opleiding stelt zich tot doel kritische en passionele levenslang-leerders op te leiden met een open en internationale oriëntatie. De opleiding focust op creativiteit, vakkennis, didactische expertise en pedagogische bekwaamheid.

Programma

Het modeltraject bestaat uit drie trajectschrijven van elk 60 studiepunten. Studenten geven aan dat de opleiding, los van hun vooropleiding, niet ge-

makkelijk is, maar ze ervaren de studieduur en de studeerbaarheid niet als te belastend.

De opleiding heeft een nieuw programma ontwikkeld in 2011, waarvan de eerste trajectschijf in 2012-2013 werd geïmplementeerd. De aanpassingen van het vorige programma hebben onder andere te maken met een grotere integratie tussen de kennismodules met oefentaken en de onderwijspraktijk met werkveldtaken. De commissie meent dat het nieuwe curriculum globaal goed in elkaar zit maar de samenhang blijft ook in het nieuwe curriculum een probleem. De onderdelen van de opleiding zijn losstaand van elkaar. Er is wel samenhang in de hoofden van de leden van de moduleteams, maar de studenten kunnen er niet de vinger op leggen.

De dienstverlening waar de opleiding mee uitpakt is duidelijk aanwezig en wordt sterk geapprecieerd door het werkveld en de studenten. De keuzevakken in semester 5 bieden de studenten mogelijkheden tot verdieping, maar de commissie vindt het aanbod onvoldoende verdiepend en dus geen meerwaarde. Het aanbod is te beperkt, te weinig uitdagend en te weinig gericht op kleuteronderwijs.

Het nieuwe programma zet sterker in op onderzoek, met de start van de leerlijn bachelorproef vanaf het eerste traject. De bedoeling is expliciet om het praktijkgericht onderzoek in het kader van de bachelorproef kwalitatief beter te maken. De commissie vindt de nieuwe bachelorproef goed onderbouwd en is tevreden over de uitwerking. Bij de bachelorproef krijgt de student begeleiding door een teamlid, eventueel op vraag van de student aangevuld door een “critical friend” uit het werkveld. De studenten geven aan dat de opvolgingsondersteuning bij de bachelorproef afhankelijk is van wie de begeleidende promotor is. De commissie raadt aan meer duidelijk te verschaffen in de afspraken hieromtrent.

De stageactiviteiten worden ingericht als blokstages vanaf het eerste semester. Het aandeel van de stageactiviteiten neemt toe naarmate de opleiding vordert. De commissie beschouwt de uitwerking en de opvolging van de stage als een sterkte van de opleiding. De opleiding werkte een concept uit omtrent de voorbereiding op stage (de VOS-procedure), waarbij de studenten tijdens de voorbereidingsdagen uitsluitend aan hun stagevoorbereidingen werken. Hoewel de commissie apprecieert dat de opleiding tijd vrij maakt voor voorbereiding op stage, meent ze dat de uitwerking dient te worden herzien. De commissie vindt het belangrijk dat de interesse van de kleuters worden meegenomen tijdens de voorbereiding. Door de ruime

tijdsperiode tussen de voorbereiding en de eigenlijke stage bestaat volgens de commissie het risico dat hier niet aan wordt voldaan.

De commissie vindt het jammer dat de opleiding op vlak van internationalisering niet verder staat en betreurt het dat weinig studenten de stap naar het buitenland zetten. De internationalisering vormt met onder meer een “international day” en een dubbele studentenuitwisseling met de hogeschool Utrecht een apart segment in het opleidingsaanbod zonder duidelijke samenhang met de rest van het opleidingsprogramma.

De leeromgeving lijkt niet altijd even goed samen te hangen, maar maakt ruimte voor coöperatief en reflecterend leren. De vormgeving van de inhoud is per lector nogal verschillend. Uit gesprek met de studenten blijkt dat het aangeboden cursusmateriaal en de ECTS- en opdrachtfiles voldoen aan hun verwachtingen. Ze beschrijven de cursussen als op maat van de studenten. Het cursusmateriaal wordt geschreven en samengesteld door de lectoren en wordt geregeld aangepast, bijvoorbeeld naar aanleiding van een gevolgde nascholing.

Beoordeling en toetsing

De opleiding stelt competentiegericht evalueren voorop en heeft daarvoor een Competentie Assessment Programma (CAP) opgesteld. Het CAP schetst per leerresultaat de gehanteerde toetsvormen binnen de specifieke opleidingsonderdelen. Hierbij wordt telkens het leerdoel, de evaluatievorm, de beschikbare verbeterleutel, de beoordelaar, het tijdstip, het medium en de aard van de evaluatie (formatief of summatief) geëxpliciteerd. Hoewel de commissie van mening is dat het CAP potentieel biedt, kan ze hierover nog geen definitieve uitspraak doen daar het toetsbeleid enkel van toepassing is voor het nieuwe programma dat nog niet volledig is geïmplementeerd.

Het CAP is opgesteld door het hele team waardoor afstemming en transparantie van de evaluaties mogelijk wordt. De ECTS-fiches bieden voldoende informatie over de evaluatievormen en worden toegelicht door de lectoren bij het begin van de opleidingsonderdelen. Via het onderwijs- en examenreglement kennen de studenten de gehanteerde beheersingsgraden en op Leho zijn voorbeeldexamens beschikbaar. Studenten krijgen na elke examenperiode feedback op behaalde toetsresultaten.

Begeleiding en ondersteuning

De materiële voorzieningen voldoen. De expressie- en beeldlokalen zijn ruim en aantrekkelijk ingekleed. Voor bewegingsopvoeding wordt de turnzaal gedeeld met andere opleidingen. De verzorgde bibliotheek is een geschikte ruimte om inspiratie op te doen en materialen uit te lenen om te testen in de kleuterklas. De commissie is van mening dat de collectie prentenboeken nog kan worden uitgebreid. Het gebouw is minder toegankelijk voor rolstoelgebruikers, maar de opleiding onderneemt initiatieven om hieraan tegemoet te komen.

De kwaliteit van de studie- en studentenbegeleiding is in orde. Ook taalbeleid neemt daarbinnen een steeds belangrijkere plaats in. De lerarenopleiding geeft invulling aan de kernwaarden van de hogeschool 'serve-empower-care' door aan te sluiten bij het persoonlijk interpretatiekader van de student en stapsgewijze begeleiding op maat te bieden. De begeleiding van de studenten is wat versnipperd, maar de studenten vinden hun weg in het aanbod wanneer zij hier nood aan hebben. De studenten zijn zeer te spreken over de lage drempel met betrekking tot de contacten met lectoren.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De inhoud van de opleiding bereidt de studenten volgens de commissie voor om te functioneren in een kleuterklas. Hoewel het werkveld tevreden is en de studenten direct inzetbaar zijn, beveelt de commissie aan nog meer aandacht te besteden aan de taken van innovator en inspirator.

Het diplomarendement per instromende cohorte en het daarmee gepaard gaande gerealiseerd eindniveau is voldoende en vergelijkbaar met andere Vlaamse opleidingen. De lagere slaagkansen voor studenten uit het BSO in het eerste jaar (31% tegenover 71% voor studenten uit het ASO) geven aan dat er grote nood blijft aan een adequate begeleiding. Enquêtes geven aan dat ongeveer 65% van de afgestudeerden na één semester actief is, zij het vooral in kortdurende beroepscontracten, invalwerk of deeltijds werk.

Het volledige rapport van de opleiding Bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs van Hogeschool West-Vlaanderen staat op de website van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad. www.vluhr.be/kwaliteitszorg

OPLEIDINGSRAPPORT bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs Hogeschool West-Vlaanderen

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de bacheloropleiding Kleuteronderwijs aan de Hogeschool West-Vlaanderen. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 14 en 15 november 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook

het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteruggesties.

Situering van de opleiding

De gevisiteerde opleiding behoort tot het departement Professionele Bachelors Brugge en wordt ingericht op campus Sint-Jorisstraat. Ook de opleidingen lager onderwijs, secundair onderwijs, sociaal werk, toegepaste psychologie en sport en bewegen worden op deze campus aangeboden. De opleiding kleuteronderwijs telt in 2012-2013 86 studenten.

Het departementshoofd fungeert als dagelijks bestuur van de Departementsraad. Het departementshoofd stuurt de opleidingscoördinator aan, die op zijn beurt het opleidingsteam coördineert en de eindverantwoordelijkheid voor de opleiding draagt.

Het zelfevaluatierapport was volgens de commissie vrij goed leesbaar. Een inhoudstabel voor de bijlagen en een afkortingenlijst ontbraken wat de leesbaarheid bemoeilijkte. Ook de uitklapbare bladen maakten de bijlagen eerder onhandig om te hanteren.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als voldoende.

De opleiding kleuteronderwijs heeft als decretale opdracht te streven naar de basiscompetenties zoals beschreven in het beroepsprofiel. Op Vlaams niveau werden deze vertaald naar het domeinspecifieke leerresultatenkader. De opleiding heeft het domeinspecifieke leerresultatenkader licht aangepast tot **opleidingsspecifieke howest leerresultaten**, vormgegeven in een competentieprofiel dat het beoogde eindniveau beschrijft. Begin 2013-14 werd het competentieprofiel voorgesteld aan de studenten in het kader van de module Didactisch atelier. De opleiding geeft als aanvulling

aan dit bij het begin van elk academiejaar te zullen doen. Voordien werkte de opleiding met de tien functionele gehelen. Voor stage zijn deze decretale basiscompetenties en deelcompetenties nog steeds richtinggevend. De deelcompetenties beschrijven concreet welk gedrag wordt verwacht en worden door de opleiding gebruikt als gedragsindicatoren voor de opleidingsspecifieke howest leerresultaten. Het competentieprofiel legt ook het verband tussen deze decretale deelcompetenties en de opleidingsspecifieke leerresultaten.

Het **competentieprofiel** concretiseert de visie op onderwijs en bevat de opleidingsspecifieke howest leerresultaten onderverdeeld in howest deelcompetenties (HDC). Met de eigen leerresultaten biedt de opleiding een vertaling van het domeinspecifieke leerresultatenkader. De commissie stelt vast dat de vertaalde leerresultaten functioneel en van bachelorniveau zijn. Het domeinspecifieke leerresultatenkader en de opleidingsspecifieke howest leerresultaten zijn sterk gelijklopend, maar niet identiek. Ten eerste beschikken de opleidingsspecifieke leerresultaten over een aanvullend elfde leerresultaat, namelijk zich uitdrukken in een passend register en in het Standaardnederlands. Deze toevoeging moet worden beschouwd als een accent naar taal waarvoor vraag was vanuit het werkveld. De commissie staat positief ten aanzien van het extra leerresultaat, al is ze van mening dat het vanzelfsprekend is dat er aandacht wordt besteed aan het gebruik van verzorgd en correct Standaardnederlands. Ten tweede wordt in het domeinspecifieke leerresultaat 4 een verwijzing naar administratieve taken gemaakt, die niet werd overgenomen in de opleidingsspecifieke leerresultaten, maar die wel expliciet vermeld worden op het niveau van deelcompetenties. Toch is dit één van de noden die door de studenten gesignaleerd worden. Hieraan zal door de opleiding meer aandacht worden besteed in het nieuwe curriculum in semester 6 in de module Venster op het beroep. Tot slot wordt in de opleidingsspecifieke howest leerresultaten meer de nadruk gelegd op het autonoom functioneren van de kandidaat-leerkracht.

De opleidingen kleuteronderwijs, lager onderwijs en secundair onderwijs formuleerden een gezamenlijke **visie op onderwijs** en benadrukken daarbij verandering als de constante in het lerarenberoep. De opleiding stelt zich tot doel kritische en passionele levenslang-leerders op te leiden met een open en internationale oriëntatie. De opleiding focust op creativiteit, vakkennis, didactische expertise en pedagogische bekwaamheid. Een goede leerkracht dient in staat te zijn een krachtige leeromgeving te ontwerpen en het “het handboek voorbij” te onderwijzen. De commissie meent dat “de methodiek voorbij” een meer adequate benaming is voor

de opleiding kleuteronderwijs. Verder is een leerkracht volgens de visie lid van een team en treedt hij op als ambassadeur van een onderwijscultuur waarin ondernemingszin, gelijke onderwijskansen, diversiteit, zorgbreedte en pluralisme een belangrijke plaats innemen. Tot slot streeft de opleiding de hogeschoolbrede kernwaarden 'serve-empower-care' na. De verschillende elementen van de visie werden tijdens de gesprekken niet coherent benoemd door de opleidingsverantwoordelijken en de docenten. Dat de visie nog niet zeer expliciet is blijkt ook uit de bevraging van de studenten en het werkveld, die wel verwijzen naar de howest opleidings specifieke leerresultaten en deze kunnen plaatsen binnen het opleidingsprogramma, maar de link naar de visie nooit hebben gelegd. De commissie is van mening dat de visie niet doorleefd is door de docenten, waardoor deze ook niet leeft bij de studenten. Het kernbegrip 'verandering' dat de opleiding voorop stelt komt slechts ten dele tot uiting. Het werkveld opperde dat de opleiding omschreven kan worden als "traditioneel in didactische aanpak". De commissie deelt deze mening in de positieve betekenis van het woord: dat wil zeggen dat innovatieve ideeën pas worden ingevoerd nadat ze hun nut hebben bewezen in de praktijk.

De visie op onderwijs dient nog verder geconcretiseerd te worden naar kleuteronderwijs. De opleiding kiest niet voor één **visie op goed kleuteronderwijs**, maar kiest er bewust voor om een brede waaier van ideeën, bijvoorbeeld uit het ervaringsgericht onderwijs en het ontwikkelingsgericht onderwijs aan te bieden aan de studenten. De opleiding wenst de studenten een ruim aanbod aan te bieden met als doel dat zij in het derde opleidingsjaar zelf expliciteren wat hun visie op goed kleuteronderwijs is. De docenten en studenten noemen geen grote namen als inspiratiebronnen voor de opleiding. Ze verwijzen naar ontwikkelingsgericht onderwijs, het welbevinden van de kleuters werd door een personeelslid genoemd als belangrijke taak van de opleiding. Door dit ruime aanbod zijn er niet echt duidelijke lijnen voor studenten, maar evenmin voor het werkveld, de alumni en soms voor de docenten. De vraag waar de opleiding voor staat werd doorheen de verschillende gesprekken slechts ten dele beantwoord. De commissie raadt aan om verder te expliciteren wat volgens de opleiding typisch is voor een goede kleuterleider en wat goed kleuteronderwijs is.

De commissie waardeert dat opleidingen **kleuter- en lager onderwijs** streven naar meer samenwerking, maar vindt dat de banden tussen de opleidingen nog verder mogen worden uitgewerkt tot echte versterkingsmomenten voor beide opleidingen. Momenteel blijkt de samenwerking veeleer uit pragmatische overweging vorm wordt gegeven dan uit een visie

op basisonderwijs. De commissie raadt de opleiding aan een (expliciete) visie op basisonderwijs te ontwikkelen die de samenwerking ook conceptueel kan onderbouwen.

Het **werkveld** geeft aan dat de opleiding steeds meer houvast biedt en nascholingen inricht die innovatief zijn. De opleiding gaf bijvoorbeeld een workshop rond expressieve vaardigheden voor mentoren en andere leerkrachten, die binnen het werkveld duidelijk als vernieuwend werd ervaren. De opleiding is volgens het werkveld sterk bezig zich te profileren van 'het werkveld volgend' naar 'het werkveld leidend'.

De opleiding doet niet systematisch aan internationale **benchmarking**. De commissie meent dat de opleiding nog teveel naar binnen is gericht. Wel wordt door de samenwerking met de hogeschool Utrecht de eigen opleiding ter discussie gesteld en vergeleken met de academische lerarenopleiding primair onderwijs ingericht door Hogeschool Utrecht en Universiteit Utrecht.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de opleiding Kleuteronderwijs als voldoende.

De opleiding heeft veel werk gespendeerd aan de redactie van een nieuw curriculum dat aansluit bij de opleidingsspecifieke howest leerresultaten. In een **competentiematrix** toont de opleiding het verband tussen het programma en het competentieprofiel aan. Deze matrix geeft een overzicht van alle opleidingsonderdelen en toont aan welke leerresultaten en bijhorende howest deelcompetenties binnen de verschillende opleidingsonderdelen aan bod komen. Daarnaast heeft de opleiding ook **competentietrajecten** uitgezet voor de verschillende leerresultaten. Het competentietraject biedt een overzicht ingedeeld per leerresultaat hoe de opleiding deze nastreeft over de verschillende opleidingsonderdelen heen. Beide bieden een inzicht op wat de opleiding in haar verschillende modules beoogt en hoe ze de evoluties van de competenties in de loop van de opleiding inschat. Cognitieve leerdoelen worden bereikt door het aanreiken van kennis- en oefentaken, gedragsleerdoelen door middel van praktijk- en werkveldtaken. De commissie vindt het eigenaardig dat de competentiegerichte aanpak zich uit in een vertaling van het uiteen trekken van kennistaken en gedragsdoelen. Een belangrijk aspect van het competentieleren, met name de integratie van beide leerdoelen, komt hierdoor mogelijk minder tot uiting.

De commissie realiseert zich dat de afgelopen jaren steeds is gestreefd naar verbeteringen door een voortgaand proces van (her)accreditatie. Het wenselijke tempo om doordachte veranderingen door te voeren kon daarbij niet steeds worden gehanteerd. Alle competenties komen in de opleiding weliswaar voldoende aan bod maar kunnen concreter uitgewerkt worden in eindkwalificaties. De opleiding werkt daar op een juiste wijze aan in een voortgaand proces van curriculumvernieuwing.

De ontwikkeling van het nieuwe programma werd ingezet in 2011 en in 2012-2013 geïmplementeerd in het eerste trajectschijf. De commissie meent dat het **nieuwe curriculum** meer mogelijkheden biedt dan het voorgaande en globaal goed in elkaar zit. De aanpassingen van het vorige programma hebben onder andere te maken met een grotere integratie tussen de kennismodules met oefentaken en de onderwijspraktijk met werkveldtaken. Die integratie wordt bereikt door het inrichten van het opleidingsonderdeel Didactisch atelier in alle semesters. De modules Didactisch atelier laten toe om de theoretische inzichten te oefenen, wat dan uiteindelijk de mogelijkheid biedt om ze tijdens de eigenlijke stage (de onderwijspraktijk) in te zetten, waarmee de didactische ateliers volgens de commissie antwoord geven op het gevaar om kennisdoelen en competenties uit elkaar te trekken.

Het geoptimaliseerd programma is modulair opgebouwd en beschikt over nieuwe modules, waarbij de studenten werden geraadpleegd. De suggesties van de studenten ter verbetering van de opleiding werden nagevolgd. Toch zijn nog niet alle problemen opgelost, wat volgens de commissie vooral toe te schrijven valt aan het nog niet uitgeschreven zijn van een duidelijke, richtinggevende visie. De commissie merkt op dat de **samenhang** ook in het nieuwe curriculum een probleem blijft. De onderdelen van de opleiding zijn losstaand van elkaar. Er is wel samenhang in de hoofden van de leden van de moduleteams, maar de studenten kunnen er niet de vinger op leggen. De versnippering die optreedt binnen het programma, vormt volgens de commissie een aandachtspunt. Het opleidingsprogramma heeft als grote pijlers: Venster op het beroep (semester 1 t.e.m. 6), Leergebieden kleuteronderwijs (semester 1 t.e.m. 5), Cultuur en maatschappij en Zingeving (semester 1 t.e.m. 5 om tegemoet te komen aan leerresultaat 10) en Didactische ateliers en Onderwijspraktijk (semester 1 t.e.m. 6). Tenslotte zijn er de modules Communicatie (semester 1), Overgang lager onderwijs (semester 4), Keuzevakken (semester 5) en Bachelorproef (jaar-module trajectschijf 3). In het gesprek met het personeel werd duidelijk dat de verschillende onderdelen op het kleuteronderwijs zijn toegesneden.

De commissie stelt vast dat het programma beschikt over leerlijnen zoals voor taal en voor de bachelorproef, maar dat deze helderder kunnen worden uitgewerkt. Uit het gesprek met de studenten blijkt dat deze leerlijnen voor hen op dit moment nog te weinig zichtbaar zijn. Het is voor de commissie ook niet duidelijk hoe naar boven wordt gedifferentieerd en hoe de opleiding studenten uitdaagt.

In semester 5 kiest elke student twee **keuzevakken** uit een lijst, wat studenten de mogelijkheid biedt uit het programma op te pikken wat voor hen van toepassing is. Hoewel de keuzevakken aansluiting met talentontwikkeling mogelijk zouden moeten maken, valt op dat ze zelden relevant zijn voor de kleuteropleiding. De studenten geven aan dat de inhoud van keuzevakken eerder gericht zijn op lager en secundair onderwijs. De keuzemodule ondernemerschap is daar een voorbeeld van. De module wordt volgens de studenten gegeven zonder toepassingsmogelijkheden in het kleuteronderwijs. Het aanbieden van keuzevakken biedt mogelijkheden tot verdieping, maar de commissie is van mening dat de voorgestelde mogelijkheden dit onvoldoende doen voor de opleiding en ook geen meerwaarde bieden. Het aanbod is volgens de commissie te beperkt, te weinig uitdagend en te weinig gericht op kleuteronderwijs.

De studenten vinden het een pluspunt te kunnen kiezen tussen Rooms-Katholieke Godsdienst, filosoferen met kinderen en zedenleer. Op deze manier kunnen de studenten werken in de **verschillende onderwijsnetten** met de nodige achtergrondkennis. De leerplannen van alle netten komen aan bod, toch merkt de commissie nog onduidelijkheden bij studenten daaromtrent. De studenten geven aan dat ze hier nog te weinig over weten. Een betere communicatie naar studenten, maar vooral het versterken van het werken met verschillende leerplannen dringt zich duidelijk op.

In het uitdovend programma werden 51 studiepunten voorzien voor de **modules Venster op onderwijspraktijk**, wat meer is dan de 45 studiepunten die voorgeschreven worden door het decreet betreffende de lerarenopleidingen in Vlaanderen. In het geoptimaliseerde programma begroot de opleiding de praktijkcomponent op 48 studiepunten. Hierin zit zowel de stage, als de feedbackgesprekken en het uitwerken van mogelijke stageopdrachten. De feedbackgesprekken en het uitwerken van mogelijke stageopdrachten op 3 studiepunten. Daardoor oordeelt de commissie dat de opleiding met het geoptimaliseerde programma voldoet aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent als preservicetraïning. De stageactiviteiten worden ingericht als blokstages. De studenten

lopen vanaf het eerste semester stage en het aandeel van de stageactiviteiten neemt toe naarmate de opleiding vordert. De commissie beschouwt de uitwerking en de opvolging van de stage als een sterkte van de opleiding. Per stage is er een stagehandleiding beschikbaar voor student en mentor, die door beiden hoog worden geapprecieerd en waardoor de partijen (school, student en opleiding) weten waar zij aan toe zijn. De opleiding werkte een concept uit omtrent de voorbereiding op stage, namelijk de VOS-procedure. Tijdens de voorbereidingsdagen werken de studenten uitsluitend aan hun stagevoorbereidingen, waarmee de opleiding probeert tegemoet te komen aan de bemerkingen van de studenten omtrent te weinig voorbereidingstijd. VOS vindt ongeveer één maand voor de stage plaats. De student legt een stagemap aan die hij 14 dagen voor zijn stage voorlegt aan het teamlid dat hem is toegewezen. Hierbij kan de student worden gevraagd de stagevoorbereiding verder uit te werken, vooraleer hij op stage kan vertrekken. Tot en met semester 3 wordt VOS ingericht voor alle studenten. In de volgende semesters alleen nog voor de studenten die extra ondersteuning nodig hebben. Hoewel de commissie apprecieert dat de opleiding tijd vrij maakt voor voorbereiding op stage, meent ze dat de uitwerking dient te worden herzien. De commissie vindt het belangrijk dat de interesse van de kleuters worden meegenomen tijdens de voorbereiding. Door de ruime tijdperiode tussen de voorbereiding en de eigenlijke stage bestaat volgens de commissie het risico dat hier niet aan wordt voldaan.

Ook het werkveld staat positief tegenover de opvolging vanuit de opleiding van de studenten tijdens hun stage. Een stagecoördinator is het aanspreekpunt voor zowel studenten, lectoren en werkveld. Alle partijen beschikken over de coördinaten van deze persoon. De coördinator begeleidt de drie groepen en helpt waar nodig. Tijdens elke stageperiode worden steeds twee stagebezoeken vanuit het lectorenteam voorzien. Indien wenselijk kan een extra stagebezoek worden ingepland. De lectoren vullen steeds een evaluatie- en remediëeringsverslag in. Op de stageplaats is het de mentor die begeleidt en meestal als model fungeert. De stagementor geeft de student dagelijks schriftelijke feedback. De kwaliteit van de stageplaatsen wordt bewaakt door een kwalitatieve bevraging van het werkveld en studenten. De **samenwerking met het werkveld** komt ook tot uitdrukking door het opzetten van een netwerk van samenwerkingsscholen waarbij er gradaties van toepassing zijn in de samenwerking. Voor modules in praktijkcontext heeft de opleiding een samenwerkingsverband met vier basisscholen. Op een aantal scholen werken mentoren die door de opleiding zijn getraind in het mentorschap via een tweedaagse bijscholing met een terugkoppeling na enige tijd. In het kader van een aantal mogelijke samenkomsten, een

gebrevetteerde of verkorte mentorencursus, een mentornavorming of een werkveldcommissie wordt aan de stagementoren toelichting gegeven bij het verwachte niveau. De commissie staat positief tegenover de opleiding voor mentoren van de stages, maar acht het wenselijk dat de opleiding meer mogelijkheden zoekt naar een win-winsituatie voor zowel het werkveld als de opleiding.

In semester 3 wordt tijdens onderwijspraktijk gefocust **op de voorschoolse kinderopvang en de instap in het kleuteronderwijs**. De studenten lopen hierbij observatiestages in de kinderopvang. Tijdens het gesprek met de studenten werd aangegeven dat ze te weinig voorbereid zijn op de komst van 2,5 jarigen in de kleuterklas. Ook geven de studenten aan dat ze niet voorbereid zijn op de eerste dag van het schooljaar, daar men hier nooit mee in aanraking komt tijdens de opleiding. De commissie beveelt de opleiding aan na te denken of het aanbieden van een vrijwillige stage bij het begin van het schooljaar hier een oplossing kan bieden. In semester 4 wordt de module **Overgang lager onderwijs** ingericht. De commissie vindt de samenwerking tussen de opleidingen kleuter- en lager onderwijs positief, maar vindt dat deze inhoudelijk nog kan worden bijgeschaafd. Tijdens het gesprek met de studenten werd aangegeven dat vooral studenten lager onderwijs meer hebben aan de samenwerking dan in de omgekeerde richting. De commissie betreurt dat de alumni weinig hebben geleerd uit de samenwerking met het lager onderwijs door de manier waarop die was vormgegeven. De afgestudeerden beschouwen dit als een gemiste kans, daar zij graag een duidelijker zicht hadden willen krijgen op het basisonderwijs als geheel, zeker wat betreft het eerste leerjaar. Praktijkervaring in het eerste leerjaar is gewenst, daar een aantal kleuterleiders wordt ingeschakeld als titularis of zorgleerkracht in de lagere school, zoals het geval was bij sommige alumni met wie de commissie heeft gesproken.

Het nieuwe programma dat ten tijde van de visitatie al gedeeltelijk was geïmplementeerd, zet sterker in op onderzoek, met de start van de leerlijn bachelorproef vanaf het eerste traject. Ook de jaarmodule **bachelorproef** die wordt aangeboden in trajectschijf 3, werd herwerkt. De bedoeling is expliciet om het praktijkgericht onderzoek in het kader van de bachelorproef kwalitatief beter te maken. De commissie vindt de nieuwe bachelorproef goed onderbouwd en is tevreden over de uitwerking. De onderzoekslijn moet volgens de commissie nog iets helderder worden gemaakt doorheen de opleiding, onder andere door het samenbrengen van relevant onderzoek en de kritische bespreking hiervan en door de communicatie erover naar de studenten te verbeteren. Er bestaat weliswaar een duidelijke bachelorproefhandleiding

die de student helpt bij het uitwerken van zijn project, maar niet iedere student is zich bewust van de consequenties er van. Bij de bachelorproef krijgt de student begeleiding door een teamlid. De opleiding geeft aan dat de begeleiding voor elke student wordt aangevuld door een "critical friend" uit het werkveld. Het werkveld wordt ook betrokken wat betreft het voorstellen van onderwerpen en volgen van voorstellingen van studenten. De studenten geven aan dat de opvolgingsondersteuning bij de bachelorproef afhankelijk is van wie de begeleidende promotor is. De commissie raadt aan meer duidelijkheid te verschaffen in de afspraken hieromtrent.

De **dienstverlening** waar de opleiding mee uitpakt is duidelijk aanwezig en wordt sterk geapprecieerd door het werkveld. Dienstverlening zit vervat in de modules Venster op het beroep (semester 4) en Portfolio en dienstverlening (semester 6). Het werkveld en de studenten zijn erg positief over het beleid dat door de opleiding wordt gevolgd en ook volgens de commissie creëert het dienstverleningsaanbod een win-winsituatie. Het PWO "Loods voor creativiteit in de basisschool" is exemplarisch voor de wijze waarop de opleiding inzet op dienstverlening: vanuit het werkveld bleek een grote nood aan meer gevarieerde werkvormen bij het creatief proces in muzische lessen in het basisonderwijs. Een aantal lectoren hebben hierin grote expertise en ontwikkelden onderzoek waaruit een verzameling creatieve werkvormen resulteerde die studenten en werkveld konden hanteren. In oktober 2013 werd hierrond een studiedag ingericht; studenten waren bij het opzet betrokken in het kader van de bachelorproef. De commissie prijst dit initiatief en ziet hierin een gunstige ervaring voor de studenten. De commissie is ook tevreden over de samenwerking met "De Katrol" (studie- en opvoedingsondersteuning) en "'t Scharnier" (studieondersteuning aan huis) waardoor gewerkt wordt aan **diversiteit** en studenten ervaringen opdoen met kansarme gezinnen. Conform de visie krijgen zorg, gelijke onderwijskansen en kansarmoede ook aandacht binnen het curriculum. Volgens de commissie mag differentiatie en basiszorg als brede visie van de opleiding vroeger aan bod komen dan in semester 5.

Het aangeboden **didactisch model** voor kleuteronderwijs sluit aan bij een traditionele visie op kleuteronderwijs waar onder meer het didactisch model van Van Gelder wordt gebruikt. De commissie raadt aan na te denken over een didactisch concept dat meer dynamiek garandeert dan het eerder statische didactische model van Van Gelder. De vormgeving van de inhoud is per lector nogal verschillend. De onderwijsleeromgeving lijkt volgens de commissie niet altijd even goed samen te hangen, maar voor de docenten zit er een rationale achter. Hier wreekt zich de versnippering en een gebrek

aan samenhang die het gevolg zijn van een impliciete visie op inhoud en vormgeving van de docenten, die dient te worden geëxpliciteerd ten aanzien van de studenten. De leeromgeving maakt ruimte voor coöperatief en reflecterend leren. Coöperatief leren komt aan bod tijdens groepswork en interviews tussen de studenten. De studenten doorlopen doorheen de drie jaren een groeiproces om te leren samenwerken aan de hand van verschillende opdrachten. De studenten reflecteren aan het begin en na afloop van hun stage. Het reflecterend leren gebeurt in super- en interviews die deel uitmaken van het Didactisch Atelier. Dit reflecterend leren is volgens de commissie goed doordacht en ingevoerd. De studenten houden momenteel een ontwikkelingsportfolio bij waarin ze worden begeleid door een lector. De commissie ziet potentieel in de ideeën om dit portfolio verder uit te werken en het concept van het e-portfolio.

De commissie heeft vastgesteld dat **de visie op onderwijs** geleidelijk begint vorm te krijgen in het programma, wat zichtbaar is in de leerlijnen rond portfolio en coöperatief leren. Een aantal elementen uit de visie, zoals 'het handboek voorbij', zijn echter nog niet duidelijk herkenbaar in het curriculum. Daarnaast wordt bijvoorbeeld ouderparticipatie wel behandeld, maar wordt de motivatie niet gekoppeld aan een maatschappelijke visie op onderwijs. De commissie is van mening dat de keuze rond creativiteit uitdrukkelijker kan worden uitgespeeld als troef voor de opleiding. De commissie waardeert wel dat men binnen muzische vormingen probeert de verschillende domeinen met elkaar te verbinden.

De **materiële voorzieningen** voldoen. De expressie- en beeldlokalen zijn ruim en aantrekkelijk ingekleed. Materialen als verf, papier en verkleedkleden zijn beschikbaar. Voor bewegingsopvoeding wordt de turnzaal gedeeld met andere opleidingen. Het gebouw is minder toegankelijk voor rolstoelgebruikers, maar de opleiding onderneemt initiatieven om hieraan tegemoet te komen. De verzorgde bibliotheek is een geschikte ruimte om inspiratie op te doen en materialen uit te lenen om te testen in de kleuterklas. De commissie is van mening dat de collectie prentenboeken nog kan worden uitgebreid. De opleiding plant een specifieke doorlichting met betrekking tot de actualiteit van de beschikbare methodes. De bibliotheek beschikt over veel werkruimte voor studenten, wat mogelijkheden biedt in het kader van groepsopdrachten. De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding werkt met nieuwe media. De lokalen zijn voorzien van smartboards en de campus beschikt over veel stopcontacten voor laptops.

Uit gesprek met de studenten blijkt dat het aangeboden **curriculummateriaal** en de ECTS- en opdrachtfiles voldoen aan hun verwachtingen. Ze beschrijven de cursussen als op maat van de studenten. Het curriculummateriaal wordt geschreven en samengesteld door de lectoren en wordt geregeld aangepast, bijvoorbeeld naar aanleiding van een gevolgde nascholing. Artikels uit vaktijdschriften worden als bijlage toegevoegd. De studenten vinden het elektronisch leerplatform, Leho, handig. De communicatie verloopt zowel via webmail, als via Leho. De studenten geven aan deze media dagelijks te controleren en tevreden te zijn over het communicatieverloop. De opleiding hanteert consequente etiketteregels voor het mailverkeer. Bij schrijffouten of formuleringsfouten, sturen de docenten de e-mail terug naar de student met de vraag om hun mail te herformuleren. De studenten kunnen zich vinden in deze regels en geven aan hier goed op voorbereid te worden tijdens de lessen taal.

De kwaliteit van de studie- en studentenbegeleiding is in orde. Ook **taalbeleid** neemt daarbinnen een steeds belangrijkere plaats in. De commissie waardeert het goed uitgewerkte taalbeleid dat aansluit bij het toegevoegde opleidingsspecifieke leerresultaat, al vindt ze het vrij streng opgebouwd. Er is een taalscreening Nederlands die de student informeert over zijn instapniveau en die het beginpunt vormt van het taalportfolio. Het online spellingsysteem SNS laat studenten toe zich bij te werken. Er is veel aandacht voor studenten met dyslexie, waardoor zij zich gewaardeerd voelen. Deze studenten kunnen aangeven waar en wanneer zij ondersteuning nodig achten. Docenten proberen handvatten aan te reiken hoe deze studenten in hun klaspraktijk kunnen omgaan met dyslexie. Het strenge taalbeleid en de bereidheid tot het verlenen van faciliteiten ten aanzien van studenten met dyslexie lijkt volgens de commissie niet altijd op elkaar afgestemd.

De opleiding organiseert begin september onthaaldagen waarbij studenten worden geïnformeerd over de opleiding, het competentieprofiel en dergelijke. In het zelfevaluatie rapport geeft de opleiding aan hierbij 86% van de nieuwe studenten te bereiken. De opleiding biedt ook instapcursussen aan voor muziek en Nederlands, vooral gericht op studenten uit het BSO. 56% van de nieuwe studenten volgen minstens één van beide cursussen. De vroegtijdige drop-out situeert zich rond de 10% (tussen 2006 en 2012) en situeert zich in semesters 1 en 2. De lagere slaagkansen voor studenten uit het BSO in het eerste jaar (31% tegenover 71% voor studenten uit het ASO) geven aan dat er grote nood blijft aan een adequate **begeleiding**. De lerarenopleiding geeft invulling aan de kernwaarden van de hogeschool 'serve-empower-care' door aan te sluiten bij het persoonlijk interpretatie-

kader van de student en stapsgewijze begeleiding op maat te bieden. De opleiding beschikt over een mentoraat waarmee studenten kunnen worden geholpen. De mentoraatsessies die in de loop van het jaar worden georganiseerd, zijn voornamelijk gericht op de reflectie van de studenten op hun studieattitude en -aanpak. De begeleiding van de studenten is wat versnipperd, maar de studenten vinden hun weg in het aanbod wanneer zij hier nood aan hebben. Voor studenten met beperkingen is een vorm van facilitatie mogelijk. Bij specifieke problemen worden studenten doorverwezen naar de studie- en studentenbegeleidingsdienst op de campus, waar een studiecoach de studenten ondersteunt voor studiemethode en -planning. Van deze mogelijkheid werd tot 2012-2013 beperkt gebruik gemaakt. Sinds het huidig academiejaar, 2013-2014, groeit het aantal. De bereikbaarheid van lectoren zowel op school als per mail wordt door de studenten geapprecieerd. De deuren van werkruimten van de lectoren staan open voor studenten. De studenten zijn zeer te spreken over de lage drempel met betrekking tot de contacten met lectoren. Hoewel de commissie de grote inzet op zorg vanuit de lectoren ondersteunt, waarschuwt ze voor de bijkomende werkbelasting.

Voor studenten die in februari starten is een ENTER-project voorzien van 21 studiepunten met de mogelijkheid voor de student om in te schrijven voor 7 cognitivemodules uit semester 1 en 2. Het ENTER-traject biedt volgens de commissie mogelijkheden bij heroriëntering van studenten die aan een andere opleiding startten, maar de commissie duidt op het belang om de verticale samenhang doorheen het programma ook voor deze studenten te bewaken.

De opleiding begroot de studietijd voor elk opleidingsonderdeel en onderzoekt of die begroting correct is. Dit doet ze door studietijdmetingen en enquêtes bij de studenten af te nemen en deze resultaten in de participatieraad te bevragen. Indien de begrote tijd niet correct blijkt, volgt een aanpassing. Los van hun vooropleiding geven de studenten in de gesprekken aan dat de opleiding niet gemakkelijk is, maar ze ervaren de **studieduur en de studeerbaarheid** niet als te belastend. Er wordt vooral veel tijd gestoken in allerlei opdrachten en stages, waardoor minder aandacht wordt besteed aan de verwerking van de leerstof. Uit de beschikbare cijfers blijkt dat het doorstroomrendement overeen komt met het gemiddelde in Vlaanderen. De commissie waardeert dat de studenten ook op verschillende manieren worden voorbereid op het werkveld: Breder venster op onderwijs, Future Day, het opleidingsonderdeel Onderwijsorganisatie en onderwijsbeleid.

Er zijn momenteel relatief **weinig studenten** ingeschreven in de opleiding. Vanuit de hogeschool is er geen duidelijke verklaring voor dit beperkte aantal. Uit de gesprekken blijkt dat studenten kiezen voor de opleiding onder meer vanwege de warmte die de opleiding uitdraagt, het mandaat voor het geven van rooms-katholieke godsdienst dat kan worden behaald, de praktijkgerichtheid, de leervakken, de bijzondere faciliteiten inzake dyslexie. De opleidingskeuze wordt nooit gemotiveerd vanuit de zienswijze van de opleiding.

De **kwaliteit en de kwantiteit van het personeel** maakt het volgens de commissie mogelijk de beoogde leerresultaten te bereiken. Het kernteam telt 16 lectoren, samen ongeveer 6,15 VTE inclusief enkele personeelsleden met een beperkte onderwijs- of onderzoeksopdracht, zoals bijvoorbeeld voor media en keuze-opleidingsonderdelen. De ratio studenten-lesgevers is 14,45. Het personeel is betrokken en beschikt over de nodige deskundigheid wat ervoor zorgt dat de opleidingsonderdelen op een verantwoorde wijze worden gegeven. Om tot grotere afstemming te komen over de inhoud van de opleidingsonderdelen komen docenten geregeld samen in moduleteams. In de moduleteams geven de betrokken docenten samen met de program-maverantwoordelijke vorm aan de module en bepalen of ontwikkelen ze de leermiddelen. De teams die verwante modules verzorgen in het lager onderwijs, worden hierbij betrokken. Maandelijks vindt ook een teamvergadering plaats waar diverse onderwerpen aan bod komen. De personeelsleden van de opleidingen kleuter- en lager onderwijs overleggen samen. Indien nodig kunnen collega's uit de ondersteunende diensten worden uitgenodigd. Elk academiejaar worden er ook een drietal teamdagen georganiseerd waar de werking van de opleiding kritisch wordt doorgelicht. Het kleine aantal personeelsleden zorgt voor een enorme versnippering in opdrachten. Deze versnippering van opdrachten en expertise lijkt er op te wijzen dat er op verschillende terreinen wel van alles gebeurt, maar nog te weinig gecoördineerd. De commissie vindt dit eigenaardig voor een team dat beweert kleinschaligheid en samenwerken hoog in het vaandel te dragen. Het kleine team overlegt veelvuldig informeel, maar dat leidt niet tot een eenheid in de personeelsgeleding. De commissie merkt te weinig uitwisseling van kennis en vaardigheden tussen de collega's. Deskundigheid inzake de onderzoeksleerlijn is aanwezig, maar onder andere door tijdsgebrek blijkt deze deskundigheid weinig verspreid over het volledige team.

De opleidingscoördinator heeft met alle personeelsleden jaarlijks planings- en functioneringsgesprekken. Naar aanleiding van de gesignaleerde noden wordt **professionalisering** voorzien, sturend dan wel op eigen ini-

tatief. Alle teamleden volgen de studiedagen van Howest en van Associatie Universiteit Gent. Jaarlijks participeren twee tot vier teamleden aan het internationaal congres van de European Teacher Education Network, waarna doorstroming van de informatie volgt naar alle teamleden. De docenten worden eveneens verplicht eens per drie jaar aan een buitenlandse activiteit deel te nemen, bijvoorbeeld door het volgen of begeleiden van conferenties of workshops.

De commissie vindt het jammer dat de opleiding op vlak van **internationalisering** niet verder staat en betreurt het dat weinig studenten de stap naar het buitenland zetten. In de periode 2009-2012 ondernamen 6 studenten een langlopende mobiliteit en 14 studenten een kortlopend buitenlandprogramma. De internationalisering vormt een apart segment in het opleidingsaanbod zonder duidelijke samenhang met de rest van het opleidingsprogramma. Er is een internationaal traject opgenomen over de verschillende opleidingsjaren heen. Dit traject start met een "international day" in het tweede semester waarin studenten van de drie lerarenopleidingen samen een internationaal thema uitwerken. Tijdens deze twee dagen komen mensen met een internationale achtergrond en alumni spreken over de internationale mogelijkheden binnen de hogeschool. In het tweede trajectschijf is er een dubbele studentenuitwisseling met de hogeschool Utrecht: een Bruggeweek voor Utrecht in semester 3 en een Utrechtweek voor Brugge in semester 4. Studenten leren elkaars onderwijslandschap kennen, bezoeken stagescholen en werken presentaties uit rond onderwijskundige thema's. De opleiding geeft aan dat voor sommige studenten de uitwisseling met Utrecht al een drempel vormt die wordt overwonnen. In semester 4 is er een mogelijkheid voor kortlopende mobiliteit in China voor drie weken met een intensieve cursus taal en een cultuurreis. Tot 2011 liep het Intensive Program (IP) Compass. Maart 2014 wordt een aanvraag voor een nieuw IP rond muzische vorming ingediend. In semester 5 kunnen studenten 20 tot 30 studiepunten opnemen bij een buitenlandse partner; in semester 6 kunnen studenten kiezen om stage te lopen in het buitenland en worden studenten geïnformeerd over mogelijkheden om later met hun klas aan internationalisering te doen. In het opleidingsonderdeel visie op opvoeding en onderwijs in het laatste jaar bestuderen de studenten het onderwijs in een land naar keuze en brengen dit in kaart. De studenten krijgen hiervoor internationale bronnen van de docent. De commissie meent dat er meer opportuniteiten zijn op vlak van internationalisering en raadt de opleiding aan deze verder te verkennen.

De **kwaliteitszorg** wordt centraal door de hogeschool aangestuurd door de kwaliteitscoördinator, opgevolgd in de opleiding door iemand die hier 10% is voor ingeschaald. Opvolgen van de kwaliteit van de opleiding behoort expliciet tot het functieprofiel van de opleidingscoördinator. De opleiding peilt met diverse instrumenten naar de tevredenheid bij de stakeholders, meestal in de vorm van enquêtes. Tijdens de participatieraden met de studenten komen studiebelasting, stage, planning en resultaten van bevragingen systematisch aan bod. De werkveldcommissie bespreekt de optimalisatie van het programma, de stageopvolging, het onderzoek, de internationalisering en de beoogde leerresultaten. Participatieraden en werkveldcommissies komen drie tot vier keer per jaar samen. De verbinding met het werkveld is goed, specifiek met de leden van de werkveldcommissie die essentieel van belang zijn voor de verbeteringen in het programma. Hun bijdragen worden steeds gehonoreerd. Toch meent de commissie dat de wensen van het werkveld al te gemakkelijk worden ingewilligd daar een visie waaraan de noden van het werkveld kunnen worden getoetst, ontbreekt.

De opleiding heeft heel wat **verbetertrajecten** opgezet naar aanleiding van vorige (her)visitaties. Deze verbeteracties werden ook opgevolgd. Er werd aandacht besteed aan de hogere betrokkenheid van het werkveld, de beoordeling van de stage en de bachelorproef, aandacht voor de studeerbaarheid, de ontwikkeling van een professionaliseringsbeleid aansluitend bij de jaarlijkse plannings- en functioneringsgesprekken, een grotere afstemming tussen lectoren met betrekking tot de inhoud van de opleidingsonderdelen, aandacht voor de beoordelingen en evaluaties, verdere uitwerking internationale contacten. Het zicht op de toekomst is misschien door het opvolgen van de voorgestelde verbeteracties wat beperkt en versnipperd geraakt. Het lijkt dat er steeds meer wordt gewerkt om in orde te zijn; om aantoonbaar te hebben dat men alles onder controle heeft. De commissie heeft de indruk dat de opleiding werkt met checklists omdat vragen veelal zowel door docenten als studenten werden beantwoord met een verwijzing naar een specifieke module. De dynamiek achter het verhaal en het inzicht in het geheel lijken te ontbreken.

Samengevat kan worden gesteld dat de commissie de zorgvuldigheid waardeert waarmee het nieuwe programma is uitgebouwd met onder meer een goed uitgewerkt concept voor de bachelorproef. Ook de praktijkcomponent is volgens de commissie sterk vormgegeven met onder andere de VOS-dagen. De mentorenopleiding en de samenwerking met het werkveld zijn zeker een sterkte en de dienstverlening die de opleiding aanbiedt ten aan-

zien van het werkveld vormt een meerwaarde voor beide partijen. Toch kan worden gesteld dat de algemene visie het programma nog te weinig inspireert. De commissie is van mening dat er structuur in het programma aanwezig is en er een visie achter zit, maar dat deze niet bijzonder zichtbaar of dynamisch is. De opleiding vormt niet echt een samenhangend geheel, maar kenmerkt zich door het aanbod in deeltjes. De commissie beschouwt de opleiding als een traditionele, praktijkgerichte opleiding. Ze stelt vast dat de opleiding bij haar streven naar continue kwaliteitsverbetering zich laat leiden door externe vragen en eisen en nog te weinig vanuit haar eigen visie vorm geeft aan innovatie. Serve-empower-care is de slogan van de hogeschool, maar de opleiding focust iets te veel op de aspecten serve en care, waardoor empower wat ontbreekt. De stapsgewijze begeleiding en het risico op bijhorende betutteling kan volgens de commissie leiden tot niveaudaling.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de opleiding Kleuteronderwijs als voldoende.

De opleiding heeft een begin gemaakt van een **toetsbeleid** voor het geoptimaliseerde programma, waarbij de principes van het Howest-toetsbeleid worden toegepast. Het toetsbeleid maakt het mogelijk transparante, betrouwbare en valide toetsing uit te voeren en bewaakt dit. De opleiding stelt competentiegericht evalueren voorop. Tot dit doel heeft de opleiding een Competentie Assessment Programma (CAP) opgesteld, dat op ten tijde van het visitatiebezoek al gedeeltelijk in werking is gezet. Het CAP schetst per leerresultaat de gehanteerde toetsvormen binnen de specifieke opleidingsonderdelen. Hierbij wordt telkens het leerdoel, de evaluatievorm, de beschikbare verbeterleutel, de beoordelaar, het tijdstip, het medium en de aard van de evaluatie (formatief of summatief) geëxpliciteerd. Hoewel de commissie van mening is dat het CAP potentieel biedt, kan ze hierover nog geen definitieve uitspraak doen daar het toetsbeleid enkel van toepassing is voor het geoptimaliseerd programma dat nog niet volledig is geïmplementeerd.

Het CAP is opgesteld door het hele team waardoor afstemming en transparantie van de evaluaties mogelijk wordt. Wat betreft **transparantie**, wordt er meestal gewerkt met evaluatiecriteria die vooraf helder zijn. Niet voor alle opleidingsonderdelen zijn de criteria echter even duidelijk. Zo hebben Expressieve ontwikkeling 2, Zingeving: filosoferen, Vensters op muzische mens 4 nog onvoldoende transparante evaluatie. Voor de andere opleidings-

onderdelen is dit behoorlijk uitgewerkt. De ECTS-fiches bieden voldoende informatie over de evaluatievormen en worden toegelicht door de lectoren bij het begin van de opleidingsonderdelen. Via het onderwijs- en examenreglement kennen de studenten de gehanteerde beheersingsgraden en op Leho zijn voorbeeldexamens beschikbaar. De toetsen zijn transparant ten aanzien van de studenten. Zij weten van te voren waar zij aan toe zijn. Per vraag staat er duidelijk hoeveel punten ze kunnen verdienen, zodat de studenten een helder zicht hebben op de puntenverdeling. Studenten krijgen na elke examenperiode feedback op behaalde toetsresultaten.

Op basis van het ingekeken materiaal meent de commissie dat de **begripsvaliditeit** in orde is: de toetsen meten wat aan leerdoelen wordt vooropgesteld, wat de kennistoetsen betreft wordt nagegaan of de behandelde leerstof op adequate wijze wordt afgedekt. De commissie waardeert de opbouw van de toetsen van meer cognitief naar meer competentiegericht, waarbij een cognitieve toets wordt gezien als een opmaat naar en een onderdeel van de daarop aansluitende competentiegerichte toets. Toch vindt ze momenteel nog te weinig elementen waar de opleiding meet via assessments. De commissie oordeelt dat hier nog verder kan op ingezet worden.

In functie van de **betrouwbaarheid** worden meerdere beoordelaars ingezet, worden alle competenties meerdere keren beoordeeld en worden voor gedragsbeoordeling vooraf scorelijsten met gedragsindicatoren opgesteld. Docenten kijken de examens van elkaar na, verbeteren en sturen bij indien nodig. Bij elk examen is een verbeterleutel aanwezig. De toetsen worden in de moduleteams besproken, zowel wat de inhoud als wat de scoringswijze betreft. De cesuurbepaling is geen opleidingsmaterie, maar wel een materie van de individuele docent. Voor stage en bachelorproef zijn er inschallingslijsten, die door de commissie noodzakelijk worden geacht.

Er zit **variatie in de toetsing**. Nogal wat modules worden geëvalueerd aan de hand van opdrachten. Daarnaast gebruikt de opleiding ook eerder traditionele kennistoetsen voor cognitieve leerdoelen. Elke module wordt afgesloten met een summatieve toets. Verder zijn er formatieve toetsen in functie van de begeleidende opvolging van de studenten.

De opleiding probeert aan te tonen dat de vooropgestelde competenties daadwerkelijk op het juiste niveau worden afgetoetst. De commissie vindt deze poging voldoende om op verder te bouwen. Het **niveau van de opleiding** wordt gegarandeerd en geborgd door het toetsen van drie elementen. De stage is gericht naar de competenties en evalueert de praktische kant

van de howest leerresultaten, zijnde de vaardigheden, de bachelorproef evalueert het cognitieve en het onderzoeksluik en in de module venster op het beroep 6 is er een grote paperopdracht. Voor zowel de bachelorproef als de praktijkcomponent zijn toetsinstrumenten aanwezig die valide, betrouwbaar en transparant zijn. De verschillende eindproeven bieden volgens de commissie voldoende garantie dat niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur is geborgd.

De **stage** wordt competentiegericht geëvalueerd. Tijdens elke stageperiode zijn twee bezoeken vanuit het team voorzien, die aan de student een evaluatie- en remediëverslag bezorgen. Ook de mentoren vullen een evaluatieformulier in, dat is opgesteld volgens de basiscompetenties. Deze diverse beoordelingen worden verzameld en door de lectoren ingegeven in een digitaal stagevolgsysteem. Het digitale volgsysteem zit goed in elkaar. Het geeft een overzicht van de groei van de studenten en het biedt een duidelijk overzicht van de bereikte competenties. Ook feedback is opgenomen in het digitale systeem. De uiteindelijke beoordeling gebeurt door het team op grond van alle beschikbare gegevens. Dit oordeel geeft de mate weer waarin de student de betrokken competenties beheerst. De studenten worden voor stage beoordeeld op hun groei, maar uit de gesprekken blijkt dat dit voor de studenten niet heel duidelijk is. Studenten met een score kleiner of gelijk aan 10 worden uitgenodigd voor een extra begeleidingssessie bij het begin van het volgend semester.

De reflectie en groei van de studenten komen aan de orde in de **didactische ateliers** via bevraging door lectoren en medestudenten. Tijdens het laatste semester toont de student dat hij voldoet aan de beoogde competenties en formuleert hij actiepunten. De student kan in het portfolio aangeven welke scores hij per competentie waard is en dit in samenspraak met mentor en lector. Het toetsinstrument portfolio wordt gegarandeerd door het vierogenprincipe, wat het subjectieve element van de beoordeling vermindert. In het uitdovend programma fungeert het portfolio niet als eindtoets, wat in het geoptimaliseerde programma wel het geval zal zijn.

De commissie is tevreden over de **kwaliteit en de evaluatie van de bachelorproef**. Bij de beoordeling wordt rekening gehouden met de inhoud en opbouw van de argumentatie, de praktische relevantie, de vormtechnische aspecten en attitudes. De commissie heeft een tiental bachelorproeven ingezien die naar haar mening allen voldoende waren.

De inhoud van de opleiding biedt volgens de commissie de mogelijkheid studenten klaar te stomen om in een **kleuterklas te functioneren vandaag de dag**. Dit gebeurt vanuit een traditionele visie. De commissie beveelt aan nog meer aandacht te besteden aan de taken van innovator en inspirator. De commissie stelt vast dat het werkveld tevreden is en de studenten direct inzetbaar zijn. In de uitgebreide vertegenwoordiging van het werkveld werd vermeld dat de opleiding een graag geziene leverancier is van kleuterleidsters. Ook door de scholen die van diverse opleidingen hun personeel rekruteren, werd aangegeven graag studenten te hebben van de opleiding. Het werkveld is vooral tevreden op het niveau van de rol van innovator, begeleider en opvoeder. Het werkveld is minder tevreden over de rol van partner van de ouders, verzorgers en externen. Ook voor de competentie inhoudelijk expert geeft het werkveld aan dat er nog verbeteringsmogelijkheden zijn, in het bijzonder in het hanteren van leerplandoelen en de kennis van de diverse leerplannen. De studenten zijn behoorlijk tevreden over de opleiding met in het bijzonder het aandeel van de stage en de praktijkgerichtheid van de opleiding. De begeleiding naar de arbeidsmarkt kan beter, ook de internationale ervaring wordt door de studenten als matig beoordeeld. De studenten geven aan minder goed voorbereid te zijn op een aanpak waarbij de leerkracht inspeelt op wat de kleuters inbrengen.

Na het afstuderen worden de studenten vaak ingezet in vroegere stagescholen. Het werkveld vertelde dat sommige scholen enkel oud-studenten van de opleiding in dienst hebben. Enquêtes geven aan dat ongeveer 65% van de **afgestudeerden** na één semester actief is. Meestal gaat het om kortdurende beroepscontracten, invalwerk of deeltijdswerk. Er is weinig info over de reden waarom afgestudeerden niet aan het werk zijn. 8% van de alumni studeert verder om de kansen op de arbeidsmarkt te verruimen. Het aantal studenten gericht op een doorstromen naar een masteropleiding blijft erg beperkt. De response ratio op de enquête van de voorbije vier jaar was vrij laag. Hoewel de opleiding de nadruk legt op het belang van een alumniwerking, heeft ze voorrang gegeven aan andere verbeterplannen, zoals het invoeren van het nieuwe curriculum. De commissie vindt het jammer dat de opleiding de alumni nog weinig betreft bij de werking. Een goedwerkende alumniwerking is immers cruciaal om informatie te krijgen over de opleiding. Het gesignaleerde gebrek wordt gedeeltelijk ondervangen door een zeer breed opgezette werkveldvertegenwoordiging waarin veel alumni zitting hebben.

Het **diplomarendement** per instromende cohorte en het daarmee gepaard gaande gerealiseerd eindniveau is voldoende. Het diplomarendement is vergelijkbaar met andere Vlaamse opleidingen.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding kleuteronderwijs aan de Hogeschool West-Vlaanderen, conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Verwerk de missie en zienswijze tot een coherent en samenhangend geheel en voer deze visie door in het totaal van de opleiding.
- Expliciteer wat volgens de opleiding typisch is voor een goede kleuterleider en wat goed kleuteronderwijs is.
- Ontwikkel een (expliciete) visie op basisonderwijs die de samenwerking tussen de opleidingen kleuter- en lager onderwijs conceptueel kan onderbouwen.
- Zet sterker in op gerichte benchmarking.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Besteed aandacht aan de versnippering die optreedt binnen het opleidingsprogramma en blijf verder inzetten op de samenhang voor studenten.
- Voorzie binnen het opleidingsprogramma ook uitdaging voor sterkere studenten.
- Herdenk het aanbod keuzevakken en breid het uit met uitdagende opleidingsonderdelen specifiek gericht op kleuteronderwijs.
- Versterk de studenten in het werken en kritisch omgaan met verschillende leerplannen.
- Herbekijk de uitwerking van het concept voorbereiding op stage waardoor studenten de interesses van de kleuters optimaal kunnen meenemen in hun voorbereiding.
- Bouw de samenwerking met het werkveld verder uit tot een win-winsituatie voor beide partijen.
- Bied studenten de mogelijkheid om (vrijwillige) stage te lopen tijdens de eerste schoolweek zodat ze kennis kunnen maken met het verloop van de eerste schooldag.
- Overweeg de studenten praktijkervaring te laten opdoen in het eerste leerjaar en bouw de samenwerking tussen kleuter- en lager onderwijs uit tot echte versterkingsmomenten voor beide opleidingen.
- Probeer de onderzoekslijn nog iets helderder te maken doorheen het curriculum en bewaak dat de opvolgingsondersteuning van de bachelorproef niet sterk uiteenlopend en lectorafhankelijk wordt ingevuld.
- Overweeg om differentiatie en basiszorg als brede visie van de opleiding van bij de start van de opleiding aan bod te laten komen.
- Implementeer een didactisch concept dat meer dynamiek genereert dan het eerder statische didactische model van Van Gelder.

- Breid het aanbod prentenboeken specifiek voor kleuters uit in de mediatheek.
- Besteed verder aandacht voor de bijkomende werkbelasting die het begeleidingsaanbod bij de lectoren kan teweeg brengen.
- Bouw een beleid uit zodat de veelvuldige informele overlegmomenten tot eenheid in de personeelsgeleding leiden.
- Verken opportuniteiten op vlak van internationalisering om dit sterker uit te bouwen.
- Bouw meer empowerment van studenten uit en prikkel uitdrukkelijker de autonomie, de zelfstandigheid en de professionele ontwikkeling van studenten.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerd eindniveau

- Onderneem verdere stappen in de uitwerking van een doordacht toetsbeleid met bijzondere aandacht voor assessments.
- Link het bereikte niveau duidelijker aan de criteria binnen de Vlaamse kwalificatiestructuur niveau 6.
- Besteed nog meer aandacht aan de taken van innovator en inspirator.
- Onderneem initiatieven om meer alumni te betrekken bij de werking van de opleiding.

BIJLAGE I

Personalia van de leden
van de visitatiecommissie

Armand De Meyer is doctor in de psychologische en pedagogische wetenschappen. Hij werkte vijf jaar als onderzoeker aan de UGent, waar hij zich toelegde op de relatie tussen sociaal milieu en de schoolresultaten van kinderen uit de basisschool. In 1976 stapte hij over naar de Pedagogische begeleidingsdienst van de Stad Gent, waar hij diverse projecten begeleidde voor kleuter- en lager onderwijs. Sinds 2005 is hij met pensioen.

Ludo Heylen is licentiaat pedagogische wetenschappen, afdeling onderwijskunde. Tussen 1981 en 1999 was hij werkzaam in de lerarenopleiding waar hij verschillende les- en begeleidingsopdrachten opnam en veel ervaring opdeed omtrent activerende werkvormen, competentiegericht evalueren en internationalisering. Sinds 1999 is hij als wetenschappelijk medewerker betrokken bij diverse projecten van KU Leuven en is hij verbonden aan het Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs. Reeds een aantal jaar is hij daar directeur van Cego vorming en Consult en stuurt hij het vormingscentrum aan. Verder is hij ook Lop-voorzitter basisonderwijs Aarschot.

Kees van de Meent heeft een achtergrond als pedagoog en onderwijskundige. Gedurende zijn loopbaan nam hij verschillende functies op binnen het onderwijs. Hij is betrokken bij het Vlaamse Hoger Onderwijs sinds 2002 door zijn werk bij Artesis en bij de NVAO: eerst als beleidsmedewerker, daarna ook als panellid en als secretaris. Bij LOI Hogeschool deed hij gedurende zes jaar proefaccreditaties. Vanaf zijn pensionering in 2007 werkt hij als extern beoordelaar en onafhankelijk adviseur.

Brigitte Wolff is opgeleid tot geaggregeerde voor het lager secundair onderwijs Wetenschappen, Aardrijkskunde en Niet-confessionele zedenleer. Zij heeft jarenlang lesgegeven en andere functies bekleed binnen het onderwijs. Van 1999 tot 2001 was zij directeur van Freinetschool De Notelaar. Tussen 2001 en 2009 was zij aan de slag als directeur van Freinetschool De Harp en De Sterre-spits. Momenteel fungeert zij als directeur van Freinetschool De sterre-spits, Het eiland en De Boekenmolen.

Lynn Dekeyser volgt momenteel de bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs aan de Katholieke hogeschool Limburg. Voorafgaand volgde ze twee jaar de opleiding bachelor in het onderwijs: Lager onderwijs aan dezelfde instelling. Naast haar studies is ze betrokken bij vzw Speelpleinwerking De Saviaantjes Bocholt waarvan 4 jaar als hoofdanimator en effectief bestuurslid. Sinds 2009 geeft ze hulpmonicursussen binnen deze vereniging.

Gaya Van Dijck volgt momenteel de bachelor in het onderwijs: Kleuteronderwijs aan de Katholieke Hogeschool Leuven. Hiervoor behaalde zij een diploma van Jeugd- en gehandicaptenzorg in het middelbaar onderwijs. In haar vrije tijd is zij onder meer betrokken als vrijwilliger bij Koning Kevin (zomervakanties voor kinderen en jongeren) en bij Kazou (zomervakanties voor kinderen en jongeren met een beperking) en is zij leidster bij de jeugdvereniging Chiro Ekeren-Donk.

BIJLAGE II

Reactie van
de Hogeschool PXL

Reactie van de Hogeschool PXL

De opleiding kleuteronderwijs aan de Hogeschool PXL houdt eraan om volgende bedenkingen toe te voegen aan het visitatierapport

Met deze brief wil de opleiding reageren op de tweede terugmelding door de visitatiecommissie professionele Bachelor in onderwijs, kleuteronderwijs. De opleiding stelt vast dat de commissie haar oordelen niet gewijzigd heeft. De opleiding erkent dat er heel wat aanpassingen gebeurden waardoor de aanvankelijke scherpste van het eerste terugmeldingsrapport afgezwakt is. Ze waardeert de positieve beoordeling voor stage en studentenbegeleiding. Toch blijft de opleiding met onderstaande bedenkingen zitten:

- De opleiding vraagt zich af waarop de commissie haar oordeel baseert indien ze stelt dat in de praktijk minder aandacht wordt besteed aan het initiatief van de kleuter, terwijl uit diverse documenten blijkt dat hier wel veel belang aan wordt gehecht. In haar argumentatie verwijst de commissie naar “een dergelijke stage” waarbij het niet duidelijk is waarover het hier gaat. Het lijkt erop dat de commissie een uitspraak van een individuele lector in het kader van een gesprek over methode-onderwijs veralgemeend heeft.
- De opleiding kan zich niet vinden in de opmerking van de commissie dat het formeel overleg binnen de opleiding dient te worden versterkt. Er vindt op regelmatige basis structureel overleg plaats in de vorm van opleidingsbureaus, opleidingsraden, vakgroepen en werkgroepen. De verslagen hiervan lagen voor ter inzage.

- De opleiding betreft ten eerste dat de commissie het zelfstandig project (dat slechts vijf studiepunten omvat) zeer zwaar laat doorwegen in haar eindoordeel, terwijl het eindniveau voor de stage -die meer dan 1/3de van de laatste trajectschijf omvat- als zeer positief wordt omschreven. Bovendien houdt de commissie geen rekening met de onderzoekscomponent in de opleidingsonderdelen Zorg met Partners en in de keuzemodules en spreekt ze in het tweede terugmeldingsrapport daarover geen oordeel uit terwijl in GKW 2 duidelijk omschreven staat dat de onderzoekscomponent daar terug te vinden is.
- De opleiding is van mening dat de commissie weinig rekening gehouden heeft met de afgelegde weg met betrekking tot de ontwikkeling van de competentiegroeikaart. De opleiding betreft het dat de intensieve processen die voorafgingen aan de ontwikkeling van de competentiegroeikaart en waarbij het hele opleidingsteam nauw betrokken was, niet werden erkend als belangrijke stappen in de vormgeving van een toetsbeleid.

De opleiding betreft dan ook dat de commissie haar oorspronkelijke oordeel niet herziet.

BIJLAGE III

Reactie van de
Karel de Grote-Hogeschool

Reactie van de Karel de Grote-Hogeschool

De opleiding kleuteronderwijs aan de Karel de Grote-Hogeschool houdt eraan om volgende bedenkingen toe te voegen aan het visitatierapport

INLEIDING

We danken de visitatiecommissie nadrukkelijk voor de zorgzame wijze waarop zij onze reactie op de eerste terugmelding heeft beantwoord en verwerkt in het definitieve opleidingsrapport.

Toch wensen we op twee zaken te reageren.

Ten eerste, voor wat **generieke kwaliteitswaarborg 2** betreft, stellen we vast dat de commissie zich houdt aan de beoordeling “voldoende” terwijl we in het definitieve opleidingsrapport alsook in het vergelijkende hoofdstuk systematisch op essentiële punten door de visitatiecommissie geloofd, gewaardeerd en expliciet genoemd worden – ons inziens een teken dat de opleiding de basiskwaliteit systematisch overstijgt.

We wensen in deze reactie nogmaals te wijzen op het feit dat de commissie zich in het opleidingsrapport lovend uitspreekt over zowel internationalisering als het partners-in-opleiding – en het POLS-concept. De commissie omschrijft het reguliere traject als degelijk uitgewerkt, met bijzondere aandacht voor de geleidelijke groei naar autonomie (die als sterk wordt omschreven). De vele keuzemogelijkheden in het curriculum bieden de studenten de kans om aansluiting te vinden bij de eigen talentontwik-

keling. De opbouw van de stages en de begeleiding zit goed in elkaar.

Ook in het vergelijkende hoofdstuk wordt de opleiding van Karel de Grote-Hogeschool meermaals nadrukkelijk genoemd: voor de meeste keuzevakken, de facultatieve jumpstage, de leertrajectbegeleider voor elke student, de “lovenswaardige” mentorenopleiding, het POLS-project, Internationalisation@home, de uitdagende leerroutes en tutor@college.

Eén van de argumenten van de visitatiecommissie voor het behoud van de oorspronkelijke beoordeling is dat het nieuwe curriculum nog moet worden geïmplementeerd en dat men alleen het huidige curriculum beoordeelt.

De opleiding wenst te herhalen dat op het moment dat de redactie van het zelfevaluatie-rapport gebeurt en het visitatiebezoek plaatsvindt, de opleiding volop in het vernieuwingsproces zit dat deel uitmaakt van de kwaliteitszorg van de opleiding. Het visitatierapport schetst een momentopname, waarin duidelijk ook het toekomstperspectief van de opleiding aan bod mag en moet komen.

Op pagina 8 schrijft de visitatiecommissie bijvoorbeeld zelf: “Omgaan met diversiteit is volgens de commissie aanwezig in het actuele curriculum en krijgt een groter belang in het nieuwe curriculum, waarin diversiteit geïntegreerd is vanaf het eerste modeldeeltraject, o.m. in het opleidingsonderdeel ‘Kleuteronderwijs in de maatschappij’. Daarnaast is diversiteit het speerpunt in het vernieuwde opleidingsconcept van het tweede jaar.” Hier wordt het nieuwe curriculum alvast wel gewaardeerd.

Ten tweede, stellen we vast dat het opleidingsrapport niet altijd **de mening of visie van de opleiding** terdege weergeeft. We vinden het een waardevolle aanvulling op het definitieve opleidingsrapport om onze keuzes hier en daar opnieuw te beargumenteren in lijn met het zelfevaluatie-rapport en de gesprekken met de visitatiecommissie tijdens het visitatiebezoek.

PAGINA 7 (LIJN 236)

“Bij sommige keuzevakken beveelt de commissie aan te onderzoeken om deze in het basispakket aan te bieden, zoals Werken met ontwikkelingsbedreigde kinderen, Werken met ouders,...”

Reactie van de opleiding

De opleiding wenst opnieuw aan te geven dat de inhoud van de keuze-

trajecten een verdere verbreding of verdieping zijn van inhoud die al in het basispakket vervat zitten.

De voorbereiding van de keuze is voorwerp van leertrajectbegeleiding en is aanwezig in het tweede modeldeeltraject. In een sessie wordt samen met de leertrajectbegeleider nagegaan op welke competenties de student specifiek wil inzetten en waarin hij/zij zich wil verdiepen. Zo krijgen studenten de kans om zich verder te bekwamen in enkele van de basiscompetenties van een leraar.

De opleiding suggereerde daarom de visitatiecommissie om de aanbeveling te schrappen, zowel in de tekst alsook in de overzichtslijst op het einde van het opleidingsrapport (pagina 18, lijn 721: “Neem de inhoud van de keuzeopleidingsonderdelen onder de loep en onderzoek of bepaalde inhoud niet in het basispakket horen.”)

PAGINA 7 (LIJN 246)

“Uit de gesprekken met de studenten bleek immers niet dat de keuze van elke student grondig beredeneerd werd.”

Reactie van de opleiding

De visitatiecommissie voegde deze zin toe na de reactie van de opleiding op het conceptrapport. De opleiding voegt hier graag enige duiding aan toe. De opleiding erkent dat de keuze van studenten afhankelijk kan zijn van de student en diens studieloopbaan. De keuze van studenten kan o.a. beïnvloed worden door contextfactoren zoals een keuze (moeten) maken na een tweede zittijd of bij het samenstellen van een persoonlijk deeltraject. Ook in dat geval worden studenten begeleid bij hun keuze, maar dan zijn de opties meer beperkt dan voor studenten die in een modeltraject de opleiding afronden.

Daarnaast kan het zijn dat ondanks de voorziene begeleiding de keuzes van studenten toch niet altijd beredeneerd zijn. Daarvoor zijn heel wat verklaringen te bedenken. De opleiding doet wat ze kan om studenten te helpen bij het maken van gefundeerde keuzes.

PAGINA 9 (LIJN 341)

“Uit het gesprek met de studenten bleek ook dat de onderlinge afstemming tussen leertrajectbegeleiders structureel vastgelegd moet worden zodat de

positieve beleving van studenten bij hun stage niet afhankelijk is van de persoon van de leertrajectbegeleider.”

Reactie van de opleiding

De opleiding wenst te benadrukken dat zij de visitatiecommissie erop wees dat er onderlinge, structurele afstemming is tussen de leertrajectbegeleiders. Dit gebeurt bv. in besprekingen voorafgaand aan de praktijkbespreking. De opleiding geeft ook aan dat de scorewijzers tijdens het academiejaar 2012-2013 zijn gewijzigd en geïmplementeerd. Hierdoor gebeurt de beoordeling tijdens de stage per competentie nog gericht. Daarnaast is er een stagegids en een leidraad voor leertrajectbegeleiders waarin de afspraken en richtlijnen voor de leertrajectbegeleiding opgelijst staan. Al deze documenten zijn ter beschikking van leertrajectbegeleiders, studenten, stagescholen en mentoren.

Na de eindbeoordeling door de coördinerende leertrajectbegeleider, is er nogmaals overleg met de 4 leertrajectbegeleiders van één klas om tot een zo betrouwbaar mogelijke beoordeling te komen.

De opleiding vroeg de commissie daarom om deze passage te schrappen. De formulering suggereert dat onderlinge afstemming tussen leertrajectbegeleiders structureel afwezig is, wat geenszins het geval is.

PAGINA 9 (LIJN 371)

“De opleiding kiest ervoor de studenten uit het verkorte traject geen bachelorproef te laten maken omdat zij deze onderzoekscompetenties al in een eerdere opleiding hebben verworven. Vaak gaat het echter om studenten die vanuit een heel ander vakgebied komen, waardoor het al enkele jaren geleden is dat ze een bachelorproef hebben gemaakt. Ook het onderwerp van deze bachelorproef was niet noodzakelijk verwant met de opleiding kleuteronderwijs.”

Reactie van de opleiding

De opleiding heeft een duidelijke keuze gemaakt om studenten die in het verkorte traject instromen geen bachelorproef te laten schrijven. Studenten hebben in hun vorige opleiding op minstens voldoende wijze aangetoond dat ze in staat zijn om rationeel om te gaan met een veelheid aan onderzoeksgegevens en ze met name beschikken over de autonomie om in nieuwe contexten vanuit een onderzoekende houding met deze onder-

zoeksgegevens aan de slag te gaan, zoals de commissie opmerkt in lijn 334. De opleiding acht het daarom niet noodzakelijk dat het onderwerp van een eerdere bachelor- of masterproef verwant was aan of betrekking heeft op kleuteronderwijs. Onderzoekscapaciteiten overstijgen de concrete inhoud, waardoor studenten in staat zijn om deze toe te passen op een nieuw onderwerp en een nieuwe context. Van studenten wordt verwacht hun onderzoekscapaciteiten in te zetten in het kader van hun stage en de andere opleidingsonderdelen, en op die manier de vertaalslag te maken naar het voor hen nieuwe domein.

PAGINA 10 (LIJN 383)

“Het is volgens de commissie voor studenten en toekomstige leerkrachten noodzakelijk zicht te krijgen op wat vanuit wetenschappelijk oogpunt aangedragen wordt voor een geïnspireerde praktijk. Dit veronderstelt niet alleen dat de resultaten van relevant wetenschappelijk onderzoek in de verschillende opleidingsonderdelen aan bod komen, maar dat studenten ook begeleid worden bij het opzoeken van relevante wetenschappelijke informatie vanuit een eigen probleemstelling.”

Reactie van de opleiding

De opleiding vult graag aan dat, zoals vermeld op pagina 9 (lijn 360 van het opleidingsrapport d.d. 28 mei 2014), in het nieuwe curriculum de leerlijn onderzoek vanaf het eerste modeldeeltraject zal worden aangeboden en dat studenten vanaf de start van de opleiding onderzoeksvaardigheden zullen ontwikkelen.

PAGINA 15 (LIJN 633)

“De opleiding voorziet geen portfolio-opdracht waarbij de studenten leren nadenken over hun eigen ontwikkeling. te documenteren. Een portfolio zou kunnen bijdragen tot meer systematische reflectie over het eigen functioneren, idealiter op basis van de tijdens de opleiding aangeleerde theoretische kaders.”

Reactie van de opleiding

De opleiding heeft ervoor gekozen andere vormen dan portfolio te integreren. De studenten leren nadenken over hun eigen ontwikkeling: binnen leertrajectbegeleiding, binnen nabesprekingen met mentor en lector, in globale reflectieverslagen, dagelijkse stagereflecties, keuze voor keuzetrajecten en keuzeworkshops, etc...

De opleiding erkent de zin van een portfolio-opdracht, maar argumenteert dat er andere werkvormen voorzien worden om dezelfde doelstelling te bereiken. Werkvormen worden in de opleiding bewust ingezet o.a. in functie van het aantal studenten en het beoogde resultaat.

BESLUIT

De opleiding is de visitatiecommissie erkentelijk voor hun analyse en advies en werkt met veel enthousiasme verder aan het implementeren van het nieuwe curriculum, dat door de visitatiecommissie alvast in zijn visie werd gewaardeerd.

